

poština plačana v gotovini

VSEBINA :

BORISU KRAIGHERJU, PLANINCU, V OPOMBO	49
OB 65-LETNICI PD RUŠE Ing. Josip Teržan	50
POHORSKA POTA Ivan Sumljak	56
PRAGOZD LOBNIŠKIH SUMNIKOV Ing. Josip Teržan	60
O CIPROŠU, O FRATAH IN SE O CEM Janko Glazer	62
PRVI VEČJI IZLET PLANINCEV NA POHORJE Janko Glazer	66
GRADNJA NOVE GORE NA POHORJU Cene Lej	67
KO JE LOBNICA GOVORILA ... Vanč Potrč	68
ZAPISI IZ POHORSKÉ PRETEKLOSTI Dr Avgust Reisman	69
SAMO MESEC JE BIL PRIČA Lazar Rataj	72
SLED KAŽE PROTI VRHU Tone Skarja	76
SNEMALČEVO POROČILO Ciril Debeljak	80
OCENA OPREME II. JUGOSLOVANSKE HIMALAJŠKE ODPRAVE — KANGBAČEN 7902 m Pavel Simenc	81
DRUŠTVENE NOVICE	86
ALPINISTIČNE NOVICE	90
IZ PLANINSKE LITERATURE	92
RAZGLLED PO SVETU	93
OBRAČUN IZREDNIH PRISPEVKOV ZA PLANINSKI VE- STNIK	96
NASLOVNA STRAN:	
POHORSKI MOTIV — Foto Jože Kavčič	

IZVOZNO
PODJETJE

SLOVENIJA VINO

LJUBLJANA
FRANKOPANSKA 11

PRIPOROČA

SVOJE

RENOMIRANE

PROIZVODE

ZNAMKE

SLOVIN

Exportprojekt

Ekonomska in turistična propaganda, foto-
grafije, letaki, prospekti, katalogi, albumi.
Urejevanje razstav, sejmskih štandov.

LJUBLJANA, CANKARJEVA 4

Telefon 21-719

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.- ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 503-8-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije l. 1967 - št. 2

BORISU KRAIGHERJU, PLANINCU, V OPOMBO

Dne 5. 1. 1967 se je z avtomobilom smrtno ponesrečil Boris Kraigher, podpredsednik Zveznega izvršnega sveta. Nekrologe o njegovem bogatem političnem in državniskem delu so mu napisali njegovi delovni tovariši in prijatelji, slovenski planinci pa se ga spominjamo kot vnetega občudovalca in obiskovalca naših gora in kot zavestnega podpornika planinske organizacije in vse njene dejavnosti.

Ob smrti tovariša Borisa mi misli nehote uhajajo v našo mladostno dobo, ko smo kot skavti taborili v Žirovnici in ob Bohinjskem jezeru. Že tedaj, nekako v letih 1924 in 1925, smo gore ljubili in nabirali prve izkušnje na naših planinskih pohodih. Naša pota je znal pravilno usmerjati tedanji starešina skavtov, veliki ljubitelj gora in narave tov. Pavel Kunaver. Nič čudnega ni bilo če smo se v taboru nekoč odločili, da se povzpne-
mo tudi na Triglav. Kraigherjevo sorodstvo je bilo zelo številno in tako se je lepega poletnega dne znašlo pri Aljaževem stolpu kar deset članov tega sorodstva, med njimi tudi pokojni Boris, ki mu je bilo tedaj nekaj nad deset let. To je bil njegov prvi, a ne zadnji vzpon na Triglav. Še in še je prihajal v triglavsko kraljestvo, kadar mu je le čas dopuščal. Spominjam se čudovitega bivaka v jasni poletni noči v Krnici. Ob malem tabornem ognju, v zavetju silnih sten Prisojnika in Razorja smo z Borisom prebili noč, naslednjega dne pa smo odšli preko Kriške stene sončnim vrhovom naproti. Mnogo teh spominov je že obledelo, vem pa, da so ravno ti prvi pohodi v gore pokojnemu Borisu ostali v najlepšem spominu vse življenje in zato je vedno rad prihajal v naše planine.

Po vojni je bil Boris zelo zaposlen in zadnja leta tudi oddaljen od naših planin, saj je živel in delal v Beogradu. Kljub temu smo planinci pri njem vedno našli pomoč in dobro besedo, posebno, kadar je bilo treba izpeljati kako večjo planinsko akcijo. Ostal je goram zvest, saj je oddih, kolikor ga je imel, najraje prebil v gorah. Zelo se je zanimal za naše odprave v tuja gorstva in nam pri tem vsestransko pomagal.

Zadnje srečanje v planinah sem doživel z njim na Velem polju, ko so se zbrali smučarji in planinci, da bi proučili možnost izgradnje Velega polja v velik zimsko-športni in rekreacijski center. Boris Kraigher je osebno prišel na Velo polje, da bi sodeloval pri razmotrivanju tega načrta. Tudi za letošnje novoletne počitnice si je Boris izbral sončni smučarski svet na Voglu, kjer je v družbi svojih otrok prebil nekaj lepih dni. Od tam je odhitel naravnost na svoje delovno mesto v Beograd, žal pa cilja ni dosegel. Težka nesreča je njemu in sinu Janezu za vedno prekrizala vse načrte. Njegova smrt je bolešno odjeknila po vsej državi, za njim pa žalujemo tudi slovenski planinci, saj je bil eden izmed nas, ki nam planine pomenijo najlepše dopolnilo našega vsakdanjega življenja.

Fedor Košir

Četrți od leve proti desni v drugi vrsti stoji Boris Kraigher (v stolpu) med bratom Urošem in sestrično Nado, sedmi v tej vrsti je Borisov bratranec Bojan, za njim je z daljnogledom v roki Borisov brat Dušan - Jug, spredaj v beli čepici sedi bratranec Sergej Kraigher. Sesti v drugi vrsti je Fedor Košir

OB 65-LETNICI PD RUŠE

Ing. Josip Teržan

O začetkih alpinizma v deželah, ki obkrožajo Alpe, imamo točne zapiske. Tudi o naših prvih ljubiteljih narave, o kraljestvu Zlatoroga, o Aljažu in Triglavu, o ruškem kaplanu Ilcu in hoji po Pohorju so ohranjeni zapiski, potopisi, literarni sestavki in pesmi. Naše pesmi in naši pesniki so živ dokaz o ljubezni Slovencev do planin in svete gore Slovencev, do Triglava.

Leta 1873 so se združili avstrijski in nemški alpinisti v enotno nemško-avstrijsko planinsko društvo. Silen polet planinstva pa je v vrste nemško-avstrijskih planincev, ki so se razširili po vseh večjih mestih, pritegnil tudi velenemške šoviniste, ki so hoteli izrabiti plemenito planinsko idejo v germanizacijske namene v vseh vzhodnih Alpah. To smo občutili predvsem v Sloveniji, v Julijcih in Savinjskih Alpah. Tudi Podravska podružnica Slovenskega planinskega društva s sedežem v Rušah je postala »tarča« šovinističnih napadov šulferajnskih podružnic, takratnih »prvoboriteljev« nemštva v Dravski dolini in na Pohorju.

Podravska podružnica SPD

Sedem let po ustanovitvi osrednje planinske organizacije v Ljubljani je tudi severni del slovenske Štajerske stopil v organizacijo slovenskih planincev. Zibelka pa je stekla v Rušah. Vendar se to takrat še ne bi bilo zgodilo, ko bi ne bil prišel deset let predtem (jeseni 1891) v Ruše mlad učitelj, ki je sodeloval pri ustanovitvi planinskega društva leta 1893 v Ljubljani. V Rušah je bil odtrgan od vsakdanjega pogleda na Savinjske planine, pogled, ki ga je v svojih otroških letih užival s pašnikov okrog Slivnice in Šentjurja pri Celju. V Rušah je učitelj Tine Lesjak začel zbirati krog zavednih rodoljubov in ljubiteljev planin. Že 1896. leta je poskušal s planinsko organizacijo. Blížnje

deželno mesto Gradec je izžarevalo planinsko idejo, pobarvano s šovinističnim velenemštvom. Obilna planinska literatura iz Gradca, Dunaja in Münchena je bila Lesjaku dostopna. Ljubezen do planin, ki se je malemu Tinčku vsadila v srce, ga je bolj in bolj prevzemala. V Rušah, v gostilni Mule, so se zbrali planinci iz Ruš, Maribora in drugih večjih krajev slovenske Štajerske 8. aprila 1901. Sklenili so ustanoviti »Podravske podružnice Slovenskega planinskega društva« s sedežem v Rušah in delovnim območjem na mariborskem, slovenjgraškem, lipniškem, ptujskem in ljutomerskem okrajnem glavarstvu in konjiškem okraju. Podružnico je morala potrditi deželna vlada v Gradcu. Po sprejemu uradne privolitve je Tine Lesjak sklical prvi občni zbor Podravske podružnice SPD v Rušah dne 18. avgusta 1901. Ker je območje novo ustanovljenega društva obsegalo Pohorje, Kozjak, Slovenske gorice, Boč in Konjiško goro, so bili tudi vsi ti kraji zastopani v odboru. Naj jih navedem poimensko. Odborniki iz Ruš: Tine Lesjak, Miha Sernc, Viktor Glaser, Franc Grizold, Tomo Stani, M. Lichtenwallner (Senkovič); iz Maribora: prof. Ivan Koprivnik, Alojz Bahovec, dr. Rozina, prof. Dragotin Vrstošek, dr. Poljanec, J. Joszek; iz Konjic: notar Davorin Kocbek; iz Frama Miha Turner; za Kozjak: N. Škofek, Svitosl. Hauptmann, učitelj Ivan Robnik (Pohorski Tijek); iz Vuhreda Fran Pahernik; iz Slovenske Bistrice Peter Novak; iz Smolnika Luka Hleb, dr. Mirko Gorišek, dr. Franc Robič iz Limbuša, župnik Cilenšek iz Poljčan. Z ruškega Pohorja Jožko Robnik, vulgo Čander, Anton Godec in Mihael Reicher.

Prvo delo, ki so ga opravili, je bilo markiranje pohorskih poti. Pri tem delu so naleteli na velike težave pri nemških lastnikih gozdov, ki niso dovolili markiranja, »ker plašijo hribolazci divjačino«. Tako so prepovedali markiranje po gozdovih baron Rosmanit, Reiser in Thurnov gozdni urad v Železni Kapli. Zaradi markiranja poti od Brvi čez Pesek na Roglo in od tod čez Volovico v Mislinjo je nastala med Podravske podružnice SPD in grofom Thurnom pravda, ki se je za društvo slabo iztekla in ji povzročila 100 kron stro-

Ta številka je posvečena 65-letnici Planinskega društva Ruše. Z njo bi radi opozorili na pomemben delež, ki ga ima v zgodovini slovenskega planinstva podravskega planinstvo. Gradivo, objavljeno v tej številki, je samo dovolj zgornje, zato nam ni treba posebej govoriti o tem, kakšno vlogo je društvo imelo v svojih prvih desetletjih in kako je svoje naloge opravilo. Planinska društva, ki danes delajo na področju podravskega planinstva, so zgornja priča, kako globoke korenine je pognalo v slovensko grudo in slovensko zavest.

Gradivo nam je v glavnem zbral štajerski meddruštveni odbor. Nekateri članki so bili pred leti objavljeni v »Planinah ob meji«, letni publikaciji PD Maribor (Šumljak 1955, Glazer 1959, Potrč 1957, Cene Lej 1957), ki je izhajalo v manjši nakladi. Prepričani smo, da bomo s ponatisom teh člankov široki planinski javnosti ustregli in z njim posebej opozorili na plodno planinsko delovanje in planinsko kulturo v Podravju. Vsega žal nismo mogli spraviti v to številko in bo objavljeno v prihodnji.

Op. uredništva

škov. Na Pohorju so markirali 18 potov in nabili 43 orientacijskih tabel ter 15 poti in 38 orientacijskih tabel na Kozjaku.

6. julija 1902 je podružnica priredila izlet na Pohorje in slavnostno odprla pot, ki jo je uredila ob Lobnici mimo slapa Šumika in Stare glažute, mimo Jelenske peči na Smolnik in nazaj v Ruše. Tega izleta se je udeležilo 39 planincev iz Ruš, Maribora, Limbuša, Rač, Krčevine, Lenarta, Lehna in celo iz Gradca.

6. septembra 1903 je bila velika planinska slavnost pri razglednem stolpu na Žigertovem vrhu. 36 m visok »Žigertov stolp«, ki je stal na višini 1345 m, je veljal 3616 kron. Več kot 700 udeležencev se je zbralo pri tem razglednem stolpu blizu Areha. Toda... »strašna žalost je rengirala po cejem Pohorji, ker tésti prst na vrhi Pohorja več ne lúka vunta préjk krès smreke,« »Žigertovga turna« ni bilo več. Nekega viharnega jutra se je zrušil.

V jeseni 1903 so na Klopnem vhu, v lovski koči grofa Zabea uredili planinsko postojanko. Grof Zabeo je bil edini gozdni posestnik na Pohorju, ki je dovolil markiranje in je planincem dovolil hojo po svojih graščinskih gozdovih in posestvih. Markirano pot od Areha oz. od Šumika do Stare glažute so imenovali Alfonzova pot oz. stezo, po falskem grofu.

4. aprila 1904 so na zborovanju v Studenicah sklenili popraviti kočo na Boču, jo urediti za planinsko kočo in postaviti oz. popraviti razgledni stolp.

17. avgusta pa se je zbralo pri razglednem stolpu nad Arehom nad tisoč planincev; vstopnina na stolp je bila deset vinarjev. Vsi so radi plačali. To je bil tudi zadnji množični razgled s tega »Žigertovega turna«.

15. julija 1905 so se zbrali v Rušah na velikem planinskem slavlju planinci iz vseh krajev Podravske podružnice. Na trgu je rajalo in pelo nad dva tisoč planincev.

2. septembra 1906 so odprli na Veliki Kopi podružnično planinsko sobo v Pahernikovi hiši pod Veliko Kopo. 8. septembra pa so že pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu imeli planinski zbor, »kjer se je zbralo ogromno ljudstva in se je razvila prava narodna veselica v slovenskem duhu«.

8. septembra 1907 so v navzočnosti več ko petsto planincev odprli »Ruško kočo« pri Arehu. Peli so mariborski pevci, pozdrave in čestitke je prinesel iz Maribora dr. Medved, iz Ljubljane od Slovenskega planinskega društva prof. Orožen in iz Gradca zastopnik društva »Die Naturfreunde«. Naslednje leto so uredili še »Arehov studenec«, ki so ga pozneje preimenovali v »Romanov stu-

denec«, po umrlem navdušenem planincu sodniku Romanu Trstenjaku. Po vidovdanskem slavlju 1914 v Rušah so avstrijske oblasti (ruška žandarmerija) zaprle vse člane odbora Podravske podružnice SPD iz Ruš zaradi veleizdaje, češ da so »Areški studenec« že 1909. leta preimenovali po ruski carski rodbini Romanov.

Zemljo pri Arehu so podarili ruški kmetje, lastniki gozdov okrog Areha. Robnikova rodbina je z veliko planinsko navdušenostjo podpirala delo podružnice. Zemlja, na kateri stoji (je stala) Ruška kočica je bila last Robnikovih, p. d. Čandrov. Odbornik Fran Pahernik je podaril podružnici lep kos zemlje pri Arehu. Ustanovnik Podravske podružnice posestnik Dragutin Švigelj je podaril pri Arehu 3 orale zemlje. Tako je Podravska podružnica do prve svetovne vojne imela pri Arehu že 17 oralov zemlje. Na Boču pa je podružnica kupila 4 orale zemlje za 600 kron. Zemljo so zasadili z gozdnimi sadikami in pripravili prostor za novo planinsko kočico. Senatni predsednik dr. M. Ploj pa je od ministrstva za javna dela na Dunaju izposloval podporo 500 kron. »Bergverein Marburger-Hütte« je 1913. leta zgradil svojo postojanko tri četrt ure hoda od Areha proti vzhodu; spodbudila ga je agilnost Podravske podružnice SPD, ki je 1912. leta zgradila pri Ruški koči novo poslopje z več sobami za letoviščarje. 8. septembra 1912 so jo odprli in krstili za »Planinko«, po pohorskem predelu »Planinka«. Od sedaj naprej ruška podružnica ni dobivala več podpor od ministrstev. C. kr. namestnija je pozvala ruško podružnico SPD in predstavnika »Sektion Marburg des DAV«, »da društvu ne konkurirata pri potih in ne stavita v neposredni bližini drug drugemu konkurenčnih podjetij.«

Pred prvo svetovno vojno so delovala v Mariboru tri nemška planinska društva: Deutsch-Oesterreichischer Alpenverein, socialistični Touristenverein »Die Naturfreunde« in nacionalni »Bergverein Marburger-Hütte«, ki je sprejemal v svoje članstvo samo ljudi nemško-avstrijske narodnosti. Ta skupina šovinistov in velenemcev je izmaličila planinsko idejo in jo vpregla v potujčevanje slovenskega življa v tem obmejnem pasu.

V veliko moralno in organizacijsko ter strokovno oporo Podravske podružnici pa je bil univerzitetni profesor dr. J. Frischauf, ki je iz Gradca večkrat prihajal v Ruše. Prigovarjal je Rušanom, naj postavijo planinsko kočico še na Peci. Ob koncu 1913. leta je štela Podravska podružnica SPD 156 članov in 4 ustanovnike. SPD je takrat v 24 podružnicah združevalo 3385 članov.

Obmejni kamen

Med prvo svetovno vojno je delo Podravske podružnice SPD skoraj zamrlo. Imeli so samo dva občna zbora: 7. maja 1916 in 2. februarja 1917. Opravili so najnujnejša popravila na stebah pri Arehu. Takoj po vojni so dvakrat vlomili v Ruško kočo in jo izropali. Še nekaj let po vojni so se klatile po Pohorju razne tolpe in ropale planinske kočice.

Na XVIII. občnem zboru Podravske podružnice SPD v Rušah dne 25. maja 1919 so sklenili, da se ustanovi v Mariboru nova podružnica.

V Maribor se je priselilo mnogo mladega delavnega izobraženstva, ki je imelo smisel tudi za planinstvo. Maribor je bil slovenski, slovenska metropola severne Slovenije. Razmejivna komisija SHS je imela pri določanju severne meje na Štajerskem v rokah močne dokaze, velike narodnostne manifestacije na območju Podravske podružnice SPD od leta 1901 do 1914, ki jih je organizirala planinska podružnica in tako postavila močan obmejni kamen na vrhovih Kozjaka. Podravska podružnica SPD v Rušah je dobila 6. junija 1919 v Mariboru sestrico, ki se je kot 27. podružnica vključila v SPD. Ruški planinci so delili svoje območje in delo z Mariborsko podružnico, ji prepustili planinsko delo predvsem na narodnostno ogroženem Kozjaku. Mariborski podružnici so prepustili svojo kočo na Klopnem vrhu. Zemljišče na Boču je odstopila podružnica SPD Poljčane, Fond za Koprivnikovo kočo na Pesku, ki se je zbiral več let pri Podravski podružnici v Rušah, so odstopili planinski podružnici v Konjicah (1928). Za marenberški okraj so organizirali podružnico v Vuzenici (1926). Intenzivno so se lotili ureditve planinske postojanke pri Arehu, odpri so planinsko postojanko na Smolniku — »Hlebov dom« (1927).

Sekvestrirano premoženje mariborske sekcije DOAV je prevzela Mariborska podružnica SPD. Razgledni stolp na Ciglenicah (1146 m) nad Bolfenkom je bil lastnina te sekcije. Marburger-Hütte pa je bila last skupine bogatih mariborskih Nemcev, tako rekoč privatna lastnina, ki ni bila nacionalizirana in so jo morali odkupiti. Bilo je mnogo političnih in celo državnih (avstrijskih) intervencij v Beogradu, da bi Marburger-Hütte ostala v rokah mariborskih Nemcev. Zmagalo je naziranje, da šovinizem ne spada v planinstvo ter da objekti, ki so rabili šovinističnim in potujčevalnim namenom, ne morejo ostati v tujih rokah.

Razgledni stolp pri Bolfenku so postavili 20. avgusta 1909. Očarljivi pogled iz Žigertovega turna

je klical dvojnika. Postavil ga je bogati DOAV. Podravska podružnica SPD v Rušah si postavitev novega Žigartovega razglednega stolpa ni mogla privoščiti. Razpoložljiva denarna sredstva so raje vložili v Ruško kočo. Sicer pa je en razgledni stolp na vzhodnem Pohorju zadostoval.

V Rušah in pri Ruški koči so bila planinska zborovanja, slovesnosti ob obletnicah, sankaske tekme, začeli s propagando za zimski šport. Leta 1928 so ustanovili zimskošportni odsek, ki je že leta 1931 priredil pri Ruški koči dve smučarski tekmi in velik 50 km dolg smučarski tek. Obisk planincev in turistov pri Ruški koči je naraščal — od tisoč na dva tisoč in celo do deset tisoč. Gostinski prostori pri Arehu niso več zadoščali. Bilo je potrebno razširiti planinsko postojanko pri Arehu. Zgradili so Čandrovo kočo (otvoritev 7. maja 1922), prizidali tretjo gostinsko sobo, klet in skupna ležišča Ruški koči (1930), športne objekte (kegljišče, prhe na prostem), modernizirali in na novo opremili »Planinko«, napeljali vodovod iz higiensko zajetega »Romanovega studenca«, napeljali v »Ruški« acetilensko razsvetljavo in še mnogo ukrenili za ureditev okolja. Ruška koča je v letu 1927 dosegla drugo mesto po številu obiskovalcev planinskih postojank v Sloveniji. V spominsko knjigo Ruške kočice se je vpisalo 4251 planincev. Več turistov je tega leta obiskalo le Kamniško Bistrico — 4487.

Obletnico Podravske podružnice so proslavili 6. septembra 1931.

Mariborske planince in pohorske ljudi je posebno privlačila »pohorska ohcet«, ki so jo prirajali ruški igralci, kostumirani v izvirne pohorske narodne svatovske noše in ob pohorskih melodijah Jurija Vodovnika, ki so odmevale po pohorskih gozdovih in ki jih je igrala šmartinska godba. Še večja planinska manifestacija pri Ruški koči pa je bila avgusta 1940. leta ob otvoritvi nove »Planinke« in avtomobilske ceste Reka—Areh. Te proslave se je udeležilo nad 5000 planincev in Pohorcev. »Planinka« je pogorela februarja 1939. leta ob velikih smučarskih tekmah. V enem letu so Rušani postavili novo in še lepšo »Planinko« po načrtih arh. Herberta Drogenika.

Za leta pred drugo svetovno vojno je važno omeniti še proglašitev Pohorja za klimatsko cono. Vsaka oseba, ki je prišla na Pohorje in se tu zadržala vsaj 8 dni, je imela pravico (s potrdilom oskrbnika pohorske planinske postojanke — žig postojanke in čas bivanja) do brezplačne povratne vožnje na vseh jugoslov. železnicah. S proglašitvijo Pohorja za klimatsko cono leta 1934

se je obisk turistov zelo povečal. Zaradi tega je bilo treba povezati pohorske postojanke z avtomobilsko cesto. S podporo Avto kluba, sekcije Maribor, so pospešeno gradili avtomobilsko cesto Hoče—Reka skoraj do vrha Areha. Zasilno avtomobilsko cesto so odprli septembra 1936 od Mariborske kočice do Areha. Avgusta 1940 pa je bila otvoritev ceste Reka—Ruška kočica.

Delo Podravske podružnice SPD Ruše je zbral v spominski knjigi ob 35-letnici ing. J. Teržan na petih tiskanih polah s 55 slikami. To je tudi edina dokumentacija o delu Podravske podružnice od ustanovitve do druge svetovne vojne, ker je okupator uničil in zažgal ves planinski arhiv Podravske podružnice.

Pohorje v ognju revolucije

6. aprila 1941 so nacistične tolpe napadle in vdrle v našo deželo. V Rušah so takoj prve dni po okupaciji prevzeli društveno imovino. Blagajniško in bančno knjigo ter članski imenik so odnesli »po Hitlerjevem nalogu«, ves arhiv in knjige pa so zmetali na dvorišče ruške posojilnice in ga zažgali. Zgorelo je tudi 200 izvodov knjige »35 let podravske podružnice SPD Ruše«, ki so preostali od skupne naklade dva tisoč izvodov.

Okupator je zaplenil Ruško kočico in Hlebov dom. Prepis lastninske pravice na DOAV Graz, sekcijo Maribor, je bil izvršen v zemljiški knjigi oktobra 1941.

»Živi planinski inventar«, odbornike — tiste, ki so bili leta 1914 zaprti v graških zaporih — so položili, odpeljali v meljsko taborišče in jih od junija l. 1941 dalje začeli pošiljati v izgnanstvo v Srbijo. Tudi mlajše odbornike, »ki se ne dajo prevzgojiti«, so pozaprl in izselili na vse strani. O tem je odločal 12-članski svet pri gestapu v Mariboru, katerega član je bil tudi predstavnik mednarodnega oz. nemškega kapitala v Rušah. Sedem odbornikov, skupno z Lesjakom, z družinami vred, se nas je znašlo v Srbiji. Za 70-letnico smo poklonili Tinetu Lesjaku portret z napisom: V exilu v Srbiji 1942. Še na mnoga leta in na skorajšnji povratek!

Po usodnem dogodku pri Treh žeblih 8. januarja 1943 smo sprejeli s Pohorja pismo, samo nekaj besed: »Šarhova brada še miga — hitlerjanci je niso uničili!«

Ker so Nemci uporabljali pohorske planinske postojanke za svoja oporišča, za izhodišča za hajke na partizane, so v noči od 8. na 9. oktober

1942 na zahodnem Pohorju pogorele planinske kočice (Senjorjev dom, Hutterjeva vila, kočica na Pesku, Vitanjska kočica — skupno osem postojank). Naslednje leto je prva zagorela kočica pri Treh kraljih. Za planinsko postojanko pri Arehu pa je prišel usoden trenutek v noči od 11. na 12. november 1943. Rdeči petelin je preskakoval s strehe na streho, z Ruške kočice na Čandrovo in Planinko ter na gospodarsko poslopje. Pri Arehu je ostal od lesenih stavb kup pepela ter štirje zidovi in dimnik nove Planinke. Čez tri mesece je zagorela na koncu zahodnega Pohorja kočica na Kremžarjevem vrhu. Boj med Nemci in partizani se je po herojski borbi pri Treh žeblih preselil na zahodni del Pohorja. Toda tokrat se je nemška ofenziva izjalovila. Pod Veliko Kopo se je spremenila v pomembno partizansko zmago. Leto dni po padcu legendarnega Pohorskega bataljona se je na Pohorju formirala udarna partizanska brigada.

Nemci so se umikali z ribniškega Pohorja na lovrenško. Tomšičeva in Bračičeva brigada sta 22. in 23. avgusta 1944 osvobodili Ribnico in Lovrenc. Okupator se je umaknil na vzhodno Pohorje. Toda že 2. septembra 1944 so enote XIV. divizije pregnale Nemce iz goreče Mariborske in Sokolske kočice. Mariborska kočica pa je pogorela do tal 2. marca 1945.

Znova smo začeli

Prva seja SPD Ruše v novi Jugoslaviji je bila 25. julija 1945 v Rušah pri Ozvaldu.

Navzoči so bili častni predsednik Tine Lesjak in odborniki ing. Josip Teržan, ing. Ludvik Šolar, ing. Slavko Majcen, Srečko Sonnenwald, Janko Friček, Ivan Čuček, Albert Koruza, Janko Divna ter povabljeni gostje: Franjo Sornik, Edi Sercn in Tončka Sornik.

Na drugi seji pri Arehu je 33 odbornikov in članov z navdušenjem obljubilo prijeto za krampe in lopate ter z udarniškim delom počistiti ruševine, pripraviti les iz lastnega gozda, zbirati materialna in finančna sredstva za obnovu Planinke. Navzoči arhitekt Herbert Drogenik je obljubil dati na razpolago načrte Planinke, zgrajene po njegovi zamisli v letih 1939/40. Določen je bil gradbeni odbor. Navzoči član ljubljanske Opere ruški rojak Vekoslav Janko je obljubil za svojo 25-letnico gledališkega nastopanja prirediti v Rušah predstavo in izkupiček pokloniti za gradnjo Ruške kočice. Ključavničarja Janko Fridl in Ivan Šetarič sta obljubila popraviti vodovod

od Romanovega studenca do Planinke. Nova planinska koča naj se imenuje po zaslužnem častnem predsedniku Tinetu Lesjaku.

Prve uspehe so skupno z Mariborčani in drugimi planinci pokazali že 30. septembra 1945 z otvoritvijo planinske koče nad Šumikom in s prvim povojnim martinovanjem na Pohorju 3. novembra 1945 v tej koči in počastitvijo nestorja pohorskega planinstva Tineta Lesjaka. Tako se je Pohorje s kočo nad Šumikom pridružilo trem planinskim kočam v slovenskih gorah in planinah, ki so bile ob koncu 1945. leta oskrbovane (dom v Kamniški Bistrici, Erjavčeva koča in dom na Krvavcu). 14. januarja 1946 pa so se na Pohorju odprla vrata planincem v koči na Pesniku nad Ribnico. Na Boču so 9. junija 1946 odprli 20 m visok razgledni stolp, 14. avgusta 1946 pa so že mariborski planinci odprli na pogorišču stare Mariborske koče montažno leseno kočo s kuhinjo in gostinsko sobo ter 70 ležišči.

Mladina se je vključila v planinsko organizacijo in aktivno pomagala pri gradnji novih planinskih postojank. Konec leta 1945 je štel mladinski odsek SPD Ruše že 35 zelo poštvalnih in delavnih mladincev in mladink.

Prvi redni občni zbor PD Ruše po osvoboditvi je bil 12. januarja 1946, vodil ga je, ker je Tine Lesjak zbolel, ing. Josip Teržan. Razvoj planinstva v sredogorjih, med katera sodi tudi Pohorje, je po osvoboditvi ubral pot v turistično smer. Planinsko kočo pri Arehu, ki je vstala iz pogorišča Planinke, so udarniške roke ruških planincev dogradile in opremile do 20. oktobra 1946. Otvoritev koče je bila zelo prisrčna. Dobila je ime »Tinetov dom«.

Z zgraditvijo sodobnih hotelov, športnih in zimskošportnih naprav in asfaltnih cest je mariborsko Pohorje zgubilo planinski značaj, ki je ohranjen še na ruškem, lovrenškem in ribniškem Pohorju. Zaradi svoje neposredne bližine in dostopnosti je Pohorje idealen kraj za doživljanje narave, brez izgube časa za potovanje, saj je v nekaj urah dostopno za vse delovne ljudi lepe Štajerske. Zaradi tega so odbori planinskega društva morali planinsko postojanko pri Arehu stalno dopolnjevati in modernizirati. Bilo je treba napeljati vodovod po predpisih sanitarne inšpekcije, električno razsvetlavo, telefonsko zvezo, urediti skupna ležišča in pionirsko kočo, zboljšati opremo v spalnicah, gostinskih prostorih in kuhinji itd.

Razveseljiv pojav v ruškem planinskem društvu je naraščanje števila članstva:

Leto	Članov	Mladincev	Pionirjev	Skupaj
1954	191	32	38	261
1955	218	63	127	388
1956	322	63	311	696
1957	541	142	520	1203

Za Ruše je število 1200 članov planinske organizacije izredno veliko, saj pomeni, da je vsak četrti Rušan planinec.

Posebej moramo omeniti elektrifikacijski odbor iz leta 1955, ki je elektrificiral Ruško kočo in okolna naselja (Zg. Lobnico, Frajhajm, »Zarjo« in Glažuto). Transformator na Sedovcu in daljnovod Ruše—Sedovec—Areh sta veliki pridobitvi za ruško Pohorje. Akcija je uspela ob krepki pomoči Tovarne dušika Ruše in navdušenih planincev v tovarni, med katerimi sta bila direktor Viktor Stopar (izvoljen za častnega predsednika) in tehnični direktor ing. Srečko Kotnik.

Ruška in selniška mladina je poslala PD Ruše na 55. občni zbor naslednje pismo:

»Povedati vam želimo veselo novico, da je v pionirskih planinskih krožkih na šolah včlanjenih 295 pionirjev. Učimo se spoznavati in ljubiti naše planine in vse tisto, kar mora mladi planinec vedeti. Izvolili smo si tudi svoja pionirska vodstva.

Iskreno se zahvaljujemo Planinskemu društvu Ruše in vsem tistim, ki so ustanovili gradbeno zadrugo Pionirsko-počitniško naselje I. pohorskega bataljona ter nam zgradili pionirsko počitniško kočo. Zraven letovanj v ruški pionirski koči imamo planinsko taborjenje pod šotori. Trudili se bomo postati dobri planinci, takšni, da bomo sposobni hoditi v naših planinah po poteh junaških borcev za svobodo.«

Mladinski odsek PD Ruše je imel npr. leta 1959 deset planinskih skupin: pionirji osnovne šole Ruše (do 4. razreda); pionirji osnovne šole Ruše (do 8. razreda); vajenska šola Ruše; LMS Ruše; Kemijsko-laborantska šola Ruše; LMS Selnica; osnovna šola Selnica; LMS Lobnica; LMS Bistrica; gimnazija Maribor (ruški vozači). Življenje v gorah je postalo za mladino bogat vir sreče, zdravja in moči. Viden znak delavnosti ruških mladincev planincev je njihovo literarno udejstvovanje v »Planinskih razgledih«, ki izhajajo redno letno od 1960. leta dalje kot glasilo mladinskega odseka PD Ruše.

Smučarski paradiž v Rajski dolini (Planica)
Foto prof. Šime Letinić

Na zboru ruških planincev dne 25. februarja 1966 — udeležili so se ga predstavniki planinskih društev, ki delujejo na območju nekdanje Podravske podružnice SPD (skupno jih je šestnajst) — je predsednik PZS dr. Miha Potočnik med drugim zažele uspeha polno delo in ponovno svidenje planincev na zboru planincev v Rušah ali pri Arehu ob stoletnici PD Ruše.

Od pomembnejših sklepov na občnem zboru PD Ruše dne 26. marca 1966, na katerem je dr. Janko Glazer imel zanimivo in prisrčno predavanje o pesniku Simonu Gregorčiču, omenimo samo otvoritev »Spominske planinske poti Pohorskega bataljona«, ki bo 3. julija 1966. Program bodo v okviru proslave 25 obletnice vstaje in 65 obletnice PD Ruše pripravila planinska društva ŠMDO. Da bi ohranili naravne lepote in krasote pragozda ob lobniških Šumikih, je občni zbor PD Ruše predlagal, da se ustanovi gozdni rezervat. Pomemben sklep je tudi ponovna oživitve alpinističnega odseka in vsestranska pomoč mladinskemu odseku, da ne bi delo in veselje mladih planincev bilo ovirano zaradi omejitev ugodnosti planincem pri vožnjah z vlakom iz Ruš v naše planine in planine v drugih republikah: Kako bi drugače vzgajali našega mladega človeka in našo družbo po načelih »nazaj k naravi« in po pesnikovih besedah: »Kdor lepote ne vidi v domovini, jih bo zaman iskal v tujini!«

POHORSKA POTA

Ivan Šumljak

Maribor nima v svoji bližini visokih gora. Pohorje je sredogorje in najvišja točka, Črni vrh, dosega le 1543 m. Zato pa se odlikuje to pogorje s plemenito mirnostjo svojih oblik in s čudovitim zdravilnim mirom v svojih gozdovih. Ko hodiš po brezkončnih pohorskih gozdovih, pač nimaš širokega razgleda v daljavo, zato pa je obrnjen tvoj pogled bolj v tvojo notranjost, spoznaviš samega sebe. Sosed Pohorja, Kozjak, je nižji, vendar živahniji, ker ima bolj razgibane, bolj ostre oblike. Že krajevna imena na Kozjaku pričajo o tem. Tako se imenuje znana izletniška točka Sv. Duh na »Ostrem« vrhu in drugi vrh »Ojstrica«. In mnogi planinci pravijo, da je Kozjak prav zaradi svoje

razgibanosti še mikavnejši od širokega mirnega Pohorja. Sicer pa naj bo kakor hoče, nam Mariborčanom sta obe pogorji nadvse dragi.

Obpohorska planinska društva nudijo planincu, ki se odloči za obisk Pohorja ali Kozjaka, vso potrebno pomoč: udobne planinske kočice in pa nadelana ter z markacijami in smernimi tablami opremljena planinska pota. Na Pohorju mu nudijo prijeten oddih gostoljubna Mariborska kočica, znamenita Ruška kočica pri Arehu, Koča nad Šumikom, Koča na Pesku, Koča pri Treh kraljih nad Slovensko Bistrico, 1530 m visoko ležeča Ribniška kočica, skromna Koča na Pesniku, Koča pod Kopo na Pungartu, Koča Planinec nad Vuzenico in Koča pod Kremžarjevimi vrhom nad Slovenjim Gradcem. Na Kozjaku sta za sedaj le dve planinski kočici: nova Koča na Žavcarjevem vrhu pri Mariboru in Koča pri Primožu nad Muto. Vse te kočice so oskrbovane poleti in pozimi in gost je v njih dobro postrežen ne le s pijačo in ugrizačo, ampak tudi z udobno posteljo in prijazno besedo. Do vseh teh kočic te popeljejo planinska pota, ki so skrbno markirana z znano belo-rdečo markacijo in opremljena s številnimi smernimi tablicami, na katerih je označena smer in čas hoje do določene točke. Če so kje markacije potrebne, so prav gotovo na Pohorju, ki je pokrito z enim samim gozdom, v katerem se turist prav lahko zgubi.

Pohorska pota so živa; danes so in jutri jih ni več. Kako to? Nekje se odločijo za večji posek gozda. Do tja najprej napravijo novo, široko in gladko pot, ki bo služila za odvoz posekanega lesa. Ko pa je tisti gozdni predel posekan in les spravljen v dolino, pot izgubi svoj namen, opustijo jo in čez nekaj let je ni več. Rastlinstvo jo hitro preraste in le globoki useki ponekod kažejo, da je tekla tu nekoč pot. Na drugem mestu pa se pojavijo zopet nove poti. Taka nova pot turistice mnogokrat zapelje: lepo hodijo po markirani poti, razigrana družba se smeji in šali, tedaj pa pridejo do lepe nove poti in že jo mahnejo po njej. Na markacije lepo pozabijo in že so zašli. »Da, kod od tod naprej je pot?« Treba se je vrniti, dokler zopet ne najdejo rešilnega znaka, ki jih popelje po morda slabši poti do zaželenega cilja. V pohorskih gozdovih se turist prav lahko zgubi, saj so vsa pota enaka in rešilnega razgleda v neprodirnih gozdovih ni. Treba je torej paziti na markacije, da ne bo nepotrebnega tavanja po gozdovih in pritožb, češ pota so slabo markirana. Ob tej priložnosti lahko damo »izgubljenču« tale nasvet: Če želiš nadaljevati pot, jo uberi navkreber, da prideš na greben, kajti tu je grebenska markirana pot, ki veže Maribor s Slovenjim Grad-

cem. Ob tej poti so skoraj vse pohorske planinske postojanke in kmalu boš prišel do smerne table ali pa do planinske kočice, kjer boš dobil potrebno pojasnilo. Če si pa na potu domov in si izgubil pot, jo pa uberi naravnost navzdol, prepadnih področij ni in kmalu boš prišel do kake kmetije ali večje naselbine, od koder boš našel pot domov. Sicer je pa včasih prav lepo »zgubiti se« in tavati po neznanem svetu in iskati pot. Romantika je v tem. Še po mnogih letih se prav rad spomniš na ta dogodek in rečeš: »Še veš, ko smo se zgubili in smo morali prenočevati v gozdu ob ognju?« Druga je pozimi. Tedaj je izgubljena orientacija, posebno če je megla, lahko usodna. Za tedaj pa bodi zgornje opozorilo resen opomin. Pozimi je lahko sicer tako dobrodušno Pohorje zelo nevarno. Pohorska pota delimo v dve skupini: v grebenska pota in v pota, ki drže z doline na vrh, torej na grebensko pot.

Najvažnejša grebenska pot je pohorska transverzala, ki je del znane slovenske planinske transverzale. Ta pot je označena z arabsko številko 1. Če stopiš pri Mariboru na to pot in hodiš ves čas po njej, prideš po sedemnajsturni hoji v Slovenj Gradec. Ta pot se nadaljuje preko Uršlje gore, Smrekovca, Raduhe, Savinjskih planin in Karavank v Julijske Alpe in naprej do morja.

Pohorski del transverzale je prav zanimiv. Začenja se v Radvanju, mariborskem predmestju; tu povprašaj po Hosteju, kjer je začetek. Takoj ob začetku resen opomin: na levi se beli spomenik talcem, ustreljenih med okupacijo. Tu so tla prepojena s sveto krvjo več sto idealnih mož in žena, padlih za svobodo. Tu so padali naši najboljši. Svet se začne takoj dvigati in kmalu prideš do naselja Habakuk. Le dve hiši ob majhni jasi. Kraj je zanimiv zaradi tega, ker so tu v gozdu številne gomile iz ilirsko-keltske dobe. Mnoge so že odkopane in so najdbe v graškem in deloma mariborskem muzeju. Ob tej priložnosti naj bo povedano, da obdajajo take gomile kot v vencu vse Pohorje. Nad Habakukom je znamenita Poštela. Tu je bila v prazgodovinski dobi naselbina, obdana z visokim zemeljskim nasipom. Ta nasip, elipsa, dolga približno 1 km, je še v celoti ohranjen in priporočamo turistom, da ga obhodijo in tako dobijo vpogled v razsežnost tedanje naselbine. Markirana pot drži sredi skozi nekdanjo naselbino. Spretno oko lahko opazi tudi še dva povprečna nasipa. Zunanji nasip je posebno dobro ohranjen na zgornjem koncu. Pot se stalno dviga; vodi nas zdaj skozi bukovje, zdaj skozi smrečje. Očesu pa je najprijetnejši mešani gozd, ki je tudi v rastlinsko-biološkem pogledu najboljši. Večkrat hodimo po globokih kolovozih,

ki so prav značilni za Pohorje. Kmalu smo pri Žičnici. Temu kraju pravijo »Pri širokem razgledu«. Po pravici; pred teboj je ves Maribor, za njim pa Kozjak, Slovenske gorice in Dravsko polje. Kar težko se ločiš od tega lepega mesta. Čez dobre četrte ure si že pri Bolfenku. Že davno opuščeno cerkev so zgradili v začetku 16. stoletja, a je žal pred tremi leti zgorela. V njej je bilo v zadnjem času priljubljeno gostišče. Malo pod Bolfenkom so našli v zadnjem letu pred vojno večje število bronastih sekir, mečev, suličnih konic in drugega orožja in orodja. Izvedenci-arheologi so ugotovili, da je morala biti na tem mestu v bronasti dobi orožarna. Torej »Krupp« tedanjih dni. Pepel in lesni ostanki kažejo, da so kurili s kostanjevim lesom. Kostanj je moral rasti tedaj v višjih legah kot dandanes, ko se povzpne le do približne višine 700 m. Morda je bilo podnebje milejše. Nad Bolfenkom je razgledni stolp. Sicer ni ob transverzali, vendar se splača povzpeti se nanj. Pred teboj je ves široki pohorski hrbet in za njim Peca, vidiš Maribor, Kozjak, sončne Slovenske gorice, Dravsko polje, Boč, Donačko goro, Haloze, Ivanščico, še bolj v ozadju pa avstrijske snežnike in Panonsko nižino. Najlepši je razgled po dežju, ko je zrak umit. Stolp so zgradili leta 1910, pred dvema letoma pa ga je mariborsko planinsko društvo popolnoma prenovilo. Stolp je iz železa, visok 20 m in ima 120 stopnic.

Prva važna planinska postojanka ob transverzali je Mariborska kočica, zgrajena leta 1911. Za časa narodnoosvobodilne borbe je bila leta 1944 požgana, a leta 1946 na novo zgrajena. Čeprav so v njeni bližini številni novi hoteli, turisti zelo radi obiskujejo skromno Mariborsko kočico. Vedo, da bodo dobro postreženi. Pri koči je spomenik žrtvam za svobodo. Na granitnem bloku je vdolan bronasti relief, ki kaže trenutek iz borbe in pod njim opomin: »Spomni se žrtev za svobodo.« Mariborska kočica leži v višini 1080 m, njena sosesda, eno uro oddaljena Ruška kočica pa že 1249 m. Pot do nje teče po grebenu. Včasih ujameš kos razgleda, zlasti če hodiš mimo sončnih frat. Frata je posekan gozd, golosek. Ko spravijo uporabni les v dolino, preostalo vejevje požgejo. Na prazno mesto posadijo drvarji krompir ali posejejo z mešanico ovsca, rži in drevesnega semena. Oves požanjejo kot jaro žito, rž pa da naslednje leto dober pridelek. Medtem pa požene tudi drevesno seme in mlada drevesca se v žitni senci dobro počutijo in lepo uspevajo. Pogozdujejo pa tudi na drug način, in sicer tako, da takoj nasadijo mlada drevesca v primerni razdalji. Na fratah se prav radi naselijo malina, robida, divji bezeg, ciproč in breza, ki včasih ovirajo rast

mladih drevesc. Čez nekaj let jih kajpada mlada drevesca prerastejo in kmalu zamorijo. Nastaja mlad gozd in frate ni več.

Ruška koča, najstarejša planinska postojanka na Pohorju, je imela svoj čas lep sloves. Zgradili so jo Rušani leta 1907. Zavedne Ruše so imele poprej podružnico Slovenskega planinskega društva kot Maribor. Pred vojno so bile tukaj tri kočice, Ruška, Čandrova in Planinka. Z gospodarskimi poslojji in cerkvijo sv. Areha je vse skupaj tvorilo prijetno gorsko naselbino. Danes vseh teh koč ni več; proti koncu leta 1943 so jih partizani upepelili, da Nemci ne bi imeli v njih zatočišča. Na mestu nekdanje Planinke so po vojni zgradili novo kočico, Tinetov dom, imenovan po dolgoletnem, za planinstvo zaslužnem predsedniku SPD Ruše, Tinetu Lesjaku, učitelju v Rušah. Pri koči sta dva studenčka, Romanov in Zdravilni. Znamenita je Arehova cerkev, zgrajena okoli leta 1250. Kje so roke naših prednikov, ki so jo zgradile in pozneje večkrat razširile! Pohorje se odlikuje s številnimi prastarimi cerkvami, pri katerih občudujemo mirne, preproste, toda izredno skladne oblike. Zasanjano ležijo sredi gozdov. Pričajo pa, da so Slovenci že od nekdaj radi hodili na gore.

Od Ruške kočice gre pot po ravnem, le redko se dviga ali pada. Naslednja planinska postojanka je Koča nad Šumikom. Do nje je od Ruške kočice dve uri hoda. Pot te pelje skozi gozd. Obdaja te tišina, ki jo le redko preseka klic plahe ptice, srnjakov lajež in udarec drvarjeve sekire. Človeka le redko srečaš. Nekako na sredi med Ruško kočico in Šumikom prenehajo kristalasti skrilavci, ki v širokem pasu pokrivajo vse Pohorje. Stopil si na granit, ali pravzaprav tonalit, ki tvori jedro Pohorja. Spremembo čutiš pod nogami, še ponoči. Hodiš namreč po ostrem pesku, ki je prepereli in razpadli granit. Pri Bajgotu, tik pod Kočo nad Šumikom, prestopiš šumečo Lobnico. Ob njej je izpeljana vodna riža v Ruše. Po njej spravljajo, ko je dovolj vode, les v dolino. Dolga je 11 km in je tehnično kar pomembno delo. Takih riž je na Pohorju več. Če greš po Lobnici navzdol, prideš čez nekaj minut do slapa — Veliki Šumik. Nekoliko pod njim je Mali Šumik.

Od Bajgota se cepita dve poti od transverzale: prva vodi proti jugu na Veliki vrh in h Koči pri Treh kraljih ter k lepemu Črnemu jezeru, druga, z rdečo zvezdo markirana, pa na mesto, kjer se je boril in padel slavni Pohorski bataljon, k »Trem žebljem«. Kočo nad Šumikom oskrbuje PD Ruše. Tik nad kočico je kraj, ki mu pravijo Glažuta.

Krajev s tem imenom je na Pohorju več, kar cel ducat. Beseda je nemška: die Glashütte. Pred sto

leti je še cvela na Pohorju živahna steklarska obrt. Izdelovali so razno steklovino: steklenice, kozarce, sklede in imeli širok krog odjemalcev, celo iz bližnjega in daljnega Vzhoda. Stekleni lestenci v pohorskih cerkvah so iz domačega stekla. Glavne surovine za izdelovanje stekla so imeli kar pri rokah, kremenjak in bukov les. Pohorje je bilo v tistih časih pokrito z bukovimi gozdovi. Še danes lahko vidiš ceste, seveda že davno zarasle, po katerih so dovažali les h glažuti. Zadnja glažuta je prenehala obratovati v začetku tega stoletja; zatrla jo je, kot vse ostale, moderna industrija. Poslopja so propadala in vidiš samo še razvaline ali pa niti teh ne. Le ime je ostalo in pa priimki kakor Glaser, Šmelcer in slični. Izdelki pohorske steklarske obrti se odlikujejo s svojo solidnostjo, težki so in se ne starejo kar tako. V mariborskem muzeju je lepa zbirka izdelkov pohorske steklarske industrije. Oglejte si jo!

Pot od Šumika do Klopnega vrha gre ves čas po ravnem, prehodiš jo v dobri uri. Pelje preko Travnatega, Tolstega, Miznega in Macesnovega vrha. Na Travnatem vrhu je lesen razgledni stolp. Planinske kočice na Klopnem vrhu ni več; zgorela je že septembra 1941. Zažgali so jo partizani. Nasproti pogorišču je med dvema smrekama grob prvega na Pohorju padlega partizana. Na marmornati plošči, pritrjeni žal le na leseni piramidi, bereš: »Na tem mestu Pohorja so partizani 17. 9. 1941 prvokrat v odprti borbi premagali Nemce. V borbi je padel tovariš Soklič Franc-Brko, delavec z velenjskega rudnika.« Po gozdovih tu okoli je še več grobov. Včasih položi nanje čuteča roka šopek gozdnih cvetic.

Od Klopnega vrha do dve uri oddaljene Koče na Pesku je pot tudi ravna. Prijetna je in mehka, kakor so vsa pohorska pota. Večkrat pa drži tudi preko močvirij. Preko takih mest ne bi mogli voziti. Zato tlakujejo taka mesta z drobnejšimi debli, ki jih položijo drugo ob drugo. Tako tlakovanim potem pravijo mostnice. Razgleda ni. Globoko v gozdu si. Gozdna tišina vpliva zdravilno na zamišljenega popotnika. Pol ure pred Peskom, Pri brvi, stopiš na novo cesto, ki veže Oplotnico z Lovrencom na Pohorju. Je to lepo izpeljana gorska cesta. Vendar ljubega miru tu ni več; moti ga ropot motorjev, ki odvažajo les in dovažajo motorizirane turiste. Planinec je kar vesel, ko zapusti kmalu za Kočo na Pesku ta bencinski predel in ga zopet objame blagodejni mir. Tudi Koča na Pesku je na novo zgrajena. Pred njo je spomenik s posvetilom v narodnoosvobodilni borbi padlim pohorskim gozdnim delavcem in logarjem.

Nad Peskom je 1517 m visoka Rogla. Ta lepa gora je osrednja točka Pohorja. Na njej je 30 m visok

železni stolp. Postavilo ga je PD Slovenske Kojnice v letu 1955. S tega stolpa se ti nudi veličasten razgled. Če si na vrhu stolpa, si pravzaprav na najvišji točki Pohorja: $1517\text{ m} + 30\text{ m} = 1547\text{ m}$! Planincem priporočamo, da obišejo Roglo, čeprav je pol ure stran od transverzale. Ko zapuščamo Roglo, zapuščamo obenem vzhodno polovico Pohorja. Pričenja se zapadna, višja polovica, katere povprečna višina je okoli 1500 metrov. Splošno mnenje je, da je zapadna polovica mnogo lepša od vzhodne. Tu smo že v višini drevesne meje. Zato se začenjajo tukaj široke pohorske planje, s šašem pokriti travniki, na katerih so drevesa vse nižja in redkejša. Tu je dom žgoče arnike. Hodiš po debeli preprogi, posuti s planinskimi cveticami. Ker ni več gostih gozdov, imaš odprt razgled na vse strani. Posebno lepi sta Vitanjska planja pod Roglo in Planinka, preko katere teče transverzala. Ko si na Planinki, ne pozabi še stopiti k Lovrenškim jezerom, ki so prav na vrhu širokega pohorskega grebena. Res, tvoj trud bo obilo poplačan. Pred teboj je široka ravnina. Vsa je pokrita s plazečim se borovjem in sredi v njej so jezera. Vseh je 11. Voda v njih je temnorjava. Tu in pa v Ribniškem jezeru prebiva pohorski povodni mož.

Preko teh sončnih trat te pelje transverzala proti Ribniški koči. Goli, okrogli Jezerski vrh je ves čas pred teboj in tik za njim je koča. Čisto blizu je. Vendar je vmes še globoka Šiklarica, planinsko sedlo, preko katerega drži pot iz Josipdola v Mislinjsko dolino. Ko si na Jezerskem vrhu (1535 m), si že tudi pri Ribniški koči. Ustaviš se samo še pri Ribniškem jezeru, ki je večje, kot so Lovrenška jezera. Na široko je obdano s plazečim se rušjem, ki stalno sili v jezero in ga dela vedno manjšega. Tudi razne rastline šotnice so se tukaj naselile. Botanik bo našel tudi mesojede. V prejšnjih časih je moralo biti jezero znatno večje.

Planinca bo najbrž zanimalo, kako so pohorska jezera nastala in zakaj je prav na vrhu Pohorja toliko močvirja. Če bi bil pohorski greben oster, bi se voda ne mogla nikjer nabirati in bi takoj odtekla v dolino. Ker je pa greben širok, raven in ponekod skledasto oblikovan, se na teh mestih voda lahko nabira in nima večjega odtoka niti v dolino niti v samo globino. Ogromno vode zadržuje debela rastlinska odeja, zlasti mah. Ko hodiš po mahu, čofota pod nogami in tla se nekako kar zibljejo pod tabo. Pod rastlinsko odejo je ilovica, ki vode ne prepušča, ilovica je razpadli živec. Pohorje je zgrajeno — kot vse Pralpe — iz kristalastih skrilavcev, granita in drugih prakamenin. Te kamenine so sestavljene iz kremenjaka, sljude in živca. Živec veže kremenjakove

in sljudine kristale. Pod vplivom toplote, mraza in vode živec najprej razpade v droben prah, ki se pomeša z rastlinskimi ostanki in nastane ilovica. Zato je na Pohorju toliko ilovice in tudi ob njegovem vznožju je venec opekarn, ki žgejo v dolino naplavljen po pohorsko ilovico.

Pa zapustimo Jezerski vrh, na katerem stalno piha, in pojdimo v prijetno zavetje vladarice pohorskih koč — Ribniške koč. Leži v višini 1530 m. Do nje prideš po transverzali ali pa iz Ribnice (nova cesta) ali Mislinje. Je sodobno urejena in udobna planinska koča. Planinsko društvo Maribor jo je leta 1949 na novo zgradilo. Blizu Ribniške koč so ruševine nekdanjega Senjorjevega doma. Iz strateških razlogov so ga morali partizani proti koncu leta 1942 požgati. Planinsko društvo je ruševine zavarovalo s streho.

Od Ribniške koč vodi transverzala preko Ravnjakovega vrha na Črni vrh (1543 m), najvišjo točko Pohorja. Z vrha je lep razgled na Mislinjsko dolino, na Savinjske planine, Uršljo goro, Peco, OĀir, del Karavank in daleč na sever in jug. Triglava s Pohorja ne moremo videti. Črnemu vrhu bližnji sosed je Velika Kopa, ki je le za en meter nižja. Tik pod njo je na Pungartu Koča pod Kopo (1377 m), postojanka slovenjgraškega društva. Ta koča je bila lani že tretjič postavljena. Prvič je zgorela med narodnoosvobodilno borbo, po vojni so jo zopet zgradili in opremili, a so jo neki zlikovci zažgali in tako jo je moralo društvo še enkrat zgraditi. Zdaj nudi planincu ugoden dom. Široko sedlo veže Veliko in Malo Kopo. Na tej je veličastni Partizanski dom. Transverzala, ki teče ves čas po grebenu, se začinja spuščati proti Kaštvskemu sedlu. Takoj pod tem sedlom, na mislinjski strani, sta v gosti šumi dve partizanski bolnici, bolnica št. 1 in bolnica št. 2. Ob vsej transverzali se na vsakem koraku spomini iz narodnoosvobodilne borbe, mesta ogorčenih borb, bunkerji, strelski jarki, grobovi, požgane koč, spomeniki in samotne kmetije, ki so vedno aktivno sodelovale z našimi borci. Še mnogo več takih spominov pa je globoko v gozdovih. Baje name ravajo postaviti na vrhu Črnega vrha visok granitni obelisk, ki bo viden daleč naokoli. Na njem se bo brala zahvala vsem padlim in živim borcem in vsemu pohorskemu ljudstvu, ki je veličastno borbo tako zgledno podpiralo.

Tudi poslednja pohorska planinska postojanka, Koča pod Kremzarjevim vrhom, je v borbi za svobodo zgorela. Slovenjgraško planinsko društvo pa jo je kmalu po osvoboditvi zopet na novo postavilo. Tako so vse pohorske planinske koč, junaške priče velike borbe, na novo vzkllile. Le Klopni vrh še čaka. Od Kremzarjevega vrha do

Slovenjega Gradca gre pot ves čas navzdol, v pičli uri si v prijaznem mestecu. Tu je konec pohorskega dela slovenske planinske transverzale. Ta del delimo v dva sektorja: od Maribora do Rogle (Pesek) in od tu do Slovenjega Gradca. Iz doline na vrh, torej na transverzalo, drži okoli vsega Pohorja večje število poti. Najvažnejše so: Hoče—Mariborska koča, Slivnica—Mariborska koča, Maribor—Radvanje—Mariborska koča (južna pot in severna pot, ki je del transverzale), Pekre—Bolfenk (lovska pot), Bistrica—Pečke—Mariborska koča, Ruše—Ruška koča, Ruše—Smolnik—Koča nad Šumikom, Fala—Klopni vrh, Podvelka—Ribnica—Ribniška koča, Vuhred—Velika Kopa, Vuzenica—Kremžarjev vrh, Slovenj Gradec—Kremžarjev vrh (del transverzale), Mislinja—Ribniška koča, Vitanje—Vitanjske planje—Rogla, Slov. Konjice—Rogla—Pesek, Oplotnica—Pesek, Oplotnica—Koča pri Treh kraljih, Slov. Bistrica—Koča pri Treh kraljih—Bajgot, Slov. Bistrica—Ruška koča. Za vzpon po teh poteh potrebuješ 2 do 4 ure, povprečno torej 3 ure, za sestop pa eno tretjino manj.

Tako smo, dragi planinski prijatelji, v duhu prehodili vse Pohorje od vzhoda do zahoda. Mnogo, premnogo bi se še dalo povedati, bolje pa bo, da greste sami v ta planinski raj in ga po svoje proučite in doživite.

PRAGOZD LOBNIŠKIH ŠUMIKOV

Ing. Josip Teržan

Pohorje delimo s planinsko-turističnega vidika v štiri področja: Mariborsko Pohorje, Ruško Pohorje, Lovrenško Pohorje in Ribniško Pohorje. Na južni strani ima Pohorsko pobočje še mnogo krajevnihih nazivov, kot je Hočko Pohorje, Slivniško Pohorje, Vitanjska planina itd.

Ruško Pohorje skriva v sebi najlepše naravne lepote, kjer potok Lobnica poje svojo tisočletno pesem med širokimi grebeni in strmimi pečinami ter globoko strugo hudournika, z lepimi slapovi, najjzrazitejšimi v Velikem in Malem Šumiku. Vulkanska sila je gradila prestare pohorske gmote granita, tonalita in kristalnega škriljavca, ki so prišle na površino v soteski Lobnice in njenega pritoka Verne. Skalnate tvorbe in mogočni skladi,

kažejo »miniaturu« moči in lepote Alp ob robu nekdanjega Panonskega jezera. Skriti kanjon Lobnice in Verne v globoki soteski Smolnika s svojstveno geološko sestavo tal in rastlinsko odejo ima mnogo padavin, do 1650 milimetrov letno, pogoste nevihte, ki napolnijo hudournik Lobnice, Verne in potočke s takšno količino vode, da bobnenje in šumenje povzroča strah in domišljijo o »jezerniku«, žalik-ženah, vilah in škrtih. V pravljicnem gradu ob Verni so prebivale vile. Kopale so se v valovih Šumikov, vrtnarile na policah skalnatih sten, gojile sleč, dišeči in modrocvetočni srobot, hodile k bližnjim kmetom v vas in jim dajale dobre nasvete ter pomagale revnim in pridnim pastirčkom. Prihajale so tudi v bližino Ruš, plesale in se sončile na »Božjih štengah«. Hodile so v vas tudi k povodnemu možu, kateremu pravijo Pohorci jezernik. Prebival je v pohorskih jezerih, v Črnem jezeru, glavnem izviru Lobnice, v Lovrenških jezercih in v globinah Ribniškega jezera vrh Pohorja. Kadar si je kosmatinec z dolgimi rusami, po telesu ves mahast in opozek, s plavuti na nogah, zaželel ljubezni, je ugrabil lepo kmečko dekle in jo odpeljal v svoj grad na dnu Ribniškega jezera.

Pohorje je znano po svojih stoletnih jelkah in bukvah, po velikem gozdnem bogastvu. Obilica večjih in manjših potokov in potočkov prepleta pohorsko planoto in poživlja slikovito podobo gorskega masiva, ki je neprepusten zavoljo žive skale blizu površine. Obilo vode daje Pohorju svojstveno lepoto. Pohorje ima na svojih širnih hribinah veliko izvirov in potokov, ki zamakajo krovno humusno plast in pospešujejo preperevanje. Voda je osnova za bujno rast, ne odnaša pa preperine v takšni meri kot v apneniških Alpah.

Ob strmih obronkih hudourniških potokov v Smolniški rebri in v Ravbarskih pečeh nad Šumikom se zadržujejo »črnuhi«, ki v tem kraju izpodrivajo srnjad. Gamsi in srne se ne družijo. Srnjad ima svoj dom na levem bregu Lobnice, na Jelenski peči. Pohorsko lovsko družino srn, jelenov in gamsov pomnožujejo še divje svinje, ki so se v teh letih močno razmnožile. Stalež srnjadi, divjega petelina in ruševca je zadovoljiv. Tudi kuna je doma v Lobniški soteski. Lisice in povhi so tudi prebivalci tega smolniškega gozdnega prostanstva. Tako je tudi za lovce Ruško Pohorje zelo privlačno. Na fratah se srečujejo z rdečim srnjakom in v aprilu prisluhnejo spevu velikega petelina.

Da zaščitimo ta romantičen kotiček zadnjega ostanka Pohorskega pragozda ob Lobniških Šumikov pred motorno žago in cestami, je PD Ruše

Sv. Duh na Ostrem vrhu

Motiv s Kozjaka

...vzpostavljajo in umestijo v ...
...vzpostavljajo in umestijo v ...
...vzpostavljajo in umestijo v ...
...vzpostavljajo in umestijo v ...
...vzpostavljajo in umestijo v ...
Foto Jože Gal

na svojem jubilejnim občnem zboru ob svoji 65-letnici sklenilo predlagati Zavodu za spomeniško varstvo razširitev zavarovalnega dela pragozda GIS na širši predel Lobniških Šumikov. Ohraniti vsaj košček pradavnih lepot Pohorja zanamcem, to je za PD Ruše moralna dolžnost, saj je že leta 1902 organiziralo velik planinski izlet v Lobniško sotesko in odkrilo te naravne lepote takratnim planincem. Z opustitvijo »pohorske drče« za plavljenje lesa ob Lobnici je postala ta soteska težko prehodna. Planinsko društvo Ruše je letos s pomočjo gozdnega odseka Ruše obnovilo staro lovsko pot ob Lobnici in jo vključilo v spominsko planinsko pot Pohorskemu bataljonu do spomenika pri Treh Žrebljih.

Ruški gozdni odsek Gozdnega gospodarstva Maribor je izločil iz rednega gozdnega gospodarstva 50 ha gozdov v soteski Lobniških Šumikov in Smolniških reber. Zavod za spomeniško varstvo v Mariboru je predložil Zavodu za varstvo spomenikov in narave SRS v Ljubljani pod št. 158/66 od 17. III. 1966 obširen referat in utemeljitev zavarovanja tega značilnega biotopa. Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, Institut za biologijo, je pod št. 42-196/66 od 26. IV. 1966 dal svoje priporočilo (prof. dr. Jovan Hadži in dr. Maks Wraber). Po sprejemu sklepov obeh občinskih skupščin Maribora-Tabor in Slovenske Bistrice, na področju katerih so v k. o. Smolnik parcele št. 754/11 (GIS) in št. 754/1 ter v k. o. Bojtina parceli št. 279/1 in 279/2 je izdal Sekretariat za kulturo in prosveto SRS na predlog Zavoda za urbanizem in Zavoda za varstvo spomenikov in narave SRS odlok o zavarovanju pragozda Lobniških Šumikov.

V pragozd Lobniških Šumikov vstopimo skozi Vrata na koncu Lobniške doline, ki se zoži v sotesko. Na desnem bregu Lobnice gremo po »Božjih štengah«. Med Malim in Velikim Šumikom priteče na desni strani Lobnice po strmi rebri brzica Verna izpod Ravbarskih peči in Treh hlebov pod Zmajevim hrbtom. Levo stran potoka Lobnice obkrožajo skale Jelenske peči. Za stoletnim gozdom visokih jelk in bukev na strmi strani Gomile se na slemenu Pohorja vrstijo vodni rezervoarji Lobnice in Lobničice, Črno jezero, Tiho jezero (Falski ribnik), močvirje okrog Klopnega vrha, borovje in jarebikov drevored na Klopnem vrhu, Trije Želblji, Spomenik junakom Pohorskega bataljona, muzej NOV na Osankarici, Stattenberško borovje, bolnica Jesen, Sv. Trije Kralji, Žigartov vrh, Arehova cerkev in Ruška kočča, Glažuta, Apnica in Čandrovina. Proti zapadu na Smolniku je prva znamenitost Globokarjeva jelka in višje, blizu smolniške cerkvice,

Švajgerjeva lipa. Na Činžatu blizu Kužnega znamenja je tisov nasad, Falska peč in Falska graščina ter Turški zid med Falsko pečjo in Smolnikom na mestu, kjer je Smolniški greben najbližje Dravi. Pohorsko drčo ima PD Ruše v svojem znaku. Tudi to znamenitost bodo »konservirali« nekje na Lobnici v pragozdu.

Tako bo »villa Ruoste, in marchia trans silvan, ultra Travum,« ohranila delček zelenega morja pohorskih gozdov v pralepoti.

O CIPROŠU, O FRATAH IN ŠE O ČEM

(Malo jezikovnega kramljanja s Pohorja)

Janko Glazer

Kadar človek govori ali piše o stvareh, sredi katerih je zrastel in so mu domače, kar pomni, se mu tudi beseda nehote barva po domače. Sam ne ve, kdaj je zapisal izraz, ki je v knjižnem jeziku redek in nenavaden ali ga morda sploh še ni. Stvar živi zanj v besedi, ki jo je čul in spoznal, ko je nekoč, še otrok, spoznal stvar samo — in zapiše jo, ker mu nobena druga ni tako pri roki in mu tega, kar hoče povedati, ne bi povedala tako neposredno in tako živo.

Pogosto se je godilo tako tudi meni — od tod v mojih pesmih številni naglasi, ki so si navzkriž s predpisi pravorečja, pa tudi razne besede, ki v slovarjih ali še sploh nimajo mesta ali pa vsaj ne veljajo za enakovredne. Marsikje bi se takim dvomnostim dalo izogniti, pa se človek pomišlja. Nekje imam verz: Sedaj pri nas je megla in jesen. Brez težave bi mu lahko dal obliko: Sedaj pri nas meglà je in jesen — in naglas bi bil v redu. A zdí se mi, da to ne bi izražalo več naše jeseni, da »meglà« ne bi bila tista megla, ki jo imamo na Pohorju. Verz bi mi zvenel tuje, nepristno, narejeno, skoraj afektirano. Zato sem zapisal »mègla«, čeprav Pravopis takrat takega naglasa ni dovoljeval. Nova izdaja ga dovoljuje — stvar pa je kljub temu še vedno problematična: v resnici pri nas ne govorimo »mègla«, ampak »mègla«. To pa tudi po novem Pravopisu ni dovoljeno.

To je zamotano vprašanje — vprašanje, kako naj obrobni pisec uskladi domačo govorico s knjižnim jezikom — in treba bi bilo razpravljati o njem obširneje. A za tako razpravljanje tu, v planski publikaciji, ni mesto. Samo nekaterih lokalizmov, ki so s Pohorja (in so tako povezani vsaj s planinami, če že ne tudi s planinstvom), se hočem dotakniti in jih »komentirati«. Ustavljam se predvsem ob nekaterih izrazih, ki so se mi vtihotapili v pesmi, pa nepohorcu morda nič ne povedo ali vsaj ne tega, kar bi morali.

Začenjam s ciprošem.

Ciproš je na Pohorju znana rastlina, vsaj domačinom. Izraz morda ni v rabi povsod — jaz ga imam z doma, s severnega pobočja Pohorja. Profesor Koprivnik, ki je bil doma z južne strani, imenuje rastlino ciprež in pravi o njej (v knjigi Pohorje, str. 55): »Ciprež ali ozkolistni vrbovec (*Epilobium angustifolium*) zahteva mnogo sonca in svetlobe; zato ga najdeš le po sončnih goličavah, tod pa ga je toliko, da ovije, ko cvete, goličavo v rdeč plašč. Jedva je drevje posekano, že se naseli ciprež v nebrojni množici po 'fratah'... Dorasel ciprež ti sega do pasa.« Tako Koprivnik. Ko sem kasneje iskal besedo še drugod po knjigah, je nisem našel, vsaj ne v tem pomenu ali pa ne v tej obliki. Pleteršnik in Benkovič (v Rastlinskem imeniku) označujeta z izrazom ciproš neko drugo, grmičasto rastlino (*Santolina hamaecyparissus*), medtem ko za »epilobium« pozna Pleteršnik samo označbo vrbovec, Benkovič pa poleg vrbovca tudi še kiprc, kiprej, žibrje, kar je verjetno iz istega korena kakor ciproš. V Ključu za določanje cvetnic in praprotnic dr. A. Piskernikove ima naziv obliko ciprje. Meni je beseda znana in domača izza otroških let, in ko sem jo zapisal v pesmi (Ciproš), mi še na misel ni prišlo, da bi jo bilo treba pojasnjevati. Zavedel sem se tega šele, ko je Slovenska glasbena revija v svojem prvem letniku (1951/2) objavila Šivičevo uglasbitev te pesmi in je uredništvo v glasbeno-knjižnem delu dodalo nekaj pojasnilnih pripomb. O besedilu stoji tam (na str. 27) naslednja razlaga: »Ciproš pomeni v vzhodnoštajerskem dialektu cipreso.« To je brez vsake stvarne osnove in seveda ne drži. Na vzhodnem Štajerskem — mišljene so verjetno Slovenske gorice — ciproša sploh ne poznajo, prav tako ne frat. In ciproš — cipresa! Kdor bi po tej razlagi bral pesem, bi mu morala biti naravnost nesmiselna. Ciproš, ki s svojim rdečim cvetjem spominja na kri, je v pesmi simbol: spomin na sina, ki je padel in je ostala po njem samo še

skrita rana — kakor posekajo gozd in na njegovem mestu vzcveti samo še ciproš, rdeč kot kri. Ta vzporednost je osnova pesmi, iz nje je pesem nastala, brez nje bi je sploh ne bilo. Predstavljati si namesto ciproša cipreso, bi pomenilo pesmi sploh ne dojeti.

Izraz frata, ki je zapisan v isti pesmi, tako zgrešenih predstav, upam, ne izziva, saj je uvrščen v Slovenski pravopis in je tam tudi pojasnjen. Čisto nepričakovano pa sem tudi s tem izrazom doživel presenečenje. Eden mojih nemških sošolcev z gimnazije, ki živi v Gradcu in od časa do časa v spomin na našo maturo leta 1913 izda nekaj »razredni« list, me je prosil, naj mu v prevodu pošljem kako svojo pesem. Poslal sem mu štiri pesmi, med njimi Domotožje, v katerem so omenjene tudi frate:

*Tja bi šel, kjer naše bukve košate
same zase stojijo,
tja čez samotne naše frate,
tja čez poletne planinske trate,
kadar po arniki bridki dišijo.*

»Trate« sem prevedel v »Matten«, »frate« pa sem obdržal (»Fratten«), ker se mi je zdelo, da sem izraz tudi v nemščini že nekje bral, najbrž pri štajerskem pisatelju R. H. Bartschu. Nemalo pa sem se začudil, ko sem pozneje v listu namesto »Fratten« našel »Wiesen« in se mi je urednik opravičil, češ da besede »Fratte« ne pozna ne on ne njegovi znanci in da je tudi v nobenem slovarju ni našel — pa je zato izraz nadomestil z drugim. Kakor se iz njegovega popravka vidi, so mu »frate« res neznan, ne samo beseda, ampak tudi stvar, drugače bi jih ne istovetel s — travniki. Spodbodlo pa me je to, da sem šel iskat besedo v nemške slovarje — in sem jo tudi našel: ima jo zabeleženo Grimm, obširno pa piše o njej Lexer v slovarju koroškega narečja, ki je izšel prav pred sto leti (*Kärntisches Wörterbuch*, Leipzig 1862). Beseda je navedena tu v istem pomenu, kakor ga ima pri nas (jasa v gozdu, poseka), dostavljeno pa je opozorilo, ki sem se ga razveselil: »V besedi frâte je neka določena poezija, čeprav se tega navadno ne zavedamo: to je 'ranjeno mesto' gozda; starovisokonemško fratôn, srednjevisokonemško vraten, vreten — raniti, vrete — ranjeno mesto...« Kar razvelo me je, ko sem to bral — isti pomen sem v pesmi Ciproš dal frati tudi jaz, ne da bi bil vedel, da je to prav osnovni, prvotni pomen besede.

Še o eni besedi moram spregovoriti, da ne bo zbudjala napačnih predstav. To so kopirji v pesmi Ob jesenskem ekvinokciju:

*vonj po velem listju jelševem,
po kopirjih, še na pol zelenih.*

Že ko je pesem šla prvič v tisk (v predvojnih Obzorjih), se je ob te »kopirje« spotaknil prijatelj Branko Rudolf, ko je slučajno bral korekturni odtis v tiskarni. To je bil povod, da sem takrat izraz pod pesmijo pojasnil. Lahko bi ga bil enostavno nadomestil s »kopicami«, kakor mi je prav toplo svetoval Rudolf — pa nisem. Pri nas doma kopic ne poznamo in v pesmi, ki je nastala zelo neposredno iz pohorskega okolja, bi mi ta knjižni izraz zvenel papirnato. Pa tudi šibko, neizrazito, brez »r« v besedi in tako brez aliteracije z naslednjim verzom ter brez asonance v končnem zlogu besede tudi akustično oslABLJENO:

*po kopicah, še na pol zelenih,
po pastirskih ognjih pogašenih*

nikakor ni isto kakor:

*po kopirjih, še na pol zelenih,
po pastirskih ognjih pogašenih.*

Poleg samostalnika »kopir« imamo pri nas tudi glagol »kopiriti«, dovršno »skopiriti« — zložiti v kopice; tudi to govori besedi v prid. Pleteršnik glagola ne pozna, samostalniik ima zabeležen samo kot sinonim h »kopic«, po Cafovem gradivu. To kaže, da je izraz doma morda res samo na Pohorju, kajti Caf ga je zapisal gotovo v Framu, kjer je živel in zapisoval ljudsko blago dvajset let. A to seveda ni in ne more biti vzrok, da bi se bil izrazu odpovedal; preveč mi je domač. In ko je pesem izšla v knjigi, »kopirjem« niti pojasnila nisem več dostavil. Pa sem kmalu zatem od nekoga, ki se zanima za pesmi, dobil dopisnico z vprašanjem: »Kaj ta ,kopir' pomeni? Ali je v knjigi morda tiskovna pomota in bi moralo stati tam ,krompir'?... Tako se človeku maščuje, če hoče biti preveč samosvoj in ne posluša prijateljskih nasvetov!

Ko že govorim o lokalizmah s Pohorja, naj pristavim še besedo ali dve o naših krajevnih imenih. S krajevnimi imeni se turist na vsaki svoji poti srečuje in prav je, da jih pozna. Poznati krajevno ime pa se pravi, ga tudi prav izgovarjati in prav naglašati, tako, da ne bije v uho domačinu tuje in neprijetno.

Póhorje je v ustih nedomačinov dolgo časa bilo Pohórje; ko sem nekoč v Ljubljani (še v nekdanji Schwentnerjevi knjigarni) vprašal po svoji prvi pesniški zbirki in naglasil seveda Póhorske poti, me je prodajalka ustrežljivo popravila in me poučila: »Mislite pač Póhorske poti?« To se je, priznati moram, obrnilo na bolje. Danes se le še izjemoma čuje kdaj Pohórje — na splošno se je udomačil pravilni naglas: ima ga Badjura, ima ga Župančič v znameniti budnici iz jeseni 1941,

ko pravi, da bo njegovo pesem »eden na Póhorje nesel«, prišel je tudi v novo izdajo Slovenskega pravopisa in s tem dobil svoje končno potrdilo. Še vedno pa se čuje napačni naglas Smolnik namesto Smólnik in zlasti Lóbnico so prinesli iz Maribora, verjetno pod vplivom nekdanje nemške oblike Lóbnitz, zabeležil pa jo je — čemur se čudim — tudi Badjura. Zelo bom vesel, če bodo planinci pripomogli, da se tudi ta imena uskladijo z ljudsko izreko, kakor se je Póhorje. Prav tako pa bom vesel tudi, če mi bo planinec, ki ga bom srečal v Mariboru, povedal, da je bil pri Arehu (ne na Arehu), da prihaja od Areha (ne z Areha) in da je prihodnjic namenjen k Mariborski koči (ne na Mariborsko kočjo). Še naprej pa bo seveda lahko hodil na Klopni vrh in na Veliko kopo ter se zadovoljen vračal z Rogle in s Črnega vrha.

Zgoraj sem omenil prodajalko v Schwentnerjevi knjigarni. Na to sem se spomnil, ko sem iz novega Slovenskega pravopisa ob značnici »Ruše« zvedel, da so prebivalci Ruš »Rúšani«. Rúšani? Še nikoli nisem čul tega naglasa. Doslej sem bil Rušan ali Rušán(e)c, vsi, ki smo v Rušah doma, Rušáni ali Rušánci. Tako se imenujemo sami, tako nas imenujejo tudi sosledje, Spominjam se zbadljivke, ki sem jo čul v Selnici — še v otroških letih, ko sem hodil tja k babici:

*Kaj boš, Rušanc,
te'm prjev za grtanc
pa te'm vrgu čez klanec!*

Morda mi verzi niso ostali v spominu čisto točno (pozneje jih nikoli nisem več čul), a rime so nedvomno bile te, prav tako poudarki. Na podlagi česa Pravopis predpisuje naglas Rúšani, ne vem; pač na podlagi določenih jezikovnih zakonov. Vendar se mi zdi, da se ne da vse reducirati na eno pravilo in da bi pri krajevnih imenih in njihovih izvedenkah vsekakor bilo treba vprašati tudi, kako izgovarjajo ime domačini. Ljudska jezikovna tvornost hodi včasih pota, ki kažejo, da je življenje bolj mnogolično ko sheme teoretikov. V bližini Ruš imamo na primer dve Bistrici: eno na desnem, pohorskem, drugo na levem, kozjaškem bregu Drave. Obe stojita ob potoku, gotovo sta obe na isti način dobili ime — in vendar se njuni imeni glasita različno: Bistrica pri Rušah je Bistrca, Bistrica na selniški strani je Bistríca. Vsi domačini, ne glede na to, ali živijo severno ali južno od Drave, strogo ločijo obe obliki in po samem poudarku točno vedo, kam je namenjen

tisti, ki gre na Bistrco, in kam tisti, ki gre na Bistríco. Tudi pridevnik, izveden iz Bistríce, ima poudarek, ki se od navadnega razlikuje: Bistríška graba.

Iz kakega razloga je ta dvojnost naglasa nastala, ali je morda posledica dveh različnih narečij, ki ju tu Drava loči, ne vem; dejstvo pa je, da taka dvojnost obstaja in da bi poskus izenačenja nedvomno ostal brez uspeha in bi ga bilo tudi težko utemeljiti. Tako upam, da bomo tudi mi, ki smo iz Ruš, lahko še naprej ostali — Rušáni.

PRVI VEČJI IZLET PLANINCEV NA POHORJE

Janko Glazer

Med prvimi deli, ki se jih je lotila Podravska podružnica SPD, ustanovljena 8. aprila 1901 v Rušah, je bilo urejanje in zaznamovanje važnejših poti po Póhorju in Kozjaku. Dobro se še spominjam, kako je načelnik podružnice Lesjak nekoga dne prinesel k nam dve napisni tabli in ju izročil mojemu očetu, da oskrbi zanj primerna stebra in ju postavi na križpotju blizu naše hiše. Imenitno se mi je zdelo, da bo pomagal pri tem delu tudi oče, in ko sta napisa na lepo oskobljenih kostanjevih stebrih stala na svojem mestu, se jih kar nisem mogel nagledati. Eden je kazal na Smólnik, drugi k Šumiku. Šumik je bila točka, ki ji je posvečala podružnica posebno pozornost, zlasti v začetku. Da zbudi zanimanje za prirodne lepote, za katere je bilo treba ljudem šele odpreti oči, je slikoviti ali kakor se je takrat reklo: romantični svet ob toku Lobníce bil nedvomno posebno pripraven in privlačen; zato ni čudno, če je podružnica svoje pionirsko delo zastavila prav tu. Tudi njen prvi javni nastop je bil v zvezi s Šumikom. Bil je to izlet, ki ga je podružnica priredila 6. julija 1902, da ob čim večji udeležbi članov in prijateljev odpre pot, ki jo je uredila preko Šumika in Stare glažute in s katero je ta del Pohorja za turistiko tako rekoč šele odkrila. Za izlet določeni dan je bila nedelja. Moj oče je kakor navadno bil namenjen k zgodnji maši in z njim tudi jaz in moj brat Ludvik. A prav v trenutku, ko smo stopili iz hiše, je prišla mimo številna družba turistov; bili so izletniki, namenjeni k Šumiku. Prihajali so s kolodvora, kjer so

udeleženci iz Ruš pričakali goste iz Limbuša in Maribora. »Lojz, ali greš z nami?« se je Lesjak, ki je izletnike vodil, obrnil do mojega očeta. Oče je bil takoj pri volji. »Kaj pa s fantoma?« »Kar s seboj jih vzemi!« Tako sva z bratom čisto slučajno postala »turista« — čeprav še otroka; meni je bilo devet, bratu osem let. Šli smo po običajni poti, ki sem jo hodil pozneje mnogokrat: do Šumika ob Lobníci, nato preko Stare glažute in mimo Jelenske peči na Smólnik, od tam nazaj v Ruše.

Društveni kronist (gotovo Lesjak sam), ki je o izletu poročal v Planinskem Vestniku (1902, 149—150), navaja na prvem mestu Maribor, pač iz vljudnosti — ali pa je med Mariborčane štel tudi udeležence iz Limbuša in Rač, ki jih ne omenja posebej. Vsekakor pa že ta prva večja prireditév kaže tesno povezanost med mariborskimi Slovenci in Rušani, ki jih je narodno obrambno delo tu na severni meji prijateljsko družilo tudi vsa nadaljnja leta, ko so se prireditve Rušanov razrastle včasih v prave ljudske manifestacije.

Da so novo planinsko društvo vrednotili kot novo slovensko narodno postojanko tudi Nemci, se vidi iz težav, ki jih je podružnica imela z nemškimi lastniki gozdov zaradi markiranja poti. Po svoje pa priča o tem tudi drobna opazka, s katero so nastop slovenskih planincev zabeležili predstavniki ruškega nemštva. Skrita je ta beležka v dopisu, ki ga je 19. julija 1902 prinesla Marburger Zeitung o zborovanju ruško-selniške šulferajnske podružnice v Rušah. Zborovanje je bilo v gostilni pri »Švabu« (takrat še »deutschfreundlich«) istega dne, ko so Slovenci odprli pot preko Šumika, in na njem se je oglasil k besedi tudi urednik mariborskega nemškega glasila Norbert Jahn; prav med njegovim »nemško nacionalnim govorom« pa je, kakor beremo, »prišlo mimo Slovensko planinsko društvo (v dopisu: »der slovenische Blamiersko društvo«). Res nas je tisto nedeljo, ko smo se na večer vračali s Smólnika, pot vodila mimo »Švaba«. Zveza (in morda tudi oblika), v kateri nemški dopisnik to omenja, kaže, da je v računih, ki so jih imeli takratni »prvoboritelji« nemštva v Dravski dolini, slovenska planinska organizacija tu na meji bila postavka, ki jim je hodila navzkriž in je tako čisto naravno, da so se ob njo spotaknili.

NAPIS

Namenjen za studenec Tineta Lesjaka pri Arehu (1946)

Janko Glazer

*Kar iz globočin prihaja,
vre in žubori brez kraja.
V delu našem Tvoje delo
še živi in bo živelo.*

GRADNJA NOVE GORE NA POHORJU

Cene Lej

Ko so pred tisočletji vpeljali Indijci kot prvi na svetu znak za številko 0 (nič), je bilo to na videz tako malenkostno dejstvo epohalnega pomena. Matematika se je mogla šele odslej točno, natančno izražati.

Ko je neki Sloven izpod Blegaša prodajal mali kruhek po Prlekiji, je razlagal radovednim Prlekom tudi Pitagorov izrek. Niso se mogli načuditi tej na videz tako preprosti iznajdbi. Kdo bi si mogel misliti, da je trikrat tri in štirikrat štiri ravno toliko kakor pet krat pet. Šele na temelju te resnice so začeli graditi hiše s pravimi koti.

Nič manj prahu kot ti dve na oko tako malopomembni dejstvi pa ni dvignila novica o gradnji nove gore na Pohorju. To zadevo smo proučevali mi učenjaki že več let v največji tajnosti. Zadnje leto pa smo morali povabiti v svojo sredo tudi nekaj mladih znanstvenikov. Njihova naloga je bila, da so vsklajevali teoretične izsledke s praktičnimi problemi. To nalogo so vršili sicer izredno dobro, napačno pa je bilo to, da so bili kar vsi čez ušesa zaljubljeni — bržkone zaradi svoje mladosti — pa so svojim idolom povedali tudi marsikaj o novi gori.

Ker pa so se s tem širile med ljudstvom tudi razne napačne novice in zmešani pojmi, smo sklenili, da pojasnimo zadevo prav poljudno in vsem razumljivo.

Postaviti nameravamo na Pohorju novo goro, ki bo visoka 2862 m. Bo torej za 1 m nižja od Triglava. Debata o višini je bila ostra in utrudljiva. Mnogo lokalnih patriotov je zahtevalo vsaj 2864 m visok stožec. Vendar nismo popustili. Triglav je Triglav in kar je bil, naj tudi ostane — najvišji vrh Jugoslavije.

Za zgraditev nove gore smo se odločili zato, ker je Triglav predaleč in za nas Štajerce razen med letnim dopustom skoro nedosegljiv. Že vožnja sama stane od Maribora do Mojstrane in nazaj v brzem vlaku in I. razredu 2952 din, pri 100 000 izletnikih znese to 295 000 000 din letno. Samo vožnja, brez hrane. Poleg tega imamo čas za ta izlet samo v soboto od dveh popoldne do ponedeljka ob šesti uri zjutraj. Planinec-profesionalec zmore tudi to, toda pri nas ni poklicnih planincev. Otroci do sedmega leta in upokojenci nad 55 let imajo sicer malo več časa, zato pa še manj denarja.

Nova gora bo postavljena med Roglo (1517 m) in Mulejevim vrhom (1536 m), torej tam, kjer je Pohorje v smeri sever-jug najširše. Ker je med tema kotoma majhna dolina, bo treba nasuti stožec, visok približno 1344 m. Severna stena bo sestavljena iz velikanskih granitnih blokov, zelo strma, v izpodbudo tu in tam celo previsna. Spadati bi morala v 7. ali 8. težavnostno stopnjo, če bi ju imeli. Biti pa mora na vsak način težja nego na primer stena v Eigerju ali Grandes Jorasses. Ostale težavnostne stopnje od 1. do 5. bodo lepo in smiselno položene in razdeljene po ostalem pobočju. Vse težave na razmeroma majhnem prostoru! Gora bo imela podobo nepravilnega stožca z odrezanim vrhom. Premer ravnega vrha bo meril okoli 4 m. Za nasip te gore bomo potrebovali okoli 2 milijardi 550 milijonov kubičnih metrov materiala. Ves material bo izkopan na severozapadu med Mulejevim vrhom in Šiklarico. S tem bomo ubili na en mah kar dve muhi, Zoprni klanec na dno Šiklarice, globok 238 m bo izginil, pridobili pa bomo krasen material za novi vršac.

Zelo mehanizirano delo za odkop in nasip bo zahtevalo 15 milijard in 300 milijonov delovnih ur. Vsa pohorska planinska društva so sklenila, da bodo mobilizirala za delo po 20 000 svojih članov dnevno. Na leto bomo delali po 305 dni, po 8 ur na dan. Vsako leto bomo opravili 48 800 000 ur. Nova gora bo za splošen pristop odprta čez 314 let. Ker začnemo z delom dne 3. januarja 1958, bomo zadnji kubik stresli na vrh gore leta 2272.

* Pravo avtorjevo ime je ing. Jože Jelenc. Bil je dolga leta odbornik mariborskega planinskega društva, širom po Sloveniji znan humorist. Sicer pa — ex ungue leonem — spis o »novogradnji« kaže, da ni samo dobrodušen šaljivec.

Finančna stran še ni dokončno preštudirana. Delalo se bo sicer brezplačno, toda sama prehrana 20 000 ljudi bo zahtevala 458 milijard, na leto skoraj eno in pol milijarde dinarjev. Obpohorska planinska društva bodo globoko posegla v svoje blagajne, tudi Zveza bo zdaj pa zdaj dala kako milijardo, ostalo pa se bo nateklo iz privatnih žepov. Bržkone pa bodo priskočila na pomoč tudi gorenjska planinska društva, saj ko bo imela Štajerska svojo goro, Koča na Kredarici ne bo vsak dan tako neprijetno polna, kakor je sedaj. Zaradi denarnih sredstev torej nimamo skrbi.

Delo bo do skrajnosti mehanizirano. Najbrž na atomski pogon. Geologi preiskujejo sedaj to plat. Na Pohorju živi več družin, ki se pišejo Uran. Zakaj Uran? Kdor živi med hrasti, je Hrastnik, kdor med lešniki je Lešnik, kdor med ribami je Ribar ali Ribič. Vrli bralec lahko sam napravi logičen sklep.

Gora pa dobi tudi svoje ime. Mnogo prečutih noči smo že porabili za najdbo tega imena. Saj mora biti blagglasno in melodiozno, pa tudi tako, da se najde nanj hitro rima, da olajšamo bodočim pesnikom delo. V tem oziru se ne smemo pre nagliti, posebno, ker imamo še 314 let časa. Lepo ime naj krona naše delo!

KO JE LOBNICA GOVORILA ...

Vanč Potrč

Čudovita je pohorska priroda, polna naravnih lepot, katere se posebno ob vrhovih vrstijo druga za drugo. Kot biseri v varstvu temnih smrek in ruševja so nanizana pohorska jezera. Ta jezera so zibelka mnogih potokov, ki so si v stoletjih izgrizli prave grape na svoji poti v dolino.

Tudi naša Lobnica spada mednje. Njen rojstni kraj obsega obširna področja med Črnim jezerom in Klopnim vrhom — domovini temnih smrekovih gozdov. Tukaj dobiva Lobnica svojo življenjsko moč, da v soteski divja čez skalovje in dela nedaleč od Ravbarskih peči krasen slap Šumik. Vsa njena pot je posejana z majhnimi slapovi in tolmeni, v katerih plavajo postvri. Malokdaj posije sonce v to grapo, zato so drevesa obrasla z mahovi. Kot mrtve straže nekdanjih časov jo pozdravljajo s pobočij samotne skale — neme priče preteklosti. Kratka je njena pot, toda iz objema gozdov ne pride vse do svojega izliva v Dravo.

Gledal sem Lobnico, kako si je utirala svojo pot, poslušal njen šumeči glas in slišal sem skrivnosti njene:

»Še pred nekaj stoletji je kraljeval v moji sosesčini pragozd, katerega edini živi prebivalci so bile živali. Toda prišel je človek. Sprva ga niti

opazila nisem, kajti le redko je zahajal k meni, iščoč si zatočišča ali hrane, nakar je zopet šel. Nekega dne pa so prišli možje, ustavili so se ob moji strugi in začeli graditi kamnite hiše. Iskali so beli kamen-kremenjak. Takrat je tudi prvič zaječal moj sosed-pragozd, Sekire so neusmiljeno pele njegovo pogrebno pesem. Možje so ga spreminjali v pepel, katerega so skupaj s kremenom, s pomočjo ognja, pretvarjali v neko prozorno snov — steklo. Toda kremenjaka je bilo vedno manj, pa tudi gozdovi so imeli za človeka vse večjo vrednost. Takrat so možje zapustili steklarne. Prišli so drugi, lesa niso več sežigali, postavili so žage in zopet so zastokala drevesa. Še mene so zaslužnili, da sem jim pomagala pri tem delu. Le en človek je živel takrat, ki je znal ceniti mojo lepoto in njeno okolico. Sedel je ure in ure ob moji strugi in se pogovarjal z menoj. Ljudje so mu pravili pesnik — Jurij Vodovnik.

Tako sem služila tem ljudem leta in leta, dokler niso prišli neki tuji ljudje in postavili še več žag. Slišala sem, da so to tujci.

Nekega dne je počila puška in prišli so domači ljudje, ki so se skrivali v gozdovih. Žage so se ustavile, spoznala sem, da so prijatelji, sprejela sem jih v svoje varstvo.

Prišla je zima, ki je vkovala mene in moje potočke v ledene verige. Tudi moji prijatelji niso bili več tako varni, sledovi v snegu so jih izdajali. Zatekli so se v moj rojstni kraj, v bližino Črnega jezera in Treh žebļev, da tam prebijejo zimo.

Toda zgodilo se je nekaj za mene nepojmljivega. Našel se je izdajalec. Moji prijatelji so bili obkoljeni, vnela se je borba, kakršne še nisem videla.

Njihova kri je pordečila sneg, padli so skoraj vsi moji prijatelji-partizani, borci Prvega pohorskega bataljona. Njih borbeni duh pa je ostal, prešel je v druge, ki so jih prišli maščevati. Tudi ti so znali ceniti moje varstvo in pomagala sem jim. Moji potočki so brisali njihove sledove. Slišala sem glas njihovega pesnika:

*Kot sonce skoz jutranje zarje
se nam smehlja svoboda
skoz temne smreke pohorskih gozdov.*

Da, svoboda je prišla, prijatelji so odšli, toda pozabili me niso, vračajo se k meni, zakaj ob mojem šumenju se jim vzbujajo spomini na nekdanje dni.«

Tako mi je govorila Lobnica, poslušal sem jo in zapisal.

ZAPISI IZ POHORSKE PRETEKLOSTI

Dr. Avgust Reisman

Na Pohorje leta 1842 in 1846

V Letopisu Matice Slovenske za leto 1870 je objavil profesor Ivan Macun opis svojega potovanja na Pohorje v letu 1842 in 1844 pod naslovom »Pogled v Pohorje«.

Opis tega pešačenja pred nekako 120 leti je vsekakor zanimiv za današnje planince, slovensčina profesorja Macuna pa je precej okorna. Pisatelj se je rodil leta 1817 v Bišu pri Sv. Bolfenku v Slovenskih goricah in prišel v Maribor na gimnazijo leta 1833. Sam pravi, da v šoli ni slišal slovenske besede. Po končani gimnaziji je študiral v Gradcu pravo, po končanem pravnem študiju pa se je odločil za profesorski poklic. Bil je izredno agilen kulturni delavec.

V uvodu se spominja Macun domačih rekel o Pohorju: »Poslal sem ga v Pohorje po smolo, mati so s Pohorja dobili malo dete, daleč je kakor v Pohorje«, in podobno.

Pozneje, ko je »pisavec teh vrstic«, vseučilišnik Macun že študiral pravo v Gradcu, mu je bila sreča mila, da je lahko stopal skozi temne in

vedre, nizke in visoke planine in tako gledal iz bližine, zakaj hodijo Slovenci v Pohorje po smolo. Bilo je prvič, ko se je na zapadnem robu pri Slovenjem Gradcu kot pravnik napotil iz Gradca v Trst in Gorico. Ko je stopil nad Radljami (prej Marenberg) zopet na sveto slovensko zemljo, je hotel iti čez Dravo in skozi Vuzenico na Pohorje. V Vuzenici je hotel obiskati Slomška, ki je ravno tedaj izdal knjigo »Blaže in Nežica« in so ga zato slovenski rodoljubi visoko spoštovali. Ker pa je slišal, da so Slomška povišali v korarja in se je moral zato preseliti na Koroško (kot šolski nadzornik), si je popotnik premislil in šel čez Dravo, ter prenočil v Trbonjah. Ob prvi zori je ob bistri Rečici pobegnul dalje proti Pohorju.

Ko je prišel popotnik Macun v znatno višino, je dohitel nekega kmeta iz Mozirja, ki se je vračal domov, in sta hodila potem skupaj po Buchenštajnskem zemljišču. Ko sta z Mozirjanom prispela na vrh, mu je ta kazal bližnji vrh sv. Urše na zahodu (Uršljo goro) in malo Kopo na vzhodu, in med obema kraj Mislinje in Slovenj Gradec. Cesta je začela padati v Mislinjsko dolino. Tako sta prišla v dolino do Slovenj Gradca, »Gradiša«. V mestu Macun ni zasledil ničesar domačega, slovenskega, v župni cerkvi pa je ostrmel nad grdimi slikami in kipi (!), tako da se je vsega takoj naveličal ter odbrusil pete proti Žolcpahu (Solčavi). S tem konča pisatelj svoje potovanje iz Gradca preko Mute in Drave čez Pohorje v Slovenj Gradec.

Moralo je to biti nekako konec leta 1844, ko je Slomšek odšel iz Vuzenice in je Ivan Macun končal svoje pravne študije v Gradcu, ker se je čez dve leti odločil zopet za pot na Pohorje z južne strani v Celju, kjer je nastopil službo na gimnaziji. Šolski kolega Schaff ga je spremil po lepi dolinici do Šmartna, od tam kaplan Vučanjk do blizu Dobrne, odkoder jo je mahal sam do Velenja. Pešačil je naslednji dan zopet sam, držeč se severa, dalje proti Hudi luknji, katere se je narod bal bolj, kot si je znal to razložiti v pravljici. Pripovedovali so mu, da še nikdo ni preiskal Hude luknje. Tudi pisec je ni šel raziskovat, temveč nadaljeval pot do Sv. Lenarta, kjer je krenil desno ob Mislinji. Nad cerkvijo sv. Lenarta je že slišal piš in škripanje mislinjskih fužin, največjih in najvažnejših na vsem Pohorju, tedaj last Bonazza Antona.

V krčmici je našel kmečkega človeka, ki se mu je takoj prikupil: Ni bil veseljak, ampak resnoben, hodil je po sobi, se zamislil, se usedel ter hitro nekaj zapisal. Krčmarica mu je povedala, da je to poseben tiček, tkalec Tomažič iz Skomarja pri Vitanju, ki se moti s pesmimi, doma pa ga tlači

hudo siromaštvo: bil je ljudski pesnik Jurij Vodovnik.

Čas jima je kaj urno tekel. Vodovnik se je odpravil čez hribe in doline proti Skomarju, Macun pa zopet sam kraj šumeče, bistré Mislinje proti Pohorju.

S Črnega vrha je pisec ogledoval široki razgled na vse strani Pohorja. Vrh planjave najde človeka, kar je v takih okolnostih in krajih veliko čudo, ki ga nato spremlja dalje tja do Ribniških jezer. Spremljevalec mu je razlagal obseg pohorskih jezer, globočino, kako se nabira v njih že stoletja listje in drevje, tam trohni, da se napravljá šota, ki daje jezerom čudno temno barvo, da v nobenem teh jezer ne živijo ribe. Pravil je o povodnem možu, ki je v teh jezerih doma, hudo razsaja in grozno nevihto dela, če ga kdo vznemirja.

Od Črnega ribniškega jezera sta krenila na zahod k Veliki Kopi, kraljici pohorskih višav, visoki 5867 čevljev. Pisatelj je užival razgledé in videl še več, kot se v resnici z nje vidi.

Macun se je dva dni potem spustil k Dravi, ki je bila zelena kot pomladanska trata in je šumela veličanstveno k »Rušenju« (Ruše), najstarejši zibelki izobraženosti za mali »al slovenski Štajer« (misli na ruško gimnazijo). Stezica kraj potoka ga je pripeljala naravnost v Vuhurnjo vas. »Pohorski tesarji so ravno delali kakih štirideset »šajk al splat«, kakor jim pravijo Srbliji, Nemci v Marburgu pa Plätte. Slabe ladjice se potem vozijo na flosih iz neotesanih debel mimo Marburga in Ptuja v slavonski Osek do Belega grada, skozi hudo pečovje pri Poreču in Grebenu nad Oršovo dalje v Bolgarijo in na Vlaško ob Črnem morju. Seboj nosijo večji del deske in late, svinec, žreblje in drugo železnino iz slovenskih krajev koroškega korita.«

Potopisno črtico o Pohorju je profesor Ivan Macun zaključil še s pogovorom s »cirkvenjakom pri sv. Urši«, ki mu je razlagal, da vozijo kmetje na »Pagorje«, tudi na »Pohorje«. Zadovoljen bo, če bo s svojim spisom koga spodbudil, da bo šel, kakor on, »po smolo« v naša »mitologična Pagorja ali Pohorja«. Ni sicer navedel, katero leto je hodil po Pohorju, vendar sodimo zaradi omembe Slomška v Vuzenici in srečanja s pesnikom Jurijem Vodovnikom, da je hodil iz Gradca čez Muto in Trbonje leta 1844 in z druge strani preko Mislinja leta 1846, napisal pa je te spomine leta 1869, ker je bil ponovno pri Uršlji leta 1868, ko se je umaknil iz Zagreba, bežeč iz političnih razlogov v romantično sotesko ob »Mieži«.

Potovanji čez Pohorje je torej opravil profesor Ivan Macun pred 122, oziroma pred 120 leti, opisal

pa pred 97 leti, tako da jih je vredno oživeti današnji generaciji ob 65-letnici ustanovitve ruške podružnice Planinskega društva.

Viri: Letopis Matice Slovenske za leto 1870; Biografski leksikon; dr. Fran Mišič: Pesmi Jurija Vodovnika.

Predavanje o planinah in gorah pred sto leti v Mariboru

Leta 1868 je začel izhajati v Mariboru tednik »Slovenski Gospodar«. 19. III. 1868 je poročal: Iz Maribora: 15. t. m. je bila v čitavnici spet prav sijajna beseda. G. prof. Š. (Josip Šuman, opomba pisca) je govoril o slovensko-štajerskih planinah in gorah tako zanimivo in pevci so pevali slovanske pesmi tako lepo, da je celo društvo popolnoma zadovoljno in zelo navdušeno bilo.«

V Letopisu Matice Slovenske je v bibliografiji dr. Coste navedena tudi knjiga založbe Slovenske Matice iz istega leta 1868: Slovenski Štajer. Dežela in ljudstvo, spisali Rodoljubi. Med temi rodoljubi je tudi »predavatelj iz čitavnice«, profesor Josip Šuman.

Ob predavanju v Čitalnici — marca 1868 — je bila snov J. Šumanu še popolnoma sveža in je naravno Mariborčane izredno zanimala, posebno pa narodnostne razmere, ki jih je mogel nanizati za obmejne kraje od Sobote nad Dravogradom naprej za ivniški, arveški, lipniški, cmureški in radgonski okraj. Za Luče npr. navaja, da so imele (pod sv. Duhom na Ostrem Vrh) še slovensko večino s 500 prebivalci, ki bi se po mnenju pisatelja morale še priključiti slovenski »vladikovini«.

Od predavanja J. Šumana dne 15. marca 1868 o planinah in gorah je torej poteklo že 99 let.

Stara pota

V 65 letnem obstoju Podravske podružnice SPD in s tem tudi 65 letnem planinskem turizmu na Pohorju se je marsikaj spremenilo, kar sedanji generaciji planincev ni več znano.

Glavno zaledje pohorskih planincev so seve Mariborčani, ki so v tem razdobju spremenili samo

smeri poti in simpatije. Rušani so pač ostali pri svoji najkrajši poti do domače Ruške kočice, kolikor se niso tudi oni motorizirali. V avstrijski dobi je sicer Ruška podružnica prva leta delovanja sklicala svoje občne zборе večkrat v Mariboru v čitalniških prostorih in so bili Mariborčani tudi v odboru društva; vendar je bil takratni slovenski Maribor po zavednosti še slaboten in tako tudi njegovi planinci. Čez sedem let je izbruhnila svetovna vojna. Pravo planinarjenje na Pohorju se je razvilo šele po osvobojenju izpod avstrijskega jarma in tudi to polagoma, posebno ko so Maribor spopolnili že prekaljeni planinci iz Kranjske. Tradicija je vezala na Ruše z njihovo strmo in robato, kamenito cesto k Ruški koči. A bila je kratkočasna, ker se je od jutranjega vlaka vedno vsula krepka družina planincev, ki smo se tedaj večinoma med seboj dobro poznali.

Mnogi so ob sončnem in toplem dnevu krenili na desno in čez žuborečo, čisto Lobnico stopili v »rižo«, in po njej v senci polagoma navzgor proti Šumiku. Bilo je pač vmes nekaj navidezno nevarnih strmin, plašljivci so tam izstopili in obšli višine, če so bili vrtoglavi; vse to plezanje po štirih so bogato poplačale vmesne svetle jase, kjer se je z višine svetlikalo sonce skozi pretrgani gozd in odsevalo v čudovitih prelivih bobneče Lobnice in končno še mogočni slap Šumik. Nenadomestljiva izguba, da so nam podrla rižo, divno pot skozi edinstveno pohorsko svetišče! Prav tako žaluje planinec za razpadlimi ali podrtimi pohorskimi kmečkimi mlini s tistimi visokimi kolesi in majhnimi tolmuhi s srebrnimi postrvmi.

* * *

Inako se stori staremu planincu ob spominu na tretji odcepek poti iz Ruš na Smolnik, ki je veljala za lažjo turo s končnim ciljem k Hlebovemu domu z gorko domačnostjo in vmesnim počitkom za Šumik ali Klopni vrh ob penečem potoku in znamenito gobjo juho v skromni koči. Pozneje smo jo ubrali na Klopni vrh kar s Fale. Pod vrhom je sameval pravcati pragozd, z gostim lišajem obraščene smreke, ki jih cele generacije niso sekali, dokler ni direktor Fišer, Čeh, oženil grofice Zabeove in postavil sredi goščave moderno žago in do nje vozno cesto. Sedaj vse to minulo je. Tam, kjer smo nekoč gledali ograjeno družino srn, je ostala kočica gozdarja, ki prijazno sprejme gobarje; žaga je bila požgana, v Hlebov dom se je naselila šola. Planinci le redko zaidejo gori, medtem ko jih je »Kronika« ing. J. Tržana v knjigi iz leta 1937 beležila v Hlebovem domu za leto 1927 kar 1926 in za leto 1935 celo 2137.

In vendar: Na uho povedano — redki planinci, ki jo še majhneje peš od Fale na Klopni vrh, skrivajo kot svojo skrivnost — na Klopnem vrhu niso samo cela polja sočnih malin, borovnic in gob, temveč je v bližnjem gozdu skrit celo rododendrom. Včasih ga opleni ženske pri zbiranju gozdnih sadežev in ga prinašajo na — mariborski trg.

V novo kroniko Klopnega vrha bi morda še zabeležili, da najde korajžen smučar v najhujši zimi v koči bradatega starega gozdarja, bivšega predvojnega urednika delavskega lista. V Jehartov dom nad Smolnikom, kamor smo hodili mimo do Šumika in Glančnikovega gozdarskega doma s prelestnim pogledom na gozdove, pa se je naselil sindikat iz Beograda. Tudi ta planinska pot je torej osirotela, prav tako Dom pri Šumiku in njegov razgled z lesenega hodnika.

Pa vrnimo se v Maribor, odkoder vozijo avtobusi po asfaltni cesti do vznožja Pohorja do gondol. Redki planinci še krenejo levo ali desno z nahrbtnikom, sramežljivo peš skozi tišino gozda in dišeče žlahtne kostanje. Kje so leta, ko je bilo treba pešačiti dobro uro v Razvanje ali Radvanje in od tam preko Habakuka po globelih, izritih voznih cestah čez Poštelo! In zvečer nazaj po peščenih ulicah, ki jih ni bilo konca za utrujene noge.

* * *

Res je, najprej nam sploh ni prijala hladna in senčna severna pot, posebno ne mimo Bolfenka, čeprav je ravno od tam z zelene terase pri bivši cerkvi posebno lep razgled na Maribor in široko okolico. Privlačnejša je bila »južna pot« s svojimi številnimi izvirki in odprtih pogledom na Ptujsko polje, čeprav je za celo uro daljša. Prva leta po vojni tudi ni bilo avtobusov. Vozili smo se z vlakom do Hoč, z juga pa Zagrebčani, ki so posebno radi obiskovali Pohorje. Od Hoč je dobro uro hoda do Reke pod Pohorjem, odkoder se potem dviga cesta položno najprej skozi kostanjeve hoste. Še mikavnejša je južna pot prav od Habakuka naprej, vedno pod robom gozdov preko pašnikov s kristalno čistimi vreli. Tudi teh južnih poti skoro nihče več ne obiskuje, čeprav jih neutrudni profesor Šumljak stalno sveže obarva.

* * *

Poleg Pohorja so mariborski planinci obiskovali kočico na Boču, ki jo je Podravska podružnica prevzela leta 1903 od Savinjske podružnice, in pa obmejni Sv. Duh na Ostrem vrhu. Najkrajša pot tja je bila z vlakom do Fale, potem

peš po cesti uro hoda skozi Šturmovo grapo in še dve uri navzgor do 907 m visokega vrha s prekrasnim razgledom na Pohorje in sosednje obmejne kraje okrog tedaj še precej slovenskih Lučan. V gostilni je bila spominska knjiga.

Radi pa so ubrali krepkejši planinci tudi pot preko Križa, ki je držala deloma čez sosednje avstrijsko štajersko ozemlje. Planinci so bili odvisni od dobre volje graničarjev.

K Sv. Duhu so radi vodili tudi šolarje, dokler niso poostrili obmejne službe. Pred nekaj leti so zgradili k Sv. Duhu lepo in za vožnjo zelo prijetno cesto, ki teče deloma čez avstrijsko ozemlje. Iz Lučan, ki so medtem zgubile vsak stik s slovensko kulturo, vozi na vrh skoro tik do naše ceste nova vlečnica za smučarje.

Ustanovitelji Podravske podružnice so si v pravih izrecno začrtali delovanje ne samo po vseh sosednjih okrajih našega ozemlja, temveč izrecno tudi v lipniškem okraju, ki je segal do Sv. Duha na Ostrem vrhu.

Dolga leta je deloval pri Sv. Duhu znani narodni delavec nadučitelj Alojz Majcen, pri sosednjem Sv. Križu pa Svetislav Hauptman in Ivan Robnik.

SAMO MESEC JE BIL PRIČA

Lazar Rataj

Sneg se še vedno usiplje, čeprav je Jakec menda pometel že vso steno. Poskušam se mu umakniti niže, pa se mi udre prek pasu, in ko se izmotam iz puhastega pršiča, pride od zgoraj nova pošiljka. Ko vidim, da nič ne pomaga, si potegnem kapuco globlje na oči in se vdam v usodo. Prav nič mi ni všeč ta stvar; Jakca nekje višje pošteno daje, čeprav je to prvi raztežaj in smo komaj začeli, vrv gre po polzevo iz rok in počasi se me loteva mraz. Na tihem preklinjam dan, ko mi je šinila v glavo misel, da bi se pozimi lotil Plat. Odsvetovali so nama jih, češ premlada sta še, počakajta še nekaj časa, to ni spomladanski sprehod. Pa sva jih vendarle pregovorila, da so naju pustili. Ko bi jih poslušal!

Počasi se mi stoži po topli peči in udobju spalne vreče, ki me čaka na Grohatu. In že me iz teh

sanj prestavi v mrzlo sedanost nov sneg, čedalje več ga je in še dalj časa se usiplje. Jakec dela stojišče.

»Grem. Vrv pa pusti pri miru, bo lažje tekla,« pravi Marjan, ko začne. Od začetka še slišim sopenje in udarce čevljev, potem pa še to zadušni sneg. Sam sem.

Kaj neki se mu plete po možganih, ko že drugič poizkuša; po vsem tem, kar je doživel preteklo zimo v tej steni? Noč v prostorni, toda mrzli zijalki, brez opreme, v vrečko sladkorja, ki je dajal potrebno toploto, in ob starih, že tisočkrat premletih šaloh in zgodbah, ki so jima odganjale zaželeni, toda večni spanec. Tokrat je prvič z nama na isti vrvi, čeprav se poznamo že dalj časa, saj smo se mnogokrat srečali ravno pod to steno. Kaj ga je včeraj prignalo na Grohat, ne vem. Menda bojazen, da bi kdo drug končal delo, ki ga je bil on začel, ali kaj drugega? Ni mi povedal, pa tudi vprašal ga nisem. Stali smo tako na Grohatu, na eni strani midva z Jakcem, ki sva prišla sem, da izpeljeva, za kar sva se odločila, na drugi strani pa Marjan, ki je imel z Raduho še neporavnane račune. Šli smo vsi trije.

Vrvi je konec. Še nekaj besed in potem mi je vrv edini kažipot navzgor. Po prvih metrih me zazebe skozi rokavice, ki so v hipu mokre, toda zasnežena skala me tako zaposli, da se mi roke kmalu ogrejejo in mi prav žarijo. Sneg je zahrbtn — sploh ne daje nobene opore, zakriva vse stope in oprimke, vendar ga je preveč, da bi ga počistil. Dereze se mi pogrezajo v sipki pršič in škrtajo po skali, da sta tovariša v resnih skrbeh, če bodo vzdržale.

Spotoma izbijem klin, si pomagam z vrvo na majhen pomol — in potem je ne premaknem več. »Zataknila se je,« čujem od zgoraj, vendar mi to prav nič ne pomaga. Ko je vse zaman, se ozrem navzdol. Pod mano je lijak, poln snega — za cel vagon nemara. Vrv med zobe, pa hajdi navzgor! Uporabljam vse mogoče prijeme, hvaležen sem vsakemu robu, ki ga najdem z derezami, sopiham in goljufam, da pridem čez najhujše brez vrvi. Pošteno mi je vroče — in to je šele začetek! »Počasi gre,« de Jakec, ki je medtem zlezal za dolžino višje. »Zdaj si na vrsti ti, ki imaš dereze, ker je pod snegom trava,« mi vpije in išče špranjo za klin. Nekam slabo se oglašča in prav nič se ne zanesem nanj, ko se na stojišču ogledujem, kam bi krenil. Poleti gre smer po levi čez posamične skoke do zijalke, v snegu pa bi bilo prosto plezanje v njih nesmisel. Zato poizkušam naravnost navzgor, samo da se nekako pretolčem

pod srednji, navpični del stene — tam bomo že našli prehod na levo do zijalke.

Nekaj časa hitro napredujem, saj so zmrznjeni šopi trave pod snegom dobra opora za dereze, potem pa jih zmanjka. Skala je vse bolj strma in nazadnje obtičim tik pod polico. Poskušam se potegniti nanjo, pa je polna snega in z rokami ne najdem sploh nobene opore. Spustim se nazaj, vendar tudi tako ne bom dolgo zdržal. Sežem za pas in preden je klin dobro zabit, se moram vpeti. Res zadnji čas. Hitro se potegnem na polico, od tod pa k macesnu, ki gleda iz snega. Za njim se naslonim v sneg in varujem. Če ga ni odtrgal plaz, bo držal tudi nas.

Po nekaj metrih naslednjega raztežaja sem pred zidom, ki se pne v jasno nebo. V špranjo zabijem klin, ki ne drži, pa se kljub vsemu odpravim v levo, k zijalki, katere vhod se že lepo vidi. Snega je še več kot prej, saj se je sesipal z zgornjega dela stene, in izpod nog se mi valijo pravi oblaki. Sledi nekaj zračnih prestopov, ki mi zaradi dolgih nog ne delajo težav, potem nekakšno

goljufanje okoli stebrička, ki me neusmiljeno tišči navzven, še nekaj korakov po spihanem snegu, ki do polovice zapira vhod v zijalko, in šele tlesk karabinca v varnostnem klinu dovoli, da si odahnem. Kmalu je tu Marjan, za njim pa še Jakec, ki spada med kratkonoge in se je moral pošteno pretegniti, ko je tukaj goril izvajal parterno telovadbo.

Udobno se namestimo in poskušamo čimveč spraviti vase. Potrebni smo, saj smo od vstopa plezali in garali. Potem pogledam na uro — dve! Ne morem verjeti, morda ne kaže prav — toda ura lahko tiktaka in ne spremeni tega dejstva, pa naj jo obračam, kakor hočem. Res smo pozno vstopili, toda štiri ure do sem — težko je verjeti, pa moramo. Poleti pa smo prišli tudi v pol ure...

Molče se gledamo, ko pospravljamo nahrbtnik. Tek nas je minil, ko smo spoznali novega sovražnika, hujšega od vseh — čas. Še dobre štiri ure in stemnilo se bo. In mi? Naj se ponovi noč kot preteklo zimo, z igralcem več? Vsak zase pre-

Grintovec s Kočne

Foto ing. Janez Seme

mišlja in se ukvarja sam s sabo. Nazaj ob vrveh? Ne bi se upal vesiti v klin, zabit v takem. Da bi splezali nazaj tako, kot smo prišli, bi potrebovali ravno toliko časa kot za navzgor. Toda noč... Vsi smo istih misli, čeprav nihče ne spregovori. Zlezemo na rob luknje, od koder strmimo kvišku in premlevamo vsak meter poti, ki je pred nami. »Jasno je, brez oblakov,« pravi eden; drugi mu pritegne: »Čez pet dni bo ščip...«

Marjan je že začel. Jakec ga varuje, jaz pa sedim na robu in ga opazujem. Previdno zleze nekaj metrov, zabije klin in se pomakne više, z naslednjim spet pridobi meter. Še malo in dosegel bo klin, ki poleti omogoča prehod v plitev kot, iz katerega se da brez varovanja priti v plati. Takrat pa se usuje... Ne sneg ali kamenje, temveč ploha kletvic. Marjan zmerja in tolče s kladivom naokoli, toda tam je vse gladko in kompaktno, da njegovo razbijanje nič ne zaleže. Da ni klina, pravi potem, Sicer je, toda brez ušesa, in sedaj ne more zabiti novega.

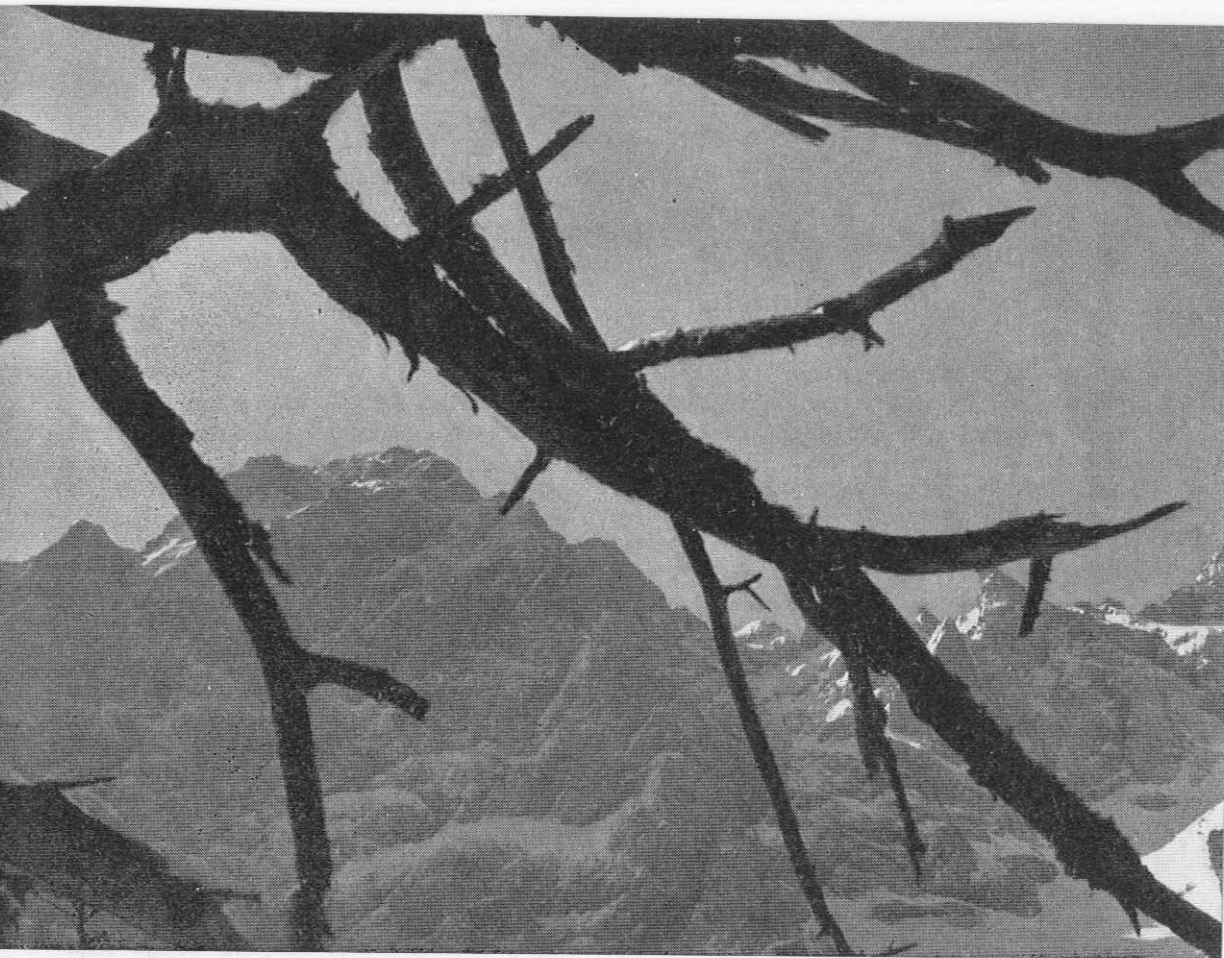
Kako in kam mu uspe zabiti klin, ne vem. Ko grem potem mimo, se kratkomalo obesim na vrh, izpnem in zapeljem okoli roba. Da bi ga izbijal, ko nimam kje stati in se komaj držim z vsemi štirimi, na to sploh ne pomislim. V kot se pripekljem prenizko, tam, kjer je povsem gladek, in zaman praskam po steni, niti najmanjšega roba ni, za katerega bi se zataknil dereze. Ostane mi še samo vrh in ko slednjič le nekam zataknem levo nogo, se lahko potegnem više. Približno poldrug meter daleč je zabit klin, na katerega je Marjan stopil. V prvem poizkusu ga sploh ne dosežem, vendar ne obupam. Moram ga spraviti ven, ker jih imamo premalo, da bi jih lahko puščal kjer si že bodi. Povprek se obesim v vrh, z nogami se uprem v nasprotno steno in preden postane bolečina v pasu neznosna, je klin zunaj. Na, pa nimam več kam stopiti. Spet so roke tiste, ki trpijo, in če bo šlo tako naprej, bom šel v cirkus. Pa tudi Jakcu ni prijetno, ko bolj visi v klinu, kot stoji na nogah, in prenaša vso mojo težo.

Komaj čakam, da pridem na stojišče — pa spet razočaranje. Edino spodobno mesto, kjer je prostora za obe nogi, zavzame Jaka, ki varuje Marjana. Meni je odmerjeno streme in dovolita mi še, da se privežem na klin.

Visoko pod bolvanom smo že, skoraj pod njegovo streho, in mislim, da je to vzrok mraku. Toda ura je že čez šesto in mrak je vse gostejši. Medtem ko Marjan počasi napreduje, mi zdrsnem pogled v dolino in onkraj Savinje na Savinjske Alpe. Še razločim, kje je kaj, saj osvetljuje okolico mesec, ki ga ne vidimo. Olševa se blešči na

dosegu roke, v saminah pod njo se prižigajo luči, le pri Bukovniku je še tema. Slišim jih, kako spravljajo les. Kakor mi tudi oni ne dajo, da bi jih motila noč, kar so bili začeli, bodo končali. Na Grohatu je vse mirno. Prihajajoče noči ne moti nič, niti najtišji zvok. Še Marjan je tiho, saj so klini že zabiti. Klini — če jih bo le dovolj. Že drugega sem moral pustiti v steni, ni šlo drugače. In zgoraj nas čaka varljiv sneg kot pri vstopu. Brrr...

Menjam nogo v stremenu. Skoraj bi mi bila zaspala, saj je potekla že skoraj ura, odkar takole visim. Marsikaj bi vprašal, pa mi ni do govorenja. Tako moreča je tišina, vendar po svoje čudovita, da je nočem pretrgati. Rajši sem sam s sabo in s svojimi mislimi, ki mi blodijo vsepovsod. Res čudoviti občutki v takem okolju, v hladnem lesku mesečne pokrajine, ko čakaš, da prideš na vrsto in opraviš tisto, kar si dolžan tovarišema, ki se sedaj bojujeta namesto tebe. Nekam čudno toplo mi postane pri srcu, čeprav naš položaj ni rožnat. Tako noč doživiš le enkrat v življenju in meni je dano, da jo doživljam sedaj. Zato uživaj, dokler se da, potem pa čimprej ven — saj tudi to zdaj ni več tako daleč. Jakec je odšel naprej, jaz pa sem se spravil na njegovo stojišče. Uredim kline in vponke, stremena vržem čez rame, kladivo v žep — pripravljen sem. Še enkrat obsežem s pogledom pravljčni svet pod seboj, potem se spoprimum s stvarnostjo. Do klina navzgor, v tegu na levo, da dosežem karabinec in zanko v njem, potem se obesim zopet nazaj in izpnem prvi klin. Lepo je pomislil Marjan name, ni se mi bilo treba pretegniti. Od tod pa že sežem v globoko zajedo, ki pa je težavnejša, kot je videti. Preozka za telo, preširoka za roke — spet je vrh tista, ki mi da oporo. Še nekaj metrov in pod bolvanom sem. Poskušam na desno, pa sem prevelik, zato ležem na trebuh in se splazim naokoli. Še nekaj metrov zračne plezarije v razčlenjeni skali, in že me dvoje rok potegne na sneg. Preden se zavem, imam usta polna sladkorja in čaj mi prav nič ne hasne, če me moči od zunaj. Vse lepo in prav, toda jedel bom raje s svojimi rokami. Prostora je za vse tri, pred nami sta še dva raztežaja, mesec napoveduje, da bo vsak čas posvetil nad nas — kot bi mignil, smo spet zgovorni in Jakec je kmalu pripravljen kreniti naprej. Res izgine na desno, pa spet kmalu siplje sneg na naju. Dva klina zabije, eden se mu izmuzne in utone v noč, dva potrebuje za varovanje — rad ali nerad mora naprej brez njih. Ni dosti manjkalo, da ni priletel nad naju. Pa se k sreči ne zgodi nič hudega.

Severna stena Ojstrice v senci, Škarje v soncu

Foto Albert Sušnik

Sicer pa spada to k plezanju in se danes zgodi prvič, da je kdo že »z eno nogo v zraku«.

Vrvi je nekam hitro konec ali pa se nama tako zdi zaradi preživetega strahu, in z napetimi ušesi poslušava zven obeh klinov. Da bi se tik pred koncem poslovili — nak, tega pa ne.

Ko smo spet vsi skupaj na zadnjem stojišču, nas obsije mesec. Skoraj tri četrt ga je in lahko smo mu hvaležni, saj je veliko pripomogel. Toda od nekd se privlečejo oblaki in grozijo, da ga zakrijejo — zato naprej. Pa se usoda spet poigra z nami, pet metrov pred robom stene zmanjka vrvi. Jakec izkoplje iz snega skalo, zabije vanjo klin, ki za čudo zveni, hitro sva pri njem, potem še nekaj korakov in zategel vrisk prepara nočno tišino in se odbija od okoliških hribov. Samo mesec je priča našemu veselju, vendar se kmalu diskretno umakne za oblake. Ura je deset...

Hitro pospravimo opremo — preštejem samo aluminijaste karabince, drugih mi je sedaj malo mar, pa pot pod noge. V Durcah nas preseneti led,

vendar se zanj ne zmenimo. Čimprej dol, na toplo! V dvajsetih minutah smo tam, kjer smo pred dvanajstimi urami pričeli. Neodločno se oziram po svojih jutranjih stopnjah in po plazju navzdol. Preizkusimo sneg, globoko je zamrznil — ni se nam kaj bati. Sedemo v sneg, vse drugo pa opravi težnost. V koči je vse tiho. Iz dimnika se ne kadi. Ko odpremo vrata, udari v nas svetloba — bratec je bil prižgal vse sveče, kar jih je našel. Reveža je bilo samega strah, pa si je le ob taki svečavi upal biti kos samoti. Toda spanec je bil močnejši kot skrb za nas. Ne morem mu zameriti, da ne ve, kaj smo doživeli tam zgoraj. Ko pa je bil samo mesec priča...

Mala Raduha — Plate v severni steni.

Prvenstveni zimski vzpon: 31. januarja 1966 — Marjan Mauko, KAO Mežica, Marjan Prelog — Jakec in Lazar Rataj, oba AO TAM Maribor.

(Glej opis letne smeri PV 6/64, str. 288.) Višina stene ca. 250 metrov, čas plezanja 11 ur, od tega 4 ure v temi. Težavnost: IV (poleti).

SLED KAŽE PROTI VRHU

Tone Škarja

Ustavimo se pri kamnitem možicu, ki nam je kazal pot iz doline do baze. Poldrugi mesec je minil, odkar sva ga z Ljubom postavila. Poldrugi mesec... Čas, ki v življenju gore ne pomeni nič, čas, ki tudi človeku tako hitro mine... In vendar se je marsikaj spremenilo v tem poldrugem mesecu. Nič več se stopinja ne udira v mehki pesek morene, ki je kot odeja pokrivala ledenik. Gaz je globoko utrta v sneg, ki je padel tačas, ko smo bili na gori. Bolj mraz je, nebo lepše, prej zelena dolina je sedaj rumena in rjava. In Kangbačen? Prav tak kot prej. Le mi smo se spremenili. Tudi na zunaj. V tem času se je bojazen spremenila v navdušenje, ugibanje v gotovost. Vračamo se.

Jak nam ni usojen. Še preden je kuhan prvi kos mesa, odidemo tudi ostali za Karma. Dober teden čakanja v bazi nas je polenil. Pablo, Metod, Jozva in jaz gremo v tabor I. Počasi nam gre od rok sipka morena, pokrita z novim snegom. Včasih se privali po žlebu kak kamen, pa nas obide. Jezerca ni več, le zasnežena kotanja. Zvečer je v taboru I precej hujši mraz kot prejšnje čase. Sonce nas praži na ogromni beli ploščadi, ki se počasi dviga proti ledenemu sedlu. Včeraj so tovariši prvič spet napravili gaz skozi globok sneg, pa imamo spet dovolj dela, ko se ugrezamo v belo sipo, s katero veter znova in znova zasiplje pot. Rdeče zastavice na dolgih bambusovih palicah ponekod komaj še gledajo iz belega morja. Toda vreme je lepo, morala visoka, hitimo po ozki gazi, kolikor le dopuščajo že tako reven zrak in zajetni nahrbtniki. Menjamo se v gazi zdravnik Jože, Metod, Pablo in jaz. Karma nas malo pred taborom II prehití, pa dejanje takoj obžaluje, kajti s težkim tovorom v siphkem in globokem snegu ne zmore niti koraka naprej.

Dvojka si ne bo več popolnoma opomogla. Iz globokega snega štrle polomljena ogrodja šotorov, na izkopani ploščadi pa so že postavili novo platneno zavetišče. Pri počitku nam Jože skuha čaj, Karma in lokomotiva Ang Tensing pa gresta naprej po sveži sledi Tonača, Pavleta in Datije, ki so prespali tod in sedaj gazijo zadnjo strmino pod sedlom. Vl. Javornik, junij 1978

Zadnji del poti na sedlo je strm, nekoliko nevaren, toda daleč zanimivejši od enolične ploščadi. Prečnice pod ogromnimi skladi zelenega ledu, kratki, strmi odstavki s police na polico, ozki grebenčki med zgoraj svetlomodrimi razpokami, ki izginjajo v vedno temnejših odtenukih modre barve v globino, vmes pa pršič, ki se kot srebrn prah blešči v soncu, ko ga veter preganja po zraku in nam ga nosi v oči. Stalna vrvi, ki je napeta s sedla, nam pomaga čez rob na grebenu. Sijajno nam gre. Na srečo nam redke zrak učinkovito kroti navdušenje, sicer bi utegnil kdo strmoglavit čez ozko rez na drugo stran v globoko sotesko nepriljudnega ledenika Žanu. Le nekaj minut spihane poti po grebenu in na ploščadi tabora III smo. Tonač in Pavle sta s šerpami že postavila tri nove šotore, mi pa se lotimo odkopavanja dveh starih, ki sta zasuta in polomljena pod dober meter debelo plastjo od vetra zbitega snega. Leden veter nas spodbuja pri delu nič manj kot bližajoča se noč, zaradi redkega zraka pa se moramo vsakih nekaj minut zadihani ustaviti. Do večera rešimo dragoceno opremo izpod snega. Po večerji, ko že vse leži po šotorih, sediva s Pablom v »klubskem prostorčku« (jama v snegu) in prepevava vse, kar nama pride na misel, od opernih arij do pesmic, ki bi bile celo pri največji demokraciji brez milosti na indeksu. Pri bedenju nama konkurira Tonač, ki si pripravlja konzervo kislega zelja, posebej zanj je prineseno na sedlo. Bil je kljub težkim nahrbtnikom lep dan.

3. oktobra je nebo brez oblaka in morala na višku, čeprav je veter tako pokal s šotori, da smo zelo slabo spali. Jože nam skuha odličen zajtrk. Za sedaj, ko smo še zdravi, je kar škoda, da mora kot zdravnik ostati na trojki.

Prva kreneta Tonač in Pavle, da bosta zavarovala pot, ki sta jo še pred sneženjem pričela opremljati Ljubo in Cic. Na vrvi navezujeta lesene držaje ali pa delata kar vozle, vrvi pa potem pritrđita s klini v skale, ki gledajo iz strme snežne vesine. Potem krenemo tudi ostali s težkimi nahrbtniki opreme za tabor IV in zametek tabora V. Hoja po kilometre dolgi planoti je bila ubijajoča, ta neprenehni strmi vzpon po snežnih in ledenih vesinah pa ima v sebi nekaj optimističnega. Beli val, drzno oblikovana gora na drugi strani našega sedla, se vidno niža, in ko preidemo tvegano ledeno stopnjo, že vidimo čezenj. Vrhovi okrog in okrog se nižajo, gore, ki smo jih s strahom občudovali iz spodnjih taborišč, se izgubljajo v neizrazito belo valovanje. Žanu, naš 7710 metrov visoki sosed iz rožnatega granita, se seveda še ne da. Nad gorami, ki so nam še pred kratkim

zastirale razgled, se kažejo nova obzorja. Vrsta špičkov tostran in onstran tibetanske in sikkimske meje, na zahodu pa tri piramide daleč prekašajo vse ostale: Makalu, Lhotse, Everest. Najvišja gora sveta!

Prostor pod ledenim previsom, ki je bil določen za tabor IV, smo že zdavnaj prešli. Končno pa se moramo le ustaviti. Zadnja zaščita — leden zid — je nad nami, naprej pa ni varnega prostora vse do grebena. Metod, Pavle, Tonač in Datija morajo takoj nazaj, če hočejo uiti noči, Karma, Dorzi in midva s Pablom pa izkopljemo ozko poličko za dva šotora. Višinomer kaže 6770 m in ne znam si razložiti, kako da je Beli val (6960 m) pod nami. Toda to ni važno, Kangbačen je le še visoko zgoraj.

Ko smo iz doline ogledovali naš vrh, nam je bilo vse jasno, pogled iz bližine pa je vse preobrnil na glavo. Morali bi iti na greben, postaviti tabor V, potem pa po grebenu doseči vrh. Če hočeva jutri na greben, morava še nekoliko proti desni, od tam pa je potem še dobre tri kilometre do vrha. Strmina, ki pada izpod grebena proti ploščadi, pa še malo ni videti tako strma, kot se je zdela od spodaj, malo pod vrhom pa se z dvema poševnima terasama in velikim žlebom spoji z grebenom in tako tvori razmeroma dober in zelo direkten prehod k vrhu. O tej varianti sva že govorila z Ljubom, o njej smo se menili še danes med počitki, ko se nam je vrh po tej poti zdel vse bližji in bližji. Kaj ko bi tod poskusili? Pot je videti lažja in mnogo krajša, kot tista po grebenu, ki smo si jo zamislili v bazi. Pot čez koto 7535 do vrha Kangbačena (7902 m) bi se morala namreč s kote spustiti navzdol v sedlo, znova vzpeti na dolg, oster greben, se ponovno spustiti na veliko sedlo in šele od tam bi se dvignila proti končnemu cilju. Razlika je bila očitna: pot po grebenu je bila daljša in zaradi neprestanih vzponov in spustov napornejša, pri povratku pa sploh nevarna; izpostavljena je vetru in mrazu. Pot po snežni vesini med grebenom in steno nad ploščadjo je mnogo krajša, poteka na manjši absolutni višini, manj vetra, manj mraza, več kisika, ves čas enakomeren vzpon do sedla pred vrhom. In plazovi? Edini minus, toda v prid te poti je govorilo toliko dejstev, da se splača poskusiti.

O tem sva se zvečer po radiu pogovarjala z vodjo ekspedicije Jozvo Govekarjem, ki se je utaboril v taboru I. Pri prvem pogovoru ni nasprotoval razlaganju, skrbeli so ga le plazovi,

»Nanje bova že pogledala, in če se bo zdelo nevarno, nam greben še vedno ostane. Sicer je pa sneg precej trdo spihan.«

Dve uri kasneje, ko nama je sporočil vremensko napoved, pa je odločno prepovedal vsako misel na nameravani poskus. Zaman sva ga s Pablom prepričevala o prednosti spodnje poti, zaman sva govorila, da bosta na grebenu potrebna dva tabora več, kar bo pomenilo izgubo dveh do treh tednov v jeseni tako dragocenega časa.

»Na greben!«

Konec pogovora. Samo prasketanje snega, ki ga veter meče na najlonsko platno, moti tišino.

»Kaj bomo?«

»Ukaz je ukaz!«

Nikoli se nisem preveč ukvarjal z vprašanjem, koliko sme v Himalaji plezalec, ki je sicer podrejen vodji, samostojno odločati in ukrepati. Samo po sebi se mi je zdelo razumljivo, da o vseh važnih stvareh odloča vodja in da je nasprotovanje njegovim ukazom skoraj upor. Pri vsem tem pa sem bil prepričan, da pri izbiranju lažjih poti menda ne bo prišlo do nesoglasij, še posebej ne, če bo šlo za krajšo pot. In najina pot je brez dvoma najkrajša. Pa ukaz je ukaz! Ne moreva zaspati. Šotor poka pod udarci vetra in na naju pada ivje, ki se nabira na notranjih stenah. Tudi šerpi v sosednjem šotoru še bedita in pritajeno mrmranje prihaja do naju. Morda se pogovarjata, morda pa molita k bogovom v strahu pred ledeno naravo.

»Posveti na termometer!«

»Minus osemnjast. In komaj četrť ure je minilo, kar sva ugasnila svečo.«

Preden sva šla spat, je bilo zunaj že 22 pod ničlo. Veter divja.

Zjutraj, ko nama šerpi ponudita juho in čaj, se ne moreva odločiti. Počakamo do osmih, ko je redna radijska zveza. Jozve ne moreva priklicati, saj v mrazu le redkokdaj uglasimo naše ure, pač pa se s sedla oglasi Ljubo. Poveva mu, o čem razmišljava, in mu sporočiva, da se gotovo splača poskusiti po tej poti, če le ni preveč nevarna zaradi plazov.

Čas beži in odločiva se. Ljubo naročiva, naj pove Jozvi, da bova prekršila povelje. Če se bova dobro počutila, bomo prišli do sedla pod glavnim vrhom in morda celo nanj, čeprav se nam zdi popoln uspeh zelo malo verjeten. Vsekakor pa bomo postavili taborišče tako visoko, da bo morda že od tam mogoče na vrh.

Šele ob pol devetih se odpravimo. Karma pravi, da se je ponoči slabo počutil, vendar si tudi on končno oprta svoj tovor. Prečimo v strmino. Sneg se zelo udara, vendar je trdno zvezan s podlago. Ponekod je celo pravi »beton« in konice derez komaj prijemljejo. Vreme je lepo, nikjer ni opaziti oblaka, na grebenu pa nori veter in v

modro nebo plahutajo dolge zastave pršiča. Tudi na naši strmini piha ledeno mrzla sapa — kako divja šele na grebenu! — in kljub dvojnimi višinskim čevljem, dvojnimi nogavicam, ogležnjicam in hlačam za veter me zebe v noge. Žal mi je, da sem puhaste škornje pustil v taboru na spodnjem sedlu, toda kdo si je pa mislil, da bo tak mraz. Bo vsaj vreme držalo...

Do skalnatega otoka sredi strmine pridemo po skoraj vodoravni prečnici, potem pa se gaz, ki jo izmenoma delata Karma in Dorzi — midva sva le redkokdaj na čelu — obrne strmo navzgor. Nenadoma Karma odloži nahrbtnik. Bruha.

Pred tednom je šel v dolino po jaka, živo zalogo dobrega mesa, in najbrž se je pre naglo vrnil v višino, tako da se telo ni moglo aklimatizirati. Kaj sedaj? Naj se obrnemo?

Naj morda odložimo tovore, da brez težkih nahrbtnikov pridemo čim dlje in vsaj raziščemo, kakšna je pot naprej?

Najbolje bo, če storimo tako, kot smo sklenili v taboru. Razdelimo si torej Karmin tovor in karavanica gre dalje — pa čeprav nekoliko počasneje. Iz zadnjega taborišča je bil videti vrh zelo blizu. Sedaj nam je vse bolj jasno, da nas je pogled prevaral. Res je naša pot precej bližja kot pot po grebenu, vendar pa je še vedno treba premagati poldrug kilometer prečnice in šele nato doseči teraso, sedlo in vršni greben. Naprej! Dorzi je vztrajen. Rad bi ga dohitel, ker se mi zdi, da bi bilo lepo, če bi ga za nekaj časa zamenjal pri gaženju. Ne uspe mi. Potem se s Pablom pač vdava v to niti ne preveč kruto usodo in mu slediva. Veter za nami sproti zasipa stopinje. Vse teže korakamo. Zrak je redek in na to višino še nismo navajeni.

Težavam pri dihanju se počasi pridružijo še vse bolj boleči udarci v glavi. Na vsakih dvajset, trideset korakov se ustavimo. Med počitkom hropemo in govoriti iz pekočih grl je pravo trpljenje. Doktor Andrej Župančič nam je še na zeleni tratičasne baze pripovedoval o težavah zaradi višine, toda vse, kar smo se iz tega naučili je to, da se po teoriji višine s hojo gor in dol privadimo le do 6500 metrov, nad to mejo pa je pač treba stisniti zobe in popiti na dan približno šest litrov tekočine, da se popolnoma ne izsušimo.

No, sedaj pač stiskamo zobe, o šestih litrih čaja in juh pa seveda ni ne sluha ne duha. Zakaj če hočemo podnevi kaj narediti, potem ni časa, da bi iz suhega snega vsak dan za vsakega zavreli šest litrov vode na majhnem kuhalniku. Ponoči pa je tako premrzlo, da bi lahko sploh kaj drugega počel, kakor drgetal v spalni vreči.

V nekaj dneh počitka v baznem taborišču se pač nabiješ z energijo in tekočino, potem pa z majhnimi dodatki napreduješ vse više in više, dokler ne porabiš zaloge in ne začneš žreti samega sebe. Potem se popolnoma uničen kar se da hitro vrneš v dolino. Takšna je Himalaja. Toda na naše veliko presenečenje pridemo vsakokrat višje in morda bomo nekoč prišli celo osem kilometrov visoko. Ni treba! Sto metrov manj bo dovolj.

Na izboklini, kjer so skozi plast snega pogledale skale, se bojimo ledu, pa ga ni. Previsoko smo že, in zato sneg tukaj nikoli ne kopni.

Nato stisne Pabla: »Ne morem več, nazaj grem!« Skušam ga spraviti naprej. Kako, ko bi bil sam potreben spodbujanja. Ne more.

Kaj s tovorom? Dorzi je že daleč naprej. Morda petdeset metrov, toda tukaj je vsak korak tako dragocen, da ga ne maram poklicati nazaj.

Nekaj hrane in malo butana si še naložim v nahrbtnik, lahkega ležišča iz stiropora pa si nimam kam privezati, saj nosim že svojega.

Pablo ležišče zakoplje v sneg, jaz pa odtavam za Dorzijem. Ali se bo šerpa sploh kdaj ustavil, mu bo sploh kdaj zmanjkalo moči? Njegov korak je ves čas popolnoma enak — na začetku dneva in ko se mrak zgoščuje v noč. Pri vsem tem pa je Dorzi na videz tak kot slaboten profesor, in njegovi sončni naočniki še potrjujejo ta vtis.

Potem se sled položi. Pred nama sta dve terasi, ki se kot rampi vzpenjata na sedlo. Druga, leva, bo boljša. Za njo je široko sedlo in zobat greben. Nato vrh.

Ne morem več naprej. Dorzi stoji pod veliko trikotno skalo. Tukaj bo taborišče V. Nagovarja me, da bi postavila šotor, prespala in jutri poizkusila na sedlo.

»Kje pa, Dorzi, saj bom umrl, če se hitro ne obrneva.«

Prazniva nahrbtnika: šotor, blazina, kuhalnik, bombice butana, sladkor, lakomalt, lopata za sneg, zastave za vrh, ledni klini, vponke, vreče za bivakiranje... Pol ure pozneje, ob pol štirih, se posloviva od skale. Vsa oprema je zakopana v sneg.

Ubereva jo bolj naravnost navzdol, kot sva prišla. Prideva približno sto metrov nad rob stene. Tako bova kar mimo tabora IV prišla na pot proti taboru III. Dorzi hiti naprej, mene noge ne ubogajo. Kot pijanec tavam po snežni vesini vse niže in niže. Prstov na nogah ne čutim. Stisnile so mi jih oteze derez in gotovo sem ozebel. Bo že! V dveh urah jih menda ni vzel hudič.

Čeprav sem že globoko sestopil, je Beli val, za katerega na zemljevidih piše, da je 6960 m visok, še globoko pod menoj. Vse bolj se mi zdi, da naši višinomeri lažejo in da sva bila tako morda celo više od 7070 m, kot je kazal višinomer pri skali, kjer sva pustila opremo. Prešine me iskrica samozadovoljstva.

Sonce zahaja za Everestovo skupino, streho sveta. Monsumski oblaki, ki še vedno zalivajo doline z zakasnelim deževjem, kot rdeče morje oblivajo najvišje gore zemlje. Komaj se gibljem z neobčutljivimi podplati, pa vendar zaznavam barve, kakršnih še nisem videl. In krvavi požar na vrsti Matterhornov, ki se vrste v neskončnost proti nastopajočemu mraku z vzhoda, rjava tibetanska planota, ki jo slutim med vrhovi na severu, zlati prah, ki ga veter raznaša po vesini. Nimam moči ne volje, da bi iz nahrbtnika vzel fotografski aparat. Vem, da tega ne bom več videl, toda nikogar ni, ki bi bil tod z menoj. Tako sam sem in vso voljo moram uporabiti za to, da stojim pokonci, da prestavljam noge, da se ustavim s cepinom, kadar mi zdrsne korak na zahrbtnem ledu, da se poberem in da spet prestavljam noge.

Z ozke poličke tabora IV, visoko zgoraj v vesini, mi nekdo vpije, da moram višje, če hočem priti na pot. Najbrž je Ljubo. Preklinjam tistih deset korakov, ko se vzpenjam. Za vsak prestop počivam. Potem preklinjam, ko vidim, da mi vzpon ni bil potreben. Vseeno, na poti sem. Pobočje se vse močnejše nagiba v meglo nad ledenikom Žanu. Bi se ustavil, če bi mi zdrsnilo nad dva kilometra globokim prepadom? Najbrž ne. Še bolj počasi stopam, na vsak korak se posebej pripravim. Ne zaupam refleksom. Hočem priti nazaj.

Velika trojka je le še črna kulisa na večernem nebu, ki je videti kot rdeča železna plošča. Oblaki in gore tvorijo lok, kot da se že vidi okroglina zemlje. Menda sem res že precej daleč od sveta.

Počasi sestopam ob napetih vrveh proti ledenu sedlu. Mrači se. Po gazi mi nekdo prihaja naproti. Tako slab sem in mrak je že, da ga ne spoznam. Vzame mi nahrbtnik, Metod, prijatelj! Komaj zmorem pet metrov vzpona, da pridem do šotorov. Tovariši, čaj, toplota, ljudje...

Smo storili vse, kar smo mogli?

Tri dni kasneje Ljubo, Metod, Dorzi in Gjurmji dosežejo koto P 7535. Blesteč, hiter vzpon na višku njihove kondicije. Ob šestih zjutraj so šli iz tabora IV, ob pol desetih dopoldne so bili na vrhu. Rezultat ogleda: greben je izredno oster,

sneg slab. Pot bi bila izredno dolga in še tehnično zahtevna.

Pet dni za tem poskusita Pavle in Tonač s tremi šerpami doseči vrh. Pot drži po že prehojeni smeri do tabora V, nato pa po strmi rampi na greben. Od zadnjega taborišča do vrha je predaleč. Bivakirata na grebenu, 250 m pod vrhom, poskušata več, kot se sploh da storiti. Noč brez hrane, brez opreme za spanje, celo brez kuharika, ju izpusti iz ledenega objema komaj živa. Spodaj pa vse do tabora III nobenega človeka, nobene opore. Povratek, ko ga nemočno opazujemo z daljnogledom, je pravi križev pot. Za sestop od enega tabora do drugega en dan, naslednji dan do naslednjega. Zadnji poskus je končan.

Glasovi nosačev me zdramijo. Bodo že sami prišli v dolino. Ne maram družbe. Skoraj tečem po ledeniku. Prečnica po strmi, trdi moreni. V spominu se mi je pot skrajšala, pa že lep čas hodim samo po ledeniku in moreni. Končno vzpon, nato čez globok, oster žleb, in na travi sem. Ravna trata, Korošica. Vonj posušenih rastlin mi udari v nos. Kaj more navaden travnik tako dehteti? Kaj more biti borna, posušena trava tako lepa? Poldrugi mesec v snegu in ledu...! Za kaj vse je bil celo nos prikrajšan! Kangbačen mi zapleše pred očmi. Jokam? Kakšen vonj, kakšna barva, kakšen občutek, ko pobožam revno, ostro travo. Vrata sveta, kjer živimo, so se odprla. Tečem naprej. Stopnico za stopnico v življenje preskakujem. Grmički pri začasni bazi, mostiček, kjer so že zdavnaj ukradli varovalno vrh, čreda jakov, ki gre proti bazi, kavri, ki krožijo nad slapom in čakajo ostankov moje malice, prve njivice, ograjene s kamniti zidovi, molilna banderca in vas Kangbačen. To je današnja etapa. Samo to? Bosta že Ang Tensing in Datija poskrbela za nosače. Mudi se mi naprej, vse bi hotel doživeti prvi dan. Ozeble noge me bole, pa se jim ne dam. Most čez zeleni Nupču, pastirske koče, starec, s katerim pijeja malinovec kar iz njegovega umazanega klobuka in pokadiva zadnji cigareti Drava, podor, ki nas je gor grede obmetaval s kamni, pa sedaj ves otrpel pričakuje bližnjo zimo, potem pa zlato morje jesenskih macesnov, ki ga razpolavlja smaragdno zeleni trak Čar Ču. Vračam se, tečem. Zeleni gozd rododendrona, bori, pa spet macesni in zelena voda. Prvi mrak, prve hiše v Gunzi, Preveč hitim, zgubim se v labirintu stezic med visokimi plotovi. Pokličejo me. Glej jih, Ljubo, Metod, Cic. Zdi se mi, da sem doma. Sesedem se od utrujenosti, kot da ne bi zmozel niti kilometra več, če bi bilo še treba.

SNEMALČEVO POROČILO

Ciril Debeljak

Ne morem dati tehničnih napotkov drugim, ki bodo morda kdaj s to nalogo člani himalajske odprave, kot specialist in izvedenec na tem področju; lahko podam samo rezultat lastnih izkušenj, ki sem jih pridobil ob tem delu — kot amater in začetnik.

Predvsem je snemanje filma v okoliščinah, ki jih nudi Himalaja, edinstveno in se ne more meriti niti pavšalirati z ustaljenimi normami snemalne tehnike. Srečujemo se s pogoji, ki niso običajni, imajo pa izreden vpliv na izbiro filma, kamere in tudi na način snemanja in osvetljevanja. Montaža je enaka vsem ostalim filmskim stvaritvam s to razliko, da ponavadi že ob prvem pregledu snovi ugotovimo primanjkljaj najvažnejšega — kadrov, ki naj bi bili posneti v najtežjih okoliščinah, kadrov, ki dajejo odpravi in visokogorje specifično vsebino in srž filma tj. dokumentacije. Zakaj? Ker so ravno ti vložki (finale) vsake odprave izpostavljeni najtežjim pogojem snemanja (velika višina, mraz, snežni metež, teža kamere, izčrpanost snemalca in velike, skoraj nerazumljive razlike v osvetlitvah).

Na razpolago sem imel švicarsko kamero Paillard Bolex 16 mm z menjalnimi objektivmi (normalni, široki kot in teleobjektiv). Kamera je izvrstna, vendar je bila starejšega modela — največja pomanjkljivost: kamera ni bila refleksna. Pri teh pogojih snemanja je tudi ta pomanjkljivost lahko usodna, kajti poleg vseh težav se pridruži še ta, da je tudi snemalec pod vplivom velike višine in nadnormalne psihične in fizične obremenitve in da pozablja na to, sicer malo tehnično nedovršenost kamere in tudi na paralakso. Rezultat: precej kadrov, ki jim ne botruje sreča, je neuporabnih, ker se glavni objekt izgubi iz svojega pravičnega središča zaradi neizračunane razdalje med okularjem in objektivom. To pride v poštev seveda najbolj pri snemanju kadrov iz velike bližine: drobne živali, napis na paketih, portreti nosačev, delo ob kuhalniku itd. Kamera mora biti čim bolj enostavna. Da ne gre v pozabo ničesar, moramo imeti enostavno menjavo objektivov; vse to seveda odpade, če je objektiv kombiniran, tako imenovani zoom objektiv. Poleg tega naj bo kamera čim lažja, pri dobrem filmskem materialu se danes uporabljajo že kamere 8 mm, ki so neprimerno lažje, vendar se kasnejše kopije na

16 mm in celo na 34 mm bistveno ne razlikujejo od unikata.

Poleg kamere je nujen stativ, predvsem za snemanje panoram in zasukov ter kadre, ki jih snemamo s teleobjektivom. Ni tako mirne roke, ki bi prenesla prosto snemanje z močnejšim teleobjektivom, predvsem pa ne, če sta kamera in snemalec na višini preko 6000 m. Pri težkih kamerah, kot je bila moja, mora imeti snemalec na razpolago šerpo, da mu pomaga pri transportu kamere same in filmov. Da bi snemalec imel poleg vse svoje opreme in dolžnosti kot ostali alpinisti na skrbi še kamero in njeno težo za dobo nekaj mesecev, je prevelika obremenitev za enega samega človeka.

Uporabljal sem film Agfa CT 13, ki se je vzporedno s filmom Coda-chrom v teh višinah do danes obnesel najbolje. Prenese velike tolerance v osvetlitvi in, kar je poglavitno, velike temperaturne razlike, saj najtežji vremenski pogoji skoraj ne vplivajo nanj. Predvsem zaradi dobre embalaže. Naša odprava je opravila nastopni marš v monsumu, pred tem so romali filmi z ladjo po veliki vročini mesece dni do našega odhoda, kvaliteta in občutljivost se zaradi tega nista spremenila. Od 55 filmov, pakiranih še posebej v polivinilne vrečke, ki so vsebovale na koncu pristopnega marša tudi do pol dcl kondenzirane vode, se je pokvaril en sam film. V bodoče naj bi bili filmi odprti v svojem osnovnem paketu, ker se v dodatnem polivinilu kondenzirana vlaga ne more osušiti niti v suhih področjih na večjih višinah. Bil sem prisiljen odpreti na višini 4500 m vse vrečke s filmi, da sem izlil nabrano vodo in posušil kartonske škatlice filmov. Nazaj grede nisem pakiral nobenega filma posebej v polivinil, temveč samo zalepil pločevinasto embalažo z dodatnim trakom. Kljub veliki bojazni, da se v hudih nalivih dežja zmocijo že eksponirani filmi, so prestali mokri povratek brez vsake poškodbe. Osvetljevanje v pristopnem maršu in po dolini je povsem normalno, menja pa se ob prestopu na ledenik, ko je ta obkrožen z zasnježeni pobočji. Že na višini 4900 m v naši glavni bazi sem opazil velike spremembe. Npr.: Taborišče je v senci (stoji na grušču), sosednje zasnježeno pobočje pa je v močnem soncu. Svetlomer kaže osvetlitev z zaslonko 7. Ko je bilo nato taborišče v soncu, stransko pobočje pa v senci, je svetlomer kljub vsemu pričakovanju pokazal manjšo svetlobo, tj. 6,5. Igra torej veliko vlogo odbojna svetloba, ki pa je odvisna od vrste snega: V novem snegu za približno eno svetlobno vrednost višje kot v snegu, ki leži najmanj teden dni. Prišel sem do teh ugotovitev s pomočjo več svetlomerov svojih tova-

rišev, kajti moj, ki je meril vpadno svetlobo, na take spremembe ni reagiral. Uporabljajmo svetlomer za odbojno svetlobo ali, kot sem večinoma delal sam, po prvih izkušnjah na mestu samem — snemanje po občutku brez vsakega svetlomera. Izurjeno fotografsko oko razen začetne kontrole ne potrebuje svetlobnega spremljevalca. Še pravilo za tistega, ki bo uporabljal svetlomer ves čas: V dolinah, pa čeprav hodi kolona po osvetljenem pobočju, upoštevajte temno sotesko in nasprotni breg — eksponirajte za stopnjo do stopnje in pol več kot kaže svetlomer. Na mestih, kjer je nad vami zasneženo in osvetljeno pobočje — osvetlitev za stopnjo manj kot kaže svetlomer. Pri zasukih je seveda treba upoštevati zlato pravilo snemanja: na začetku in zaključku zasuka najmanj sekunda mirnega snemanja brez zasuka! Kadri naj imajo dolžino najmanj devet sekund. Monter filma mora imeti na razpolago dovolj dolge kadre. Dober monter bo iz slabo posnetega filma, vendar z dovolj dolgimi kadri in pravilnimi zasuki lahko kljub temu napravil uporaben film, najboljši monter pa iz prekratkih kadrov, brez pravega zasuka ne more napraviti ničesar.

Zaradi močnega vpliva ultravijoličnih žarkov moramo imeti na objektivih filtre UV. Uporabljal sem močnega — z vrednostjo $1 \times$ in ga imel na objektivih, proti vsem pravilom, ves čas odprave — od dolinskega do višinskega snemanja. Na razpolago so seveda še drugi filtri, vendar jih nisem uporabljal, ker jih pri svojem povsem začetnem delu nisem poznal in ne preizkusil.

Torbica za nošenje kamere je seveda poglavje zase. Če hočemo posneti tudi zanimivosti v monsumu in največjih nalivih, je ta izpostavljena vlagi in tudi direktni mokroti. Patentne zadrgе na torbici se ne obnesejo, ker pri nizkih temperaturah pokajo in se zaskočijo zaradi ivja in snega. Moja je imela dva patentna gumba, odpirala se je od spodaj navzgor, kar je nepravilno. Torbica se mora odpirati od zgoraj navzdol, ker lahko kamera pri nepazljivosti izmuzne in se za zmeraj poslovi čez steno. Pokrov mora segati čez zunanjo steno torbice, da se vanjo ne stekata dežnica in sneg. Skratka — svojo tovarišico kamero morate oskrbeti tako, da je varna pred padavinami in z najenostavnejšim posegom — pri roki. Razmastitev kamere je nepotrebna. Se razlikuje v tem pogledu od fotografskih aparatov, ki imajo pač pri vsakem posnetku samo enkratno odpiranje in zapiranje zaslonke — zaklopa. Pri tem lahko pride, če olje zmrzne, do »polenitve« zaklopa in čas osvetlitve ni točen. Pri kameri se to delo opravlja tekoče drug za drugim in če zaradi nizke temperature zataje prvi posnetki (prva se-

kunda snemanja), bodo v ostalem kadru osvetlitve pravilne. Prav zaradi tega naj bodo kadri nekoliko daljši in se prva sekunda pri zasukih zaradi varnosti podaljša na dve sekundi.

In na koncu še poročilo o posnetem: Film je na splošno pravilno osvetljen. Pri montaži se seveda opazijo pomanjkljivosti predvsem pri tem, da je kadrov, ki so posneti v normalnih razmerih, tj. v dolini in ob lepem vremenu, preveč, manjka pa nekaj bistvenih z najtežjih ur odprave: snežni meteži, plazovi, zdravniška intervencija v šotorih in izven njih, izčrpani obrazi naskakovalcev in povratnikov s taborišč, najhujši nalivi monsuma itd., skratka kadri, ki povedo o najtežjem na odpravah te vrste, pa so obenem najtežji in najzahtevnejši za snemanje. Vendar pa: led je prebit in po dveh filmih jugoslovanskih odprav v Himalajo vemo, kaj je treba in kaj ni prav, kdo in kako naj spremlja kamero in odpravo v visokogorje.

OCENA OPREME II. JUGOSLOVANSKE HIMALAJSKE ODPRAVE — KANGBAČEN 7902 m

Pavel Šimenc

Bazni šotori so bili izrabljeni; prepuščali so vodo. Tudi sam model ni pripraven za dež, ker je brez nadstreška in ima vhod na nagnjeni steni, tako da odprtina lovi vodo. Ta tip bi bil uporaben za spodnja višinska taborišča.

Prihodnjo odpravo bi bilo potrebno opremiti z baznimi šotori, ki bi imeli zaščiten vhod. Prav tako bi moralo biti dno pritrjeno z notranje in ne z zunanje strani, ker v tem primeru zamaka voda.

Višinski šotori so bili napačne konstrukcije. Že samo postavljanje in napenjanje šotora močno obremenjuje vzdolžni slemenski nosilec na upogib. Dodatne obremenitve z novim snegom ni vzdržal niti en šotor. Notranji šotor bi moral biti prišit na zunanjega, ker pa je bil le pripet, je visel navznoter in tako zmanjševal že tako ozek prostor. Bil je izdelan iz redko tkanega blaga. Zunanje blago je bilo odlično. Šotor je bil prekratek in preozek, tako da za prtljago ni bilo prostora.

Stari višinski šotori so bili nekoliko preozki, sicer pa odlični. Tudi prostora za opremo je bilo dovolj. Imeli so samo eno napako, da so za te višine pretežki.

Pomožni šotori — pamirke (ruski model) so bili enostavni. Uporabnost jih odlikuje pred vsemi drugimi. Šerpe so celo v taboru III raje spali v njih kot pa v višinskih. Nekoliko predelan model, seveda z dvojnimi stenami in gumiranim dnom, bi lahko služil za postavljanje višinskih taborišč, vsaj do višine 6000 m.

Pribor za šotore: V višinskih taboriščih so bili šotori z najlonskimi vrvicami pritrjeni na kovinske ploščice, zabite v sneg. Oboje se je odlično obneslo. Navadni klini so prišli v poštev samo med pristopnim in odstopnim maršem.

Ponjav bi morali imeti več, saj so se uporabljale v različne namene: za pokrivanje prtljage pred dežjem, za kuhinjski šotor in za provizorični šotor za nosače.

Za prihodnjo odpravo pa bi si morali omisliti poseben, velik in odprt kuhinjski šotor.

Vreče za bivakiranje so bile dobre in tudi zadosti jih je bilo. Zaradi majhnih višinskih šotorov je bila z njimi pokrita tudi oprema, zložena na prostem.

Spalnih vreč smo imeli premalo, saj bi morala biti z njimi opremljena vsa višinska taborišča. Nove so bile slabe. V njih je bilo premalo puha in še ta je bil nekvaliteten. Prešite bi morale biti s stenami, kot so bile stare. Prihodnjč morajo biti vreče res tople, ne glede na težo, ki pri tako važni stvari ne sme odločati.

Slonove noge so bile mnogo boljše od spalnih vreč. V bodoče naj bo notranjost iz toplega blaga (inlet), ne iz sintetičnih vlaken, ki so preveč hladna. Velikost je bila pravšnja.

Vestoni so bili razmeroma dobri, le puh ni ustrežal in najlonsko blago je bilo tako redko tkano. Izdelava pa je bila odlična.

Puhaste rokavice so bile prehladne. Notranja stran bi morala biti iz inleta in ne iz sintetike. Gumijaste ležalne blazine so se na pohodu odlično obnesle, medtem ko so bile v bazi že prehladne in bi moral biti pod njimi stiropor.

Stiroporna ležišča so se zelo dobro obnesla in si boljše rešitve ni mogoče zamisliti. V bodoče bi bilo potrebno z njimi obložiti tudi šotore v bazi, ker bi s tem dosegli popolno toplotno izolacijo od tal. Šerpe so izjavili, da dosedaj še nobena ekspedicija ni imela boljših ležišč za višinska taborišča.

Nahrbtniki so bili iz odličnega materiala in tudi izdelava je ustrezala zahtevam. Če pa so bili naloženi zelo visoko, so vlekli malo nazaj.

Krošnje so bile odlične. Šerpe so sploh nosili samo z njimi. S krošnjami pa so nosili tudi tisti nosači, ki so imeli zelo nerodne tovore.

Majice in dolge spodnje hlače iz dralona so bile tudi odlični del opreme.

Volnene dokolenke so dobro prestale preizkušnjo, predvsem norveške, pa tudi domače so bile v redu.

Kratke volnene nogavice so bile zelo slabe kvalitete. Pri prihodnji odpravi je treba gledati tudi na to.

Hlače — pumparice so bile zelo dobro izdelane, vendar kvaliteta blaga ni ustrezala.

Hlače za veter so bile dobro izdelane, pa tudi material je ustrezal. Dokler je bilo toplo vreme, so se rade zmočile.

Puhaste hlače so bile zelo tople, vendar preozke in so zato hojo zelo ovirale. Prihodnjč je treba izdelati malo bolj široke.

Volnene srajce, nalašč za nas izdelane, so bile idealna rešitev. Tudi v prihodnji ekspediciji je treba gledati na to, da bodo dovolj dolge.

Puloverji so bili odlični in si boljših skoraj nismo mogli misliti. Samo zadruga bi morala biti močnejša.

Vetrovke, izdelane iz najlona, so bile odlične, saj sploh niso puščale vodo in tudi model je bil zelo dober.

Dolge volnene kape so bile idealna rešitev, saj smo si z njimi lahko zaščitili ves obraz in vrat. Kratkohvalnenih kap nismo nosili.

Tanke najlonske rokavice so bile nekoliko preozke. Stiskale so prste in s tem ovirale že tako reven krvni obtok. Rokavice iz bombaža ali svile bi bile verjetno boljše.

Volnene rokavice so bile dobre. Še boljše pa bi bile, če bi bila volna pletena mehko kot norveške nogavice.

Dolge gamaše so bile odlično izdelane in seveda iz odličnega materiala, iz najlona. Kratkohvalnenih gamaš nismo uporabljali, ker so bile preozke za višinske čevlje.

Višinski čevlji so bili trpežni. Dobro držijo nogo, vendar pa so prehladni, posebno podplat. Vsekakor bi bilo potrebno za spodnje višine imeti navadne zimske plezalne čevlje (Brodpeak), ker so bili ti (Eiger special) prenerodni, za večje višine pa bi bili potrebni dolomitski škornji. Ker je obuvalo najvažnejši del opreme, se pri tem ne bi smelo štediti denarja. Isto tako je treba drugič predvideti čevlje za marš tudi za šerpe. Terenski čevlji, ki smo jih imeli s seboj, so bili zelo dobri. Puhasti škornji so dobro ščitili nogo ob straneh, kjer je že tudi tako dobro zaščiten. Pod podplatom čevlja pa enojna plast platna, ki pred-

stavlja dno škornja, ne pomeni nobene posebne zaščite proti mrazu. Dobri pa so bili v višjih taboriščih za ponoči.

Klobučevinaste copate so prišle prav le v bazi in taboru I, seveda samo v šotoru.

Sončni naočniki so imeli le eno napako. Stekelca so bila navadna in so se zelo rada lomila, kar je pomenilo nevarnost za oči. Prihodnjič je treba preskrbeti naočnike s pleksi steklom ali iz mase. Klobuke smo uporabljali le na pohodu do baze in v bazi, ko so bili dnevi še topli.

Dereze Grivel so bile odlične, lahke in enostaven model, ki ustreza vsem zahtevam v Himalaji.

Cepini so bili odlični, uporabljali pa smo jih tudi za napenjanje stalnih vrvi, koder je bil mehak in globok sneg.

Cepini — kladiva so bila prav tako potreben del opreme, zlasti za zabijanje klinov pri postavljanju šotorov in pri napeljevanju stalnih vrvi.

Smučarske palice so nam zelo dobro služile pri hoji na gori in pri pohodu.

Dežniki so bili nepogrešljivi del opreme, ker smo potovali v času monsuma. Prav pa so prišli tudi proti soncu, kadar ni deževalo. Bili so dobri, le ročaji so se zaradi prevelike vlage odlepili.

Butanski kuhlalniki so v velikih višinah edino praktično uporabni. Vsako taborišče, razen najvišjega, bi moralo biti opremljeno z velikimi kuhlalniki. Imeti bi morali 25 velikih butanskih bomb, imeli pa smo jih le 10. Zato so bila naša višinska taborišča opremljena le z malimi butanskimi kuhlalniki.

Petrolejski kuhlalniki so bili odlični, toda za večje višine zaradi kopice opravih z njimi niso uporabni.

Butanske svetilke smo rabili v kuhinji, ne samo v baznem taborišču, ampak tudi na pristopnem maršu.

Plezalnih vrvi smo imeli preveč, ker jih praktično skoraj nismo uporabljali. Vrv — otočanka — je rabila za napenjanje pritrjenih vrvi in za naveze po 10 do 15 m.

Lesene držaje za pritrjene vrvi skoraj nismo uporabljali, ker smo jih zaradi mraza nadomestili z vozli.

Skalni klini so se zelo dobro obnesli francoski — Simond, naši pa so za granit predebeli.

Ledne kline smo uporabljali le aluminijaste, domače izdelave, ki so se obnesle v trdem snegu ali mehkem ledu.

Vponke so bile uvožene in so se zelo dobro obnesle, vendar smo jih zelo malo rabili.

Markirne zastavice smo rabili za markiranje poti od tabora I do tabora III, saj je bil ta del v megli orientacijsko najbolj zahteven.

Snežne lopate so bile zelo dobre, saj so bile izdelane iz lahkega aluminijastega materiala in so se dobro obnesle v snegu in ledu.

Žepne-čelne svetilke so bile odlični pripomoček, vendar so se kontakti za čelni del hitro pokvarili. Izdelava je preveč nežna.

Transportne torbe so bile dobre, vendar bi bilo potrebno zapiranje poenostaviti, tako da bi se zapirale s trakovi. Aluminijasti kovčki so bili najboljši del naše embalaže. Kartonski sodi so proti pričakovanju vzdržali ves pohod. Priporočljivi so za material, ki se nosi samo v eno smer, ker se v doglednem času le raztrgajo.

Oprema za kisik je bila dobra in lahka, ventili pri maskah so zmrzovali, kar je običajna in skoraj neodpravljiva napaka v hudem mrazu. Kisika bi za vrh ne bilo treba uporabljati pri dobri aklimatizaciji, razen nekaj jeklenk za primer bolezn.

Kuhinjska posoda in pribor sta se obnesla odlično. Lonci »ekonom« so tukaj nepogrešljivi.

Jedilni pribor pa je bil slabe kvalitete. Predvsem pa ga je bilo premalo. Tako je žlic že v začetku praktično zmanjkalo, ker je bil ves pribor preračunan na število udeležencev brez možnosti, da se kaj polomi ali izgubi. To pa se je pogosto dogajalo. Treba pa bi bilo imeti pribor tudi za višja taborišča, da ga ne bi bilo treba vsakokrat nositi gor in dol.

Vžigalice, navadne, so bile zelo slabe in na višini 5000 m skoraj niso več vžigale. Viharne vžigalice so bile dobre.

Baterije so bile kvalitetno izdelane, brez razlik med novimi in tistimi, ki smo jih prinesli nazaj. Sveče so neobhodno potreben pripomoček za razsvetljavo in gretje šotorov. Kvaliteta ni bila najboljša.

Ostale pripombe:

Lednih in skalnih klinov smo imeli s seboj preveč. Nekaj vrvi bi bilo treba tudi prihodnjič vzeti s seboj, ker bi verjetno prav prišle na zadnjem še ne raziskanem delu grebena, ki ni videti enostaven in bi verjetno zahteval čisto alpsko plezanje lažjega značaja.

Šotori za tabore do 6200 m bi morali biti večji. Lahko pa bi se uporabljali dosedanji bazni šotori. Bazni šotori, ki bi se uporabljali na maršu morajo biti izdelani tako, da so odporni proti dežju. Za kuhinjo je potreben poseben enojen šotor, ki je precej večji od baznih in ob straneh odprt. Višinski šotori morajo biti z 50 cm daljši in 20 cm širši. Predvsem pa je treba poenostaviti konstrukcijo, da se bo hitreje in lažje postavljala in vzdržala večje obremenitve.

OFICIR ZA ZVEZO v himalajskih ekspedicijah je skoraj vedno obvezen. Himalajske države so to funkcijo v ekspedicijah predpisale zaradi kontrole nad ekspedicijami, nad njenimi potmi, instrumenti in njenimi raziskavami, pa tudi zaradi mejaških zadev in verjetno tudi zato, da bi se mladi oficirji česa naučili iz tehnike in alpinizma. Za ekspedicijo pride oficir za zvezo prav pri reševanju vrste človeških odnosov, pri urejanju zadev z lokalnimi oblastmi, s plemeni na poti do baze, z nosači itd. Fosco Maraini, znan italijanski himalajec in ugleden avtor, razpravlja o zveznem oficirju po izkušnjah na ekspedicijah na Gašerbrum 1958 in Saraghrar 1959 in po nekaterih drugih, ki jih dobro pozna, in ugotavlja, da vsaj polovično teh oficirjev z ekspedicijo niso imeli dobrih odnosov, niso bili prijetni gostje ekspedicije, ampak so zaradi okoliščin postali nekako drugi vodje ekspedicije, kar je zbuvalo nesporazume in nezadovoljstvo. Nobena odločitev ni mogla mimo njih, dejanska oblast je bila v njihovih rokah, uveljavljali pa so se tudi s pravico do veta. Pri zapletenih odnosih z domačini, ki so ekspedicijo često sprejeli s klici »evo milijarderji gredo, preženimo jih!«, je oficir za zvezo vedno pomenil večjo avtoriteto kot vodja ekspedicije, domačini so ga pozdravljali stoje, medtem ko so vodjo radi ignorirali. To je res da razumljivo, saj je predstavnik oblasti, ima pravico zapovedovati, je lahko sodnik, notar, zdravnik, lahko kaznuje, plačuje, potrjuje in je lahko tudi prerokov predstavnik. Ker pa je tako močan, je rad zlorabil svojo moč in kopal prepad med ekspedicijo in domačini. Eden od vzrokov neprijetnih odnosov je tudi predpis, ki dovoljuje ekspediciji delati v eni sami skupini. To je razumljivo, vendar oficir je ta predpis lahko tolmačil za ekspedicijo zelo neugodno. Ko je Cassin hotel z Marainijem iti na ogled zaradi baze do Urdokasa (4050 m), je oficir to odrekel, češ, kako naj vas imam vse na očeh, če ne boste skupaj. Na Saraghraru pa so imeli Italijani z oficirjem več sreče. Oglednike je spustil naprej brez pripombe. Drug vzrok za nesporazume je bil v nesrečnem trikotniku ekspedicija-oficir-nosači. Ti zadnji bi radi veliko zaslužili pa malo delali. Oficir se je kljub predpisom rad sukal kot jeziček na tehtnici in ekspediciji več škodil kot koristil. Na Gašerbrumu in na Saraghraru je bilo glede tega v redu, na drugih pa so bile pritožbe na dnevnem redu: da ni bilo dovolj zabele, da so bile cigarete slabše kvalitete. Padla je tudi večkrat beseda: »Doba kolonializma je mimo. Fašisti! Imperialisti!« Eden od vzrokov za nesoglasje je tudi oprema in preskrba oficirja in nosačev. Oficir se šteje za člana ekspedicije in mu torej pripada popolna oprema. Če je ekspedicija ni pripravila že vnaprej, je šel dober odnos po vodi. Na Gašerbrumu so Italijani na to pozabili, na Saraghraru so popravili in so seveda imeli večje stroške. Važna je tudi prehrana. Nekateri oficirji so že po dveh dneh sitnarili za azijskimi jedmi, čeprav so se izjavili za evropsko kuhinjo. Najbolje je dati oficirju enega nosača za kuharja. To ne stane veliko, za odnose pa odleže veliko: Ad cor per stomachum! (Ljubezen gre skozi želodec!) Važna so tudi darila iz fonda opreme, ko se ekspedicija vrača. S tem je treba računati, odločajo pa oficirjev okus, želje in nazor! Tudi želja, da bi oficir sodeloval pri alpinističnem programu, lahko povzroča probleme. Kapetan Dar z Gašerbruma, sicer dober atlet a neizkušen alpinist, je napisal 27 strani dolgo poročilo, da ga Cassin ni pustil na Gašerbrum, češ da je hotela italijanska ekspedicija vso slavo zase. Bedasta, strupena trditev, če pomislimo, da so vsi Italijani podpirali Bonattija in Maurija, samo da je ekspedicija uspela! Pa vendar, kapetan jo je napisal in bral jo je sam general Ajub Khan, predsednik Pakistana. Kapetan Šahpur Khan ni imel takih ambicij, vendar ni potegnil z ekspedicijo, ko so nosači izjavili, da nosača Paklavana Italijani name-noma niso pustili na vrh. V resnici je ta sicer sposobni nosač pri 6500 m obolel. Dali so mu tablete, nosači pa so v bazi širili novico, da so mu dali uspalvalne praške. Treba je pač imeti pred očmi, da je ekspedicija tudi veliko propagandno dejanje, koristno ali škodljivo za državo, narod, civilizacijo. Zveznega oficirja je treba popeljati čim više, ekspedicijo pa demobilizirati tako, da pomeni poslanstvo prijateljstva. Pakistan npr. danes ni več daleč, nikamor več na zemlji ni daleč. Oficir ne sme biti izoliran, mora se počutiti kot eden od članov ekspedicije, dati mu je treba prostovoljno del odgovornosti. Biti je treba potrpežljiv in takten, odkrit in iskren, brez predsodkov, ki so jih nagrmadile daljave in razlike, brez vsakih rasističnih in rasizmu podobnih nazorov. —

Marainijev članek v Rivista mensile 1965/9 je napisan z dobrim namenom, zato razpravlja tudi o nekaterih stvareh, o katerih se ponavadi molči. Resnica je pogoj za napredek, tudi za napredek zares humanih odnosov med ljudmi različnih ras in civilizacij. V zadnjih 15 letih

v tekoči alpinistični literaturi ni bilo članka, ki bi bil s tako resnicoljubnostjo pisal o tako kočljivi zadevi. Kar velja za funkcijo zveznega oficirja, velja tudi za vse ostale zadeve v zvezi z ekspedicijo. Vsako skrivanje in pačenje resnice je neumestno, ker ni ugodno za rast in napredek alpinizma in ekspedicionizma.

RÉNÉ DESMAISON, eden najvidnejših povojnih francoskih plezalcev, je zavzel do direttissime v Eigerju odklonilno stališče, češ da je preveč tehnike. Ne zdi se mu tudi prav, da so po Harlinovi nesreči plezali naprej. (Možje iz direttissime so si preskrbeli celo izjavo Harlinovih staršev, s katero so jim odobrili nadaljevanje vzpona). Desmaisonu je pritrnil predsednik CAS Albert Egger, za njim Anderl Heckmair, ki je dejal: Čas in denar zmoreta vse. Armando Aste govori o »industriji Eigerja«, pri čemer misli na spektakel, ki se z Eigerjem dela v turistični industriji na Kleiner Scheidegg. Aste je eden iz italijanske naveze, ki je doslej zmogla Eiger. Tudi Harlinov sonaveznik v Eigerju iz l. 1962 ni navdušen nad 30-dnevnim plezanjem v Eigerjevi steni. Predsednik CAAI grof Ugo de Vallepiana pravi, da taka tehnika in mehanizacija, kakršno so uporabljali v Eigerju, nima nič opravka z velikimi odkritji v alpinizmu, pač pa ga spominja na tehničarje alpske ognjene linije v Dolomitih od l. 1915–1918 od Stilsferjocha in Ortlerja do Cevedala in Adamella. Tedaj so vojaški planinci ob slabi osebni opremljeni premagovali poleti in pozimi vse mogoče ovire v gorah, pa njihova dejanja niso prišla v zgodovino alpinizma. Ricardo Cassin občuduje organizacijo podjetja, spričo ugodnih pogojev, ki so jih naveze v Eigerju imele, pa se mu zdi, da je to daleč od tistega »nemo-gočega«, o katerem govorijo mladi rodovi plezalcev. Michel Darbellay, ki je kot samohodec preplezal Eigerjevo steno, odklanja tako početje, češ da tehnično ni novo, saj je to himalajski stil. Naj ostane tam, kamor spada. V Eigerju pa so to direttissimo s skromnimi sredstvi že l. 1935 preplezali. Darbellay občuduje le storitve v gornjem delu stene v zadnjih dveh dneh.

LEDNI KLIN je začel prvi uporabljati Willo Welzenbach pri prvenstvenem vzponu preko severne stene Wiesbachhorna l. 1924. To je bila rojstna ura moderne plezalske tehnike v ledu. Welzenbach je že takrat uporabil izraz »régélation«, to je, ponovno zamrzovanje klina, potem ko se zabije. To odgovarja v termodinamiki tajanju pod pritiskom (Chatelierov pritisk). Ker ima voda pri $+4^{\circ}\text{C}$ največjo gostoto, se led pri ustreznem pritisku, ne da se poviša temperatura, lahko taja. Pri -10°C se taja led pod pritiskom 1330 atm. To je videti veliko. Če pa mislimo, da pride pri zabijanju žeblja do pritiska 4000 atm, potem lahko verjamemo, da se led pod konico klina, ki ga zabije krepka roka, taja, ko pa udarcev ni več, nastala voda spet zmrzne in klin pri tem zamrzne. Seveda je pri zabijanju klinov v led važno, kakšno obliko ima klin. Če ima velik prerez, potem odletavajo ledne iveri in celi ledni »krožniki« — klin slabo sedi ali celo nič ne velja. Po Welzenbachu je seveda ledni klin naredil velik razvoj, pri čemer imajo velike zasluge tudi Cassin in razni drugi izumitelji v razvojnih inštitutih velikih športnih hiš po svetu. Važno je, da klin ledu ne razganja, ampak se vanj zagriže. Danes je na razpolago cela vrsta raznih cevastih in polnih lednih vijakov, ki dobro primejo, izkušnja pa govori, da je dobro imeti pri sebi stari tip Welzenbachovega lednega klina za vsak primer.

ANGLEŠKA NOVOST v plezalski opremljeni zadnjih let so najlonski pasovi za samovarovanje. Na idejo so prišli ameriški plezalci iz El Capitana pri varovanju in pri pomikanju navzgor. Stremena in lestvice z opornicami iz lahkih kovin se zde Amerikancem nerodne, češ da se stremena iz širokih najlonskih pasov mnogo bolje obnesejo, predvsem pa, da so bolj varna. Anglež Rysty Baillie svetuje v »The Climber«, naj bi imeli prvi v navezi vsaj dvajset takih stremen in lestvic iz najlonskih zank s seboj.

MRAVLJIŠČA so nekaka gozdna policija, ki vtika nos v najvišje vrhove dreves in dela tudi tamkaj red. Kjer je male rdeče gozdne mravlje v zadostni meri, so nekateri škodljivci zapisani popolni iztrebitvi. Zato so nabiralci mravljiščjih jajčec (pravzaprav ličink) hudi škodljivci. Varuhi narave bi jim morali bolj trdo stopiti na prste.

NAŠI POGOVORI

(Odgovarja ing. Tomaž Banovec, član UO PZS)

Kot najvidnejšega predstavnika mladine pri PZS bi vas rad vprašal, kaj vas je pred leti nagnilo, da ste se posvetili organizaciji planinske mladine?

Takrat so me v to nagnale razmere. — Od članov komisije sem imel kot študent največ časa in verjetno sem bil tudi najbolj ambiciozen. Največ pa je pripomoglo k temu dosledno uveljavljanje pregovorov: Ti njega s kritiko, on tebe s funkcijo.

Spadate med tiste plezalce, ki si s plezanjem ne delajo javnega imena. V čem vidite smisel ponavljanja smeri in plezanja ne preveč razglašeni smeri? Katere pomembnejše vzpone imate za seboj? V kakšnih navezah?

K temu sem bil v glavnem prav tako prisiljen. Ko sem se pripravljal na ekstremistično plezalno kariero, sem se moral naravnost s Turnca preseliti v bolnišnico, pa ne zaradi padca ali česa podobnega. In ker ne bi rad, da bi se to ponovilo, raje ponavljam druge. Tako sem obstal med štirico in petico, šestice so mi razen tega še s fakultete zoprne. Najbolj spoštujem smer Sandlja Wissiaka v triglavski steni. Posebej pomembna se mi je zdela zaradi neke variante, ki sem jo neprostovoljno trasiral. O soplezalcih ne bi rad govoril, ker se stalno menjavajo. Če bi govoril o njih, tvegam, da jih izgubim.

Vaša diskusija na seji GO PZS 20. XI. 1966 je stvarno zarezala v bistveno vprašanje našega sodobnega alpinizma. Ali bi nam navedli nekaj številke iz te diskusije? Kako naj AO postanejo organizacija, ne pa reprezentanca UO PD?

Moti me predvsem dejstvo, da za ca. 300 slovenskih aktivnih plezalcev skrbi približno 25 UO PD, UO PZS, komisija za alpinizem pri PZS, komisija za odprave v tuja gorstva pri PZS, jugoslovska komisija za alpinizem ter še kdo. Istočasno pa je razmerje te elitne planinske skupine proti ostalim planincem zelo neugodno, saj se s plezanjem aktivno ukvarja samo vsak dvestoti član naše organizacije, medtem ko obrnomo za alpinizem tudi precej družbenega ali recimo tudi planinskega denarja. To posebno velja za zadnje čase, ko smo močno razvili ekspedicionizem (Andi, Spitzbergi, Kavkaz, Hi-

malaja itd.). Iz tega sklepam, da plezalstvo pri nas v planinski organizaciji predstavlja neke vrste reprezentanco UO PD, namesto da bi bili alpinistični odseki sol planinske organizacije in animatorji vsega vsebinskega delovanja v PD. Če se alpinizem ne bo hitro zblížal z ostalimi planinci, bo njegovo poslanstvo še bolj komplicirano in vedno težje razumljivo.

Prevzeli ste častno nalogo — planinsko »nalogo polstoletja« — novo izdajo »Našega alpinizma«. Ker sem vam za to osebno hvaležen, naj vas vprašam, ali vam ta naloga pomeni samo težave ali pa imate z njo tudi kaj veselja? Ali vidite v njej samo dolžnost napram organizaciji ali pa tudi priložnost za osebno rast?

Kolikor težav, toliko veselja. Seveda je zadnje čustvo vedno nekoliko v ozadju. Pri tem nikakor nisem sam in si tako te občutke delim s prijatelji. Od tako kompleksne naloge pa seveda moram pričakovati nekatere stvari in rešitve, ki mi bodo kasneje koristile.

Kot inženir geodezije boste lahko delali za slovensko planinsko kartografijo. Kakšne načrte imate glede tega in kako gledate na dosedanje naše delo za to panogo?

Premlad sem, da bi lahko ocenjeval dosedanje delo planinske kartografije. Mogoče bi lahko predvsem spomnil na dejstvo, da najboljši kartografski strokovnjaki še danes ne razpolagajo vsaj z nekoliko bolj razvitimi grafičnimi postopki. Poizkusili se bomo še to leto s specialko Kamniških planin in specialko Julijcev. Upam, da bodo slovenski planinci vsaj nekoliko zadovoljni. Nadaljni program je odvisen od uspeha prvih dveh poskusov.

Kaj pomeni »interes« za mladega človeka? Ali je res edina najprimernejša pot do srca mladega človeka, ali vidite še katero drugo, ki bi, na priložnost, prišla v poštev za pridobivanje mladine v planinsko organizacijo?

Interes je že dokazan, saj je 30 000 članov naše organizacije mlajših od 28 let. Omenil pa sem že, da so elitne planinske skupine, kot so alpinisti, gorski stražarji, vodniki itd., od ostale planinske množice preveč ločene. Ker po statutu predpisana kvaliteta nikakor ne razmiga kvantitete, si ta kvantiteta išče svojo vsebino, svojo kvaliteto. Reševanje tega problema, samo malenkostni koraki pri zblíževanju, bi popestrili celotno planinsko

delovanje pri nas, interes, o katerem govorimo, bi narasel, morebiti drugih poti zunaj interesov ne bi bilo treba več iskati.

Mnogo se govori o odnosu šole, učiteljev in učnih načrtov do planinstva. Ali bi bilo možno po vašem mnenju »uradno« za to kaj več storiti in to ne preveč vsiljivo?

Dandanes razbremenjujemo prosveto in bi bilo vsako nalaganje uradnih bremen na ramena prosvetarjev verjetno precej nepopularno. Ugotavljamo pa, da število prosvetnih delavcev v našem mladinskem planinskem delovanju ni tako majhno. Naša osnovna dolžnost je, nekaj zanje storiti. Ko bomo naše odnose do te skupine uredili, bomo z uspehom vabili nove sodelavce iz njihovih vrst.

Vas prosti čas? Čemu ga še posvečate? Kakšne filme greste gledat najraje? Vaša najljubša literatura? Pa gledališče?

Prostega časa skoraj nimam, toliko, da se ga nisem že odvalil. V glavnem se moram še učiti. Rad bi seveda videl vse količjak dobre filme. Rad berem predvsem polemike, sicer pa poučne in znanstvene knjige. V drami me mikajo moderne stvari, posebno so mi všeč, če imajo satirični prizvok.

to

PD KOZJAK

Glavni pobudniki za ustanovitev tega društva so bili obrtniki. Na občnem zboru mariborske Obrtne nabavno-prodajne zadruge pred 12 leti bi bilo treba članom razdeliti deleže. Alojz De Corti je takrat predlagal, naj bi ves znesek podarili kakšni dobrodelnici organizaciji. Vendar niso bili vsi tega mnenja in takrat je prišla na dan misel, naj bi obrtniki ustanovili svoje planinsko društvo, kar je bila njihova želja že pred vojno. Na ta predlog se je ustanovil iniciativni odbor, predsednik je postal Alojz De Corti. Naloga odbora je bila zbrati 30 bodočih članov planinskega društva. 21. marca 1954 je bil v lovski sobi hotela Orel ustanovni občni zbor PD obrtnikov. Prvi društveni predsednik je postal — in ostal vse do dandanes — Alojz De Corti. Poleg upravnega in nadzornega odbora so takrat ustanovili 12-članski gradbeni odbor. Upravni odbor je zbral članstvo, določil pravila, krepil planinsko miselnost in skrbel, da bi se čimprej ustanovila MO in AO; oba sta

začela delovati leta 1957. Že v letu ustanovitve, 29. nov. 1954, so odprli za silno zavetišče pri Šoriju. Posestnica Zora Šori je podarila društvu parcelo 10 000 m² tik pod Tajzlovim vrhom, da bi na njej zgradili planinsko postojanko. Planinski dom Kozjak je sedaj dograjen. Glavni delež imajo mariborski in ptujski obrtniki, ki so vsa dela opravili prostovoljno in večinoma s svojim materialom. Sedanja vrednost postojanke je približno 500 000 N din. Glavni finančni vir so bili vsakoletni planinski plesi, združeni s srečolovom, nekaj sredstev pa sta prispevali tudi obrtna nabavno-prodajna zadruga in obrtna zbornica. V preteklem in letošnjem delu je bila poglobljena skrb dograditi II. nadstropje. To se je posrečilo kljub splošno znanim gospodarskim težavam. Ko bodo končana še neznahtna mizarska in plestarska dela, bo dom v celoti odprt.

Ob svojem nastanku je PD obrtnikov – pozneje PD Obrtnik – štel samo 31 članov. Že naslednje leto se je zelo okrepilo in potem je naraščalo, tako da šteje sedaj 780 članov, od tega polovico mladine. Omeniti je treba tudi moloco planinsko skupino v Ptuj, ki jo vodi Alojz Neubauer. Leta 1963 se je društvo zaradi spremenjene strukture članstva preimenovalo v PD Kozjak.

Mladinski odsek se je ustanovil leta 1957. Od tedaj se njegovo delo nenehno širi in pogloblja. Že leta 1958 je dosegel v tekmovanju Gore in mladina 4. mesto, leta 1960 pa 1. mesto. V kratkem času je postal vodilni MO v KO, sedaj je hrbenica KO. Najbolj znana akcija je mladinski planinski tabor na Tujzlovem vrhu, združen z orientacijskim tekmovanjem. Letos ga bo MO priredil že devetič. Podobna akcija, vendar v okviru MO, je jesensko srečanje mladih planincev. Poleg osrednje skupine ima MO še 8 skupin na šolah in v podjetjih. Vseh mladinskih vodnikov je od okrog 30. Izdaja tudi svoje ciklostirano glasilo Gozdovi in stene. Doslej je izšlo 7 števil. Letos je prvič izvedel planinsko šolo z obširnimi programom.

Sodelovanje v centralnih organih PZS. V mladinski komisiji sodeluje 8. leto, v upravnem odboru 5. leto, v komisiji za alpinizem 3. leto, v šolskem odboru 2. leto, v koordinacijskem odboru 8. leto.

Alpinistični odsek se je ustanovil leta 1957. Vsako leto je skrbel za vzgojo pripravnikov. Štirikrat je izvedel organizirano alpinistično šolo. Program al-

pinistične šole smo posredovali vsem alpinističnim odsekom v okviru PZJ.

Med številnimi vzponi v domačih in tujih gorah velja omeniti zlasti:

V Savinjskih Alpah: direktno in smer Modec-Režek v Štajerski Rinki, smer nad Menihom, steber Križa, Herletovo in smer Ogrin-Omerza v Ojstrici, Glavo Planjave, Rumeno zajedo v Koglu, smer v Poljskih devicah nad Robanovim kotom, Dedec; – v Julijcih: Aschenbrennerjevo v Travniku, Čopovo direktno v Jalovcu, vse smeri v Triglavski severni steni s Čopovim stebrom, zajedo trikota v Stenarju, Draške vrhove; – med zimskimi vzponi zlasti smeri v Skuti, dvakrat zimsko prečenje Savinjskih Alp ter številne zimske pristope na vrhove.

V tujih gorah so člani AO PD Kozjak plezali v Rili (Bolgarija), več smeri na Grossglocknerju in v Treh Cinah (med drugim Cassinovo smer v Mali Cini in Rumeni raz v Veliki Cini), Paternkofel; – v Centralnih Alpah: Mont Blanc, Monte Rosa, Matterhorn, Breithorn, Grand-Combin, Allalin, Pollux, Pic Arolla, Aiguille Verte, Rimpfischhorn, Strahlhorn, Fluchthorn; – član našega AO se je v začetku aprila vrnil s 14-dnevnega prečenja Centralnih Alp od Chamonixa do Zermatta (90 km z dvema plezalnima vzponoma na Grand-Combin in Aiguille du Charbonnet ter s 4 pristopi na vrhove nad 4000 m); – med vrhovi v Kavkazu je treba omeniti Elbrus, med plezalnimi vzponi pa znameniti Užbin križ.

Gorska reševalna služba je zastopana z dvema članoma in s šestimi sodelavci mariborske postaje GRS. PD Kozjak ima tudi tri gorske vodnike.

DOGOVOR O OBMEJEM PANKRACIJU PRI RADLJAH

Graški dnevnik so objavili dne 10. maja 1966 poročilo o dogovoru med policijsko direkcijo za štajersko, oziroma okrajnim glavarstvom Losonc (Deutschlandsberg) in zastopniki lokalnih oblasti v Mariboru glede obiskovanja cerkve pri Pankraciju. Po tem dogovoru lahko obmejni prebivalci Štajerske, ki imajo stalno mejno dovolilnico, obiskujejo Pankracij med mašo v dneh 12. maja, 15. maja, na binškošni ponedeljek, 17. julija, 24. julija in 4. septembra med 9. in 13. uro. – Ante Beg je v svoji brošuri o severni meji leta 1905 poročal o Pankraciju tote: »Nekako sredi radeljskega grebena je podružna cerkev Sv. Pankra-

cija, odkoder je prekrasen razgled. Podružnica spada v faro Remšnik, ki je izmed najstarejših v lavantinski škofiji, saj se omenja že pri ustanovitvi škofije leta 1228. Pri Sv. Pankraciju je meja občin Remšnik in Ivnic ter okrajnih glavarstev Losonc (Deutschlandsberg) in Slov. Gradec. Na nemški strani proti Arvežu sta kraja z značilnima slovenskima imenoma Lešna in Bukovce.«

dr. A. R.

HOLANDEC PREHODI TRANSVERZALO

V oktobru 1966 je komisija za pota izročila transverzalni znak prvemu Holandcu, ki je prehodil slovensko transverzalo pot št. 1. To je bil dr. M. Rutgers van der Loeff iz Amsterdama. Ob tej priložnosti je Planinski zvezi poslal pismo, v katerem poln zadovoljstva opisuje svojo pot po naših gorah:

Triglav je prvič obiskal že leta 1962. Toda transverzalo pot je pričel šele julija 1964 v Mojstrani in prišel do Črne prsti. V letu 1966 pa je pot končal.

Za vso pot je porabil 320 ur hoje namesto 230, kot je navedeno v »Vodniku po slovenskih gorah«. Pravi pa, da njegova starost – ima jih 61 – gotovo opraviči, če se ni bolj dvizal. Razen tega pa se »v tako privlačni deželi ni ustavljal samo na vrhovih, ampak je tudi med potjo rad užival lepe razglede, se odpočil v bogati senci gozdov in ob šumljajočih gorskih potokih«. Najlepše, kar mu je nudila naša dežela, pa so bili ljudje, s katerimi je imel priložnost srečati se in s katerimi se je pogovarjal v kočah. Ker je povečini hodil sam, je imel mnogo priložnosti spoznati se z njimi поблиže in se pogovoriti v francoščini ali angleščini ali nemščini. Ko se je vrnil v svojo domovino Holandijo, je vedno hrepenel po prelepih tednih, ki jih je preživel v Julijskih Alpah in Karavankah.

Slednjč ga zanimajo nekatere stvari o našem planinstvu. Pravi, da so mu zelo koristili zemljevidi v »Vodniku« zlasti za tiste kraje, za katere ni Freitagovih zemljevidov. Obžaluje, da mu ni razumljivo slovensko besedilo v »Vodniku«. Želi vedeti, če je v načrtu kak prevod v angleščino, francoščino ali nemščino. Meni, da bi mnogi inozemci s tem pridobili in bi lažje spoznali lepote naše domovine.

DRUŠTVENE NOVICE

Namenjen je pisati o transverzali v njihovem planinskem glasilu in s tem pridobiti člane, da bi mu sledili. V ta namen bi rad vedel, koliko dnevnikov je že v prometu, koliko transverzalnih znakov je izročeni, ali je transverzalo prehodil še kak drug Holanec in koliko članov ima Planinska zveza Slovenije. Obžaluje, da inozemci ne morejo biti njeni člani, ker bi vsakdo rad plačal članarino.

Na koncu pisma se pristrčno zahvaljuje za dobre markacije ter iniciativo, ki je njemu in tisočem drugih prijateljev gora pripravila v Sloveniji tako lepe počitnice. Upa, da jo bo še večkrat obiskal.

Stanko Kos

OTVORITEV »ZLATOROGA«, DOMA SLOVENSKIH PLANINCEV

Bralci našega glasila so se verjetno že tako navadili javnih obračunov sklada »Zlatorog«, ki smo jih vsa leta po vojni objavljali, da že skoro niso bili več pozorni nanje. Zrno do zrna, kamen do kamna – in tako je bilo tudi z našim Zlatorogom. Stara vila, ki ždi med novimi bloki, zraslimi med Vošnjakovo in Kersnikovo ulico, kjer se je PZS več let počutila kot gostočica, je končno prešla v našo popolno last, sredstva iz sklada Zlatorog pa so se po sklepu UO PZS uporabila za njeno obnovo in adaptacijo. Na zunanjo bo še vedno spominjala na čase, ki so že nekaj desetletij pokopani pod ruševinami spominov, na znotraj pa je pod domiselno, srečno in vestno roko ing. arh. Tije Badjurove, hčerke planinskega filmarja in fotografa Metoda Badjura, postala prijeten, udoben in lepo urejen moderen planinski dom, vreden organizacije, ki ima 65 000 članov in 160 najrazličnejših planinskih objektov, raztresenih po pisanem reliefu naše domovine.

19. nov. 1966 je UO PZS v preurejenem Zlatorogu priredil tovariški večer v čast planinskim jubilejom 1966. S tem je hotel pokazati, da je ta uspeh delo cele vrste vnetih planincev, ki so se za napredek planinske organizacije prizadevali skozi desetletja. Planinski dom Zlatorog je zunanje znamenje, da je Planinska zveza Slovenije močna organizacija, da ima trdne temelje v preteklosti, in jamstvo, da se bo lepo razvijala tudi v prihodnosti. Združuje vse naše rodove v ljubezni do gorske narave in vsakomur nudi in daje, kar mu je najbolj pri srcu.

SKLAD DOMA SLOVENSKIH PLANINCEV »ZLATOROG«

Stanje sklada 1. 1. 1966 71 302,55 N din

Prispevki v letu 1966:

Cvetkovič Radovan, Valjevo	10,00 N din
Kobal Stefan, vila Jelka – Pokljuka	5,00 N din
Moreti Jože, Novo mesto	9,00 N din
Radman Stefi, Zagreb	5,00 N din
Kocjančič Ivo, Ljubljana	5,00 N din
PD Bohinj-Sr. vas – bloki Zlatorog	239,10 N din
PD Bovec – bloki Zlatorog	1,00 N din
PD Kranjska gora – bloki Zlatorog	2,20 N din
Najemnina	204,36 N din

Skupaj 480,66 N din

Stroški notranje preureditve doma:

Gradbena in tesarska dela	14 012,55 N din
Popravlilo centralne kurjave in vodovodne instalacije	2 767,57 N din
Elektroinstalaterska dela	4 471,80 N din
Delno prekritje strehe	990,00 N din
Obloga tal in popravilo parketa	3 629,62 N din
Pleskarska in sobilikarska dela	7 485,85 N din
Instalacija telefona	2 972,30 N din
Oprema	32 804,41 N din
Ureditev zelenice	822,85 N din

Skupaj 69 956,95 N din

Stanje sklada 31. 12. 1966 1 826,26 N din

Zlatorog, sedež Planinske zveze Slovenije

Predsednik PZS dr. Miha Potočnik je na tovariškem večeru pozdravil predsednika PZJ dr. Marijana Breclja, podpredsednika Skupščine SR Slovenije, univ. prof. Zihlerla, prijatelja naše organizacije, ter jubilate: 75-letnika dr. Jožeta Pretnarja iz Ljubljane, 70-letnika Metoda Badjuro iz Ljubljane, 60-letnika Draga Koreninja iz Jesenic, 60-letnika Rudolfa Kavčiča iz Ljubljane, 60-letnika ing. Friderika Degna iz Maribora, 60-letnika Franceta Pengala iz Ljubljane, 60-letnika Maksa Medjo iz Jesenic, 60-letnika Janeza Brojana iz Mojstrane, 50-letnika Mirka Fetiha iz Ljubljane in 50-letnika Maksa Dimnika iz Jesenic. 80-letnik Vitko Jurko iz Dola pri Hrastniku, 75-letnik prof. Janko Ravnik iz Ljubljane, 75-letnik Lojze Rekar iz Gornje Radovne in 60-letnik dr. Bogdan Breclj iz Ljubljane se večera niso mogli udeležiti. Potem je dr. Potočnik navzočim čestital in obenem z njimi vsem tistim planincem, ki so v preteklem letu slavili življenjske ali delovne jubileje. Za njim je v imenu jugoslovanske planinske organizacije spregovoril dr. Marijan Breclj in slavil predanost, vztrajnost, požrtvovalnost in tovarištvo članov planinskih društev in odbornikov.

Za čestitke se je v imenu jubilatov obema predsednikoma zahvalil nestor dr. Jože Pretnar. Večer je minil v sproščnem razgovoru, na katerem se je utrnila marsikatera misel, podrobneje obrazložena naslednji dan, ko je predsednik PZS dr. Miha Potočnik obenem s sejo GO PZS slavnostno odprl

ZLATOROG

dom slovenskih planincev.

Naj bo ta dom vselej trdno organizacijsko središče našega planinstva!

to

PRIJATELJSKO SREČANJE TREH DEŽEL

Planinci Julijske Benečije, Koroške in Slovenije so se v l. 1966 že drugič zbrali na prijateljskem srečanju. L. 1965 je bilo v Beljaku, l. 1966 pa v Vidmu. Našo delegacijo je lani vodil dr. Miha Potočnik, predsednik PZS, član delegacije pa je bil tudi dr. Viktor Vovk iz Kopra. Vse delegacije so se zbrale 31. oktobra 1966 na sedežu CAI Udine, bile sprejete pri županu videmskega mesta, nato pa so v zbornici za trgovino, industrijo in kmetijstvo obravnavale nekatere planinske zadeve, ki zadevajo vse tri dežele. Vsaka delegacija

je nastopila z referatom ali predavanjem. Za Slovenijo je o plezalski sezoni 1966 poročal Ante Mahkota, ki je tudi v zadnjem času opravil nekaj evropsko pomembnih vzponov. Za Italijo je nastopil dr. Oscar Soravito z obširnimi referatom o odkrivanju Zapadnih Julijskih Alp, v katerem je v vznesenem slogu opisal njihove lepote in njihove oboževalce. Po referatih je sledil razgovor o aktualnih planinskih zadevah. Zvečer so bile delegacije gostje videmske občine. Naslednji dan so člani delegacij nameravali priti na vrh Poliškega Špika (Montaž, Jof di Montasio), gore s tremi imeni, veličastne, mogočne, divje lepote, gore, ki jo Kugy poleg Triglava uvršča med najplemenitejše vrhove Julijcev. Cilj je bil za vreme, ki jih je ta dan zatekel, previsoko posajen in tako je večina gostov in gostiteljev obstala na sedlu Neveja. Kdor tiste kraje tam pozna, bo vedel, da je tudi ta cilj vreden truda. Čar gora, ki te tod okoli vsega prevzame, je težko opisati. Dobro, da je to za vse čase zgledno opravilo ljubeznivo Kugyjevo pero.

S tromeje romanskega, nemškega in slovenskega ljudstva so se proti večeru 1. novembra planinci treh narodnosti v prijateljskem vzdušju razšli.

to

TRANSVERZALA V AVSTRIJI

»Sudost-Tagespost z dne 19. nov. 1966 je poročala, da bodo tudi v Avstriji uvedli nekaj podobnega, kot je naša transverzala. V Gradcu je namreč nekaj planincev, ki so našo transverzalo prehodili in so navdušeni nad njenimi lepotami, pa tudi nad to idejo, ki je za poživitev planinstva in turizma nedvomno koristna. Štajerska transverzala naj bi se začela v Schladminških Turah (Schladminger Tauern), končala pa na Raxu ali Veitschu. Pot naj bi ne obsegala tako težkih tur kot slovenska, izogibala pa naj bi se tudi koč, ki so dosegljive z avtomobili.

to

NESREČA V GLINŠČICI, TRŽASKEM PLEZALNEM VRTCU

Iz Primorskega dnevnika posnemamo novico o nesreči Borisa Pintarja z Oslavja pri Gorici. 22 letni Boris je šel sam v pečine, ki jih vsaj od daleč poznajo tudi naši plezalci, če so obiskali imenitni grad Socerb, za Tržičane pa že pol stoletja pomenijo plezalno šolo, s kakršno se ponaša le

redko evropsko mesto. V bližini Borisa Pintarja so bili še drugi slovenski plezalci iz Trsta in so ga svarili, naj nikar ne pleza nenavazan. Kmalu se je zaplezal v težaven položaj, oprimek se mu je odkrušil in zgrmel je v globino kakih 30 m. K sreči ga je ujela krošnja enega od dreves, ki jih je v Glinščici v vznožju plezalskih šolskih smeri dovolj, in mu rešila mlado življenje. Prvo pomoč so mu nudili pripravljenci plezalci, reševalci pa so ga prepeljali v bolnišnico, kjer si je moral dalj časa zdraviti poškodbe.

Boris Pintar je prehodil slovensko transverzalo. Je navdušen plezalec in kot tak se je vpisal v plezalni tečaj CAI.

to

ZIMSKI REŠEVALNI TEČAJ POSTAJE GRS KRANJ

Od 16. do 18. 12. 1966 je bil na Kališču pod Storžičem zimski reševalni tečaj postaje Kranj. Udeležilo se ga je 21 članov in pripravnikov. Tečaj je bil namenjen izpopolnjevanju članov in pripravnikov v zimski alpinistiki in reševanju ter sporazumno s komisijo za GRS pri PZS praktičnim izpitom članov in pripravnikov iz reševalne tehnike po pravilih GRS. Izpite je opravilo 14 članov in pripravnikov. Sicer pa so se udeleženci tečaja vadili v tehniki zimске alpinistike in reševanja. 18. 12. so se vsi udeleženci povzpeli na vrh Storžiča. Pri sestopu so iznad Rame v vzhodnem grebenu Storžiča izvedli reševalno akcijo z nosili IKAR in vrtni tehniki. Pri tem so bili reševalci razdeljeni v 3 skupine, od katerih je vsaka samostojno izvedla reševanje na določenem odseku. Akcijo so zaključili pri domu na Kališču v pičli uri in pol. Pri akciji so uporabljali tudi UKW oddajnike. Tečaja se je udeležil tudi ing. Pavle Šegula, član UO PZS. Postaja GRS Kranj ima v načrtu v letošnji zimski sezoni še dva tečaja. Na enem od njiju bodo člani in pripravniki opravljali še preostali del izpita (teoretični in prvo pomoč). Tečaj na Kališču so vodili Jože Žvokelj, Emil Herlec in dr. Ivo Valič.

-iv

ASCHENBRENNERJEVA SMER V TRAVNIKU 14-krat ponovljena v letu 1966. Čeprav so bili plezalci v tej smeri l. 1965 že izredno zgodaj in je postala prava modna smer, si verjetno nihče ni predstavljal, da bo tolikokrat ponov-

ljena. Ponovitvam, ki so bile že objavljene, so sledile: 13. VII. češka naveza, katerih imena niso znana in takoj nato še ena avstrijska, prav tako neznanca. 17. VII. sta to smer ponovila Hočevnar in Medved, 11-to in 12-to ponovitev pa beležijo Rataj-Prelog (AO TAM) in zopet češki plezalci (Peter in Andrey Vysoky ter Milan Hojek). V steni so bivakirali, plezali pa so 13. in 14. avgusta. Sledil je drugi solo vzpon v tej smeri (Peter Ščetinjin), o katerem smo že pisali, in 23.–24. X. 1966 še ena ponovitev avstrijskih plezalcev. O tej velja omeniti, da je v njej sodeloval tudi naš rojak Koršič, vodnik in reševalec izpod Grossglocknerja in verjetno edini plezalec, ki je v letošnji sezoni ponovil Walkerjev steber. Vsekakor lepa bera in čas bi že bil, da bi v smer resno vstopili tudi pozimi. Lepo število podobnih in še težjih smeri je že bilo preplezanih v inozemstvu v času koledarske zime, le pri nas ni bilo napravljene še nič takega. Morda pa bo prav široki krog plezalcev, ki so letos to smer obiskali, izbral tudi tiste, ki bodo postavili nov mejnik našemu zimskemu alpinizmu.

ZAJEDA V ŠITAH. Smer, ki je bila še nedolgo tega le redko obiskana in ki so jo plezalci, vsaj v začetku, plezali največ z bivakom, je bila I. 1966 prav tako dobro obiskana. Šest navez se je zvrstilo v njej, — vse slovenske, kar je že malo čudno, če pogledamo množičen obisk tujih, tudi izredno kvalitetnih plezalcev.

28. V. sta jo prva ponovila Ščetinjin in Sazonov, samo dan kasneje Gruden in Košir. 11. VI. sta bila v njej Golob in Gričar, 9. VII. Rupar in Šteblaj, 10. VII. pa Hočevnar in Medved. Kot zadnja naveza sta jo ponovila Kalar in Artelj, 25. IX.

I. PONOVI TEV SMERI BERNARD-ZUPAN. Smer Bernard-Zupan v triglavski steni, bolj znana kot direktna na Črni graben, je dolgo čakala na prvo ponovitev. Prva sta jo preplezala Mitja Košir in Klavdij Mlekuš in jo v spomin na tragično preminula tovariša v isti steni imenovala z njunimi imeni. 15. X. pa sta v to smer vstopila Jernej Koritnik in Aco Berlec, oba člana AO Kamnik, in jo tudi preplezala.

II. PONOVI TEV KRUSIČEVE SMERI V ŠPIKU. V I. 1966 ima Krušičeva smer v Špiku, ki je znana po svoji dolžini, kar lepo zgodovino. Potem ko sta jo prvič ponovila Boris Kambič in Davorin Ribarovič v enem dnevu, je doživela še

nekaj poskusov, toda vedno je prišlo kaj vmes. Najbolj sta bila vztrajna Stane Belak in Mitja Košir (ali načelniška naveza, kot so ju tudi imenovali). Toda ko so imeli v Martuljku tabor člani AO TAM iz Maribora, sta v steno vstopila Rataj in Prelog in jo tudi preplezala. Nista pa bila v originalni smeri, izpustila sta ves spodnji del. Čeprav jima ne gre oporekati plezalskih veščin, je druga ponovitev pripadla navezi Košir-Belak, ki jo je zmogla v dneh 10. in 11. IX. Bivakirala sta nekaj pod vrhom.

I. PONOVI TEV KAMNIŠKE SMERI V ŠTRUCI. Tudi s to smerjo je bilo nekaj podobnega kot s Krušičevo. Velikokrat sta bila pod njo in nekajkrat tudi v njej ljubljanska plezalca Andrej Kalar in Tomaž Deržaj. Toda vedno ju je kaj zavrlo — slabo vreme ali pa pomanjkanje opreme. Čeprav sta najtežje raztežaje že preplezala, kakor sta izjavila, je I. ponovitev pripadla navezi AO Lj. Matica Artelj-Medved. Ta sta jo ponovila 4. IX.

NAŠI PLEZALCI V DOLOMITIH. Naša alpinistična bilanca dolomitских vzponov v I. 1966 je zaključena. Čeprav smo dosegli morda nekoliko manj, kot so nekateri pričakovali po uspešnih vzponih doma, ne smemo in ne moremo biti razočarani. Je pa to vseeno slaba tolažba za neuspeh v Zgodnjih Alpah, kjer zaradi slabega vremena ni bilo moč opraviti niti enega težjega vzpona. Poglejmo, kaj je bilo opravljenega.

Razen že znanih vzponov (Carlesso-Sandri in Torre Trieste-Civetta, francoska direttissima v Zap. Cini, Comici-Fabian-Pompei v Punta di Frida in Demuthov raz) in nekaterih manj pomembnih, velja omeniti: Naveza Jože Povše in ing. Lado Eleršek (oba AAO) je v času od 2.–13. VIII. opravila: 3. VIII. Ferrata Tissi (II) kot razgledno turo. 4. VIII. sta preplezala zapadno steno Torre Venezia (IV) in sestopila po normalni smeri. 6.–7. VIII. sta preplezala zapadni raz Torre Trieste (V–VI), 8. in 9. VIII. pa zapadni raz Cime della Busazza (IV, V, +) visok 1000 m. Zadnja tura je bila najtežja — vzhodno steno Cime del Bancon (600 m, VI+, A, 4, E) sta preplezala v dneh 11. in 12. VIII. Pogostim bivakom se ne smemo čuditi, če vemo, kakšno je bilo lani vreme. Skoro v vsaki steni ju je dež in megla prisilila, da sta plezanje prekinila in noč prespala v nič kaj zavidljivih okoliščinah. Tine Mihelič in Boris Gruden (oba AAO) sta se mudila v isti skupini skoro

istočasno s prvima plezalcema. Najprej sta preplezala smer Ratti-Panzeri (V+) v južni steni Torre Venezia, nato pa sta skupaj s prvima dvema pleplezala Cima delle Busazza. Sledil je vzpon v Torre di Valgrande (400 m, VI+) in nato še Tissijeva smer v južni steni Torre Venezia (500 m, VI). Malo za njim sta prišla v Dolomite Jože Mihelič (Jesenice) in Iztok Belehar (Kranj). Imela sta še slabše razmere in sta opravila le dva vzpona: Castiglione-Kahn v Torre Venezia (IV) in Torre di Babile-Soldà raz (V–VI).

Od 10. VIII.–15. VIII. so se v skupini Treh Cin mudili celjski plezalci. Bili so vsi prvič v Dolomitih in zato so preplezane smeri prav lep uspeh. Arnold Kuštrin in Kodre-Vrečar so preplezali: Dibonov raz (IV), kaminsko smer (IV) in smer Mazzorana-Milani v Veliki Cini, Prussovo poč (IV) v Picollissimi ter SZ raz Paternkofla (V).

Le malo za njima sta se v skupini Treh Cin mudila tudi medvoška plezalca Hočevnar in Jože Duhovnik. 20. VIII. sta ponovila smer Mazzorana (III) v zapadni Cini, dva dni za tem smer Compagni v Punta di Frida (III) in nato še normalni pristop na Veliko Cino. Kakšne so bile razmere, ki so botrovale njunim vzponom, nam najlepše ilustrira njuna izjava: »V desetih dneh bivarja pod Cinami sveta imela le 10 ur lepega vremena!«

Za zaključek sta se še podala v Dolomite letos naša najbolj uspešna plezalca Ščetinjin in Mahkota. 2. IX. sta imela v Marmolati lepe namene, toda slabo vreme in nov sneg jima jih je prekrizal. Opravila pa sta kljub temu vzpon preko 650 m visoke stene po smeri Beatrice-Tomson, ki je ocenjena s IV.

NAŠI PLEZALCI V ZAPADNIH ALPAH. Vsi lepi načrti so morali biti zopet preloženi. Vsaj še eno leto bomo morali čakati, da bo katera od naših navez opravila katero od velikih tur, ki še danes nekaj pomeni. Čeprav smo jih nekaj v preteklosti že zabeležili, so se izgubile in kreatorji alpinistične kvalitete so nanje pozabili, saj jim niso sledile druge.

Z letošnjim slabim vremenom sta se najprej spoprijela Barbka in Peter Ščetinjin. Od 16. VII.–6. 8. sta čakala na lepo vreme v Chamonixu in na vzpone, ki sta jih imela v planu, toda vse zaman — vreme je dopustilo komaj nekaj poskusov. 20. VIII. sta v družbi avstrijskih znancev s Kavkaza preplezala ledeno steno Gran Paradisa (600 m, 60° naklonine). Pet dni kasneje sta posku-

sila v Druju v Bonattijevem stebru. Toda po bivaču, ki sta ga imela 200 m pod vrhom, sta se morala obrniti, zapadel je nov sneg. 2. VIII. je Peter Š. poskusil z dr. Urošem Tršanom v Aiguille Verte, toda morala sta obrniti že pri vstopu. Nato pa je zmanjkalo hrane in volje – vrnila sta se domov. Nekako v istem času sta se tam mudila tudi kamniška plezalca Jernej Koritnik in Franc Bauman. Tudi z njima se je godilo enako. Od vseh tur, ki sta jih planirala, sta opravila le grebensko prečenje Mt. Blanca.

Mahkota in Juvan sta poskusila raje v Courmayeuru. Toda tudi tu ni bilo boljših razmer. S Col de Géant sta vstopila v severno steno Tour Ronde in jo v treh urah in pol v slabem vremenu preplezala. Tri dni za tem sta poskusila prečenje grebena Rochefort in Jorassov. Tu pa jima je turo, ki je potekala v lepem vremenu, čeprav je bil močan veter, prekinil tragičen dogodek. V navezi Poljakov, s katerima sta se srečala na turi, je eden omahnil in se smrtno ponesrečil.

V želji, da čim boljše izkoristita prosti čas, sta odšla v Švico, pod severno steno Eigerja. Toda tudi tu nista dolgo ostala, razmere so bile preveč neugodne. Zato sta se za konec odločila še za južno steno Marmolade. Toda tudi v Micheluzzijevem stebru sta se zaman trudila. Izstopna poč je bila prekrita s požledom in sledilo je 800 m spusta po vrvi in povratek v domovino. Zakonca Danica in Sandi Blažina sta bila v Italiji sredi avgusta. Tri lepe dneve sta izkoristila za tri vzpone. Bila sta na Monte Rosi (Punta Gniffetti) in Balmerhornu ter iz Riff. Torino opravila prečenje grebena Rochefort.

Od 30. VIII. do 4. IX. so bili v Švici tudi Janez Zupančič, Stane Marn in Mitja Košir. Nameravani vzpon na Matterhorn pa so jim preprečile slabe snežne in vremenske razmere in so dosegli le višino 4000 m. Malo pred tem (11.–18. VIII.) sta se Lojze Šteblaj in Andrej Kovačič povzpela na Jungfrau in Lauhorn.

NAŠI PLEZALCI V AVSTRIJSKIH ALPAH. Odprte meje in bližina gora z razmerami, kakršnih ni pri nas, je letos v avstrijske gore večkrat privabila naše plezalce. Začeli so jeseniški in kranski plezalci. Za prvomajske praznike so s smučmi obiskali Wenediger in Weis-spitze, 5. in 6. VI. pa še področje Grossglocknerja, kjer so opravili 28 vzponov (Pallavicini in Fuschernkarkopf – severna stena).

Od 9.–18. VII. je bil na področju Grossglocknerja tudi zvezni ledeniški tabor

pod vodstvom Cirila Debeljaka in Cirila Pračka, ki je odgovarjal za GRS. Skupno se ga je udeležilo 25 plezalcev (11 Slovenija, 6 Hrvaška, 4 Bosna in 4 Črna Gora). Opravili so nekaj lepih vzponov, čeprav tudi njim vreme ni bilo preveč naklonjeno. Oman in Robič sta v izredno težkih razmerah preplezala (11. VII.) Pallavicinijev žleb, Nuška Purkeljic in Gusti Hercog sta v samostojni navezi opravila vzpon v severni steni Bärenkopfa (III–IV) ki ga je opravilo še 8 navez, severno steno Fuscherkar (IV) so preplezali šestkrat, večkrat pa tudi Lammerjevo smer. Od 3.–10. VIII. so bili v skupini Wenediger plezalci AO Litastroj: J. Ogrič, O. Bolha, A. Anžin, A. Kovačič, L. Šteblaj in S. Kolenc. Opravili so vzpona na Gross Wenediger in Grosser Geiger, poskus vzpona na Dreiherrnspitze pa so morali opustiti zaradi novega snega.

PRVENSTVENE SMERI V LETNI SEZONI

1966. Razen že zabeleženih prvenstvenih vzponov so bili letos preplezani še nekateri, tako da jih je skupno 15. Pogledimo, kakšna je njih razporeditev po gorskih skupinah.

Največ jih je bilo opravljenih v Tamarju. Kar šest, če upoštevamo tudi varianto v Malem Jalovcu, ki so jo opravili isti plezalci (Hočevvar-Medved) kot SV raz. Steber Šit je nastal pravzaprav v treh delih. Zgornja dva sta preplezala Mahkota in Gruden, spodnjega pa Mahkota s Horvatom. Predstavlja poleg nihajne prečnice v zgornjem delu ključ smeri, ki bo marsikoga pripravil do tega, da ga bo obšel.

10. IX. je sledil vzpon Mahkota-Juvan v Veliki Mojstrovki, imenovan Pahljača, ki poteka po kaminih in počeh desno smeri nad Svatnicami. Samo tri dni kasneje, malo pred odhodom v kadroviski rok, je Mitja Košir z Jesenic z Borisom Krivicem preplezal že spomladai začetni vzpon v desnem delu Šit. Imenovala sta ga »Smer JLA«. 25. X. pa sta Juvan in Krivic opravila še zadnji vzpon v dolini Planice, ki sta ga imenovala z domačim imenom Smrtnica. Je to leva grapa med Srednjo in Visoko Ponco, o kateri je imel vedno veliko povedati Uroš Zupančič in jo je navajal kot interesanten zimski vzpon.

V severni steni Planje (izhodišče Vršič) je naveza Šteblaj-Rupar 22.–23. VII. v slabih razmerah plezala v območju zajede. Njun vzpon je visok 600 m, plezala pa sta 16 ur in ga ocenila s VI.

V področju Martuljka smo letos dobili dve novi smeri, obe že omenjeni in

obe v severni steni Velike Martuljske Ponce, opravili pa so ju jeseniški plezalci.

V dolini Vrat smo zabeležili le eno novo smer. Jože in Tine Mihelič sta jo v juliju mesecu preplezala v Cmiru. Zadnji trije prvenstveni vzponi pa so nastali v Kamniških Alpah in dva sta bila že omenjena: Akademsko smer v Vežici in glava Turske gore. Tretjega sta preplezala kamniška plezalca Jernej Koritnik in Franc Bauman v Planjavi in sicer levo od Brinškovihaminov. Smer sta ocenila s VI, je pa kratka, kot so na splošno smeri v tem predelu stene.

ORTLER – LEDENIŠKI TEČAJ SRBSKIH ALPINISTOV. V želji, da pripravi svoje alpiniste tudi za težje vzpone v tujih gorstvih, je komisija za alpinizem PS Srbije od 31. VII.–8. VIII. organizirala ledeniški tečaj pod Ortlerjem (3905). Bilo je 5 udeležencev (po 2 iz Beograda in Niša ter 1 iz Smedereva). Bazo so imeli na Hintergratu (2720), večino vežb pa so opravljali na ledeniku Sulden, ker jim vreme ni bilo naklonjeno. Ture so opravili 3: po Hintergratu do Oberknotta (3461) in po grebenu na Signalkopf, severni raz Schröterhorna (3363) in prečenje na Suldenspitze-Monte Pasquale-Cevedale ter po Hintergratu na Ortler. Tečaj je vodil predsednik komisije za alpinizem dr. Rastko Stojanović.

Franci Savenc

VARSTVO NARAVE IV, 1965. Izdaja Zavod za spomeniško varstvo SRS, Ljubljana. Uredil Stene Peterlin z uredniškim odborom.

Pred nami je zopet nov zvezek razprav in člankov o varstvu narave. Prvi zvezek, ki je izšel leta 1962, je bil posvečen predvsem novoustanovljenemu Triglavskemu narodnemu parku, naslednja dvojna številka z letnico 1963–1964 je obravnavala Posočje in projektirano HE Trnovo, ta letnik pa je zbral razprave iz širšega območja lovstva, zoologije, botanike in varstvene problematike nasploh.

Uvodni članek je napisala A. Piskernikova. Obravnava predlog jugoslovansko avstrijskega visokogorskega parka, ki bi na naši strani meje zajel domala vse Savinjske Alpe. Park bi bil po vzorcu češkoslovaško-poljskega tatarskega parka. Zaščiteni ozemlje na naši strani bi po predlogu obsegalo že zaščiteni Robanov kot, Okrešelj in Logarsko dolino, za katerega je bilo pred leti že predlagano, da se

in načrtno spoznavati domače gore, zaščitita, predlog za zaščito Kamniške Bistrice je bil tudi že izroččen na ustrezno mesto, enako za Krvavec in Veliko planino, pritegnili bi pa še Matkov kot in Jezersko, kjer je zaradi pritiska turizma in še nedodelanega urbanističnega načrta že pričela pretiti nevarnost, da se poruši prvobitna izvirnost in harmonija pokrajine.

A. Simončič je prispeval daljšo razpravo o lovstvu in varstvu narave, kjer omenja najznačilnejšo lovno divjad, njen stalež in probleme odstrela. Omenil bi na tem mestu, da je potrebno pri nekaterih vrstah divjadi, ko obravnavamo število odstrela, upoštevati tudi to, kakšno škodo ta divjad napravi na poljedelstvu in oceniti, ali ni bolje odstreliti nekaj več medvedov in jelenov, da se zaščiti tudi kmet, njegov trud in pridelek.

V. Petkovšek razpravlja o tisi v jugovzhodnem delu Evrope, da bi tako vsaj bežno spoznali nekaj več o tej, že domala izumirajoči vrsti iglavcev. Tone Wraber je prispeval dvojce člankov o floristični novosti z Notranjskega Snežnika in o združbi berinijevega jajčarja in alpske hrustavke na soških prodiščih pri Bovcu. Predvsem prvi članek nas vzpodbuja, da bi o nedavno zaščitenem Notranjskem Snežniku brali kaj več tudi z drugih področij naravoslovja, ne le zgolj z botanične strani. Drugi prispevek omenjenega avtorja pa že sodi v vrsto razprav, ki so obravnavale problematiko sveta v okolici Bovca.

Anton Polenec je prispeval študijski prispevek k poznavanju Triglavskega narodnega parka (št. 9). Ekološko in favnistično raziskovanje arahnidske favne v Bohinju. V razpravi opisuje predvsem združbo in življenjsko okolje številnih vrst pajkov. Jože Bole se v obsežnem članku zavzema za varstvo podzemeljskega živalstva. Zavzema se za zaščito podzemeljskega biotopa, kar je pomembnejše od zaščite posameznih vrst. Podzemeljskemu življu neposredno ne prizadenemo posebne škode, če ga npr. nabiramo in raziskujemo, pač pa ga posredno lahko uničimo, če vplivamo na okolje, v katerem živi, npr. s turistično ureditvijo jam, arheološkim izkopavanjem, gradnjami v jamah in predvsem z onečiščenjem vode, ki teče skozi jame. Tak primer je npr. v okolici Kočevja, in Jamí v Šahnu in v Vodni jami pri Klinji vasi, da ne omenjamo Zelnskih jam. Edina vrsta, ki bi morala biti posebej zaščitená, je človeška ribica — proteus. Eden od načinov, kako bi

se izvedla ta zaščita, je zaščita določenih jam ali pa ustanovitev kraškega naravnega parka, v katerem bi bile zajete vse značilnosti kraša.

V nadaljevanju je uvod v študijo M. Šoštariča: Štoklje v slovenskem Podravju in Pomurju.

Med manjšimi prispevki je razprava Cirila Jegliča, Današnji krajinar, kjer predlaga, da se uvede v današnjem času vse pomembnejši študij krajinarstva tudi na fakulteto za arhitekturo in da se organizirajo seminarji tudi na biotehnični fakulteti.

V. Kopač piše o osnovnih načelih varstva pokrajine in o urbanističnem načrtu »Počitniški zaselki v Polhograskih dolomitih«. V poročilu povzema historiat tega projekta in način, s katerim projektant zavrača vse koristne sugestije, pri tem pa pozablja na... »Naša pokrajina ni razsežna in nima nenaseljenih prostanstev. Zato jo je treba tem bolj varovati in o urbanizmu pametno gospodariti... Svojevlavost ali sprenevedanje naših projektantov ob osnovnih načelih, ki veljajo v varstvu narave in oblikovanju pokrajine povsod v svetu, pospešuje razvrednotenje krajinskih kvalitiet, ki so pri nas končno last vseh državljanov...«

H. Menaše povzema potek javnega simpozija o družbeno-ekonomski upravičenosti gradnje HE Trnovo.

Med predlogi za zaščito predlaga M. Šoštarič zavarovanje večjega števila starih in znamenitih dreves.

Stare konservatorska in knjižna poročila.

Knjiga ima 139 strani in je obogatena tudi z dobrim papirjem in lepimi reprodukcijami, predvsem z ono na naslovnih strani.

Publikacijo bi moral imeti v svoji knjižnici vsak kulturen državljan.

D. N.

Georges Joubert — Jean Vuarnet

KAKO SE IZPOPOLNIŠ V SMUČANJU?
(Comment se perfectionner à ski. Založba Arthaud, Grenoble 1966)

Francozi so počasi, pa zanesljivo prevzeli vodstvo v alpskem smučanju Avstrijcem, na njihovo veliko razočaranje, da ne rečem jezo, saj so mislili, da bodo vsaj na tem področju vodili v Evropi in s tem na svetu. Pričujoči najnovejši francoski smučarski učbeniki nam pri pazljivem čitanju odkrije, odkod ta preokret. Stvar je v franco-

skem espritu, v poglobljeni psihološko-fiziološki metodi, ki človeka smučskih nagibov ne uči kot vojaški eksercic, temveč mu jih postopno individualno in zanj domala neopazno vceplja v kri in meso, dokler mu ne preidejo v podzavest. Pri tem ne meče vseh šol v en koš, češ vse je slabo, samo moje je dobro, kot to često zasledimo v drugih učbenikih. Vsakomur priznava svoje in ga skuša postopno, ne nasilno prepeljati v smer, ki je po francoskem mnenju najboljša. To je odkrito in brez ovinkarjenja napisano tudi za avstrijsko šolo, zlasti v vijuganju, ki se odlikuje po svoji pretirano togi držji trupa, celo bokov. Podan je prehod na naravnejšo francosko šolo.

Vsa izvajanja spremljajo originalni, spretno fotomontirani posnetki francoskih asov na snegu. Kljub stalnemu poudarjanju strogo paralelne vožnje vidimo in zvemo, da je za vrhunska tekmovanja ta najbolj estetski način neraben, razmak smučí postane zopet varen iz ravnotežnih razlogov, kot to itak poznamo s tekmovanj v smuku in tudi v veleslalomu, neogibnih tudi pri visokoalpskem smučanju, zlasti z bremenom na hrbtu in v mešanem, varljivem snegu.

Delo nosi podnaslov: pospešeni in naravní prvi začetki, praktični nasveti, tekmovanje, najnovejša tehnična odkritja. Svojega cilja ne skuša doseči z opisovanjem gibov, ki jih moraš izvesti, avtorja poskuša doseči, da bi jih smučar fizično občutil kot nujnost, s tem da mu spodbujata in vzgajata njegovo kinestezijo, njegov psihični »čutiš čut, čut za sneg«. V tem sta daleč od klasičnih vzgojnih metod, ki korak za korak vodijo smučarja k stereotipnim gibom, teoretično učinkovitih za vsako rabo. Tako jima uspe vzgajati smučarja za vsako priložnost, od vrhunskega tekmovalca do nezmožljivega vozača v deviškem snegu visokih gor. Šele ko se prisišliš in navadiš, da čutiš napetost svojih mišic, čutiš silo v smučski palici, čutiš obremenitev smučk, šele tedaj ti bo šlo od nog, šele tedaj se poslužuješ svoje mišične inteligence.

Vsekakor pomembno delo, ne le za samouka, temveč za resen premislek tudi vsem smučarskim učiteljem, zlasti tistim, ki brezkompromisno prisegajo na eno samo šolo, edino zveličavno za vse razmere in vse vrste ljudi.

Delo se v primerjavi z drugimi odlikuje tudi po številnih fizikalnih razglabljanjih, tihočih se smučanja.

Dr. ing. F. Avčín

DIAMIR je orjaško zapadno pobočje Nanga Parbata, v katerem je od l. 1962 zarisan direktni nemški vzpon na 7812 m visoko škrbino Bazhin, od l. 1895 pa torso-vzpon Angleža Mummeryja z istim ciljem, a precej desno od nemške smeri. Prišel je do višine 6400 m, na spodnji rob visokega kotla Bazhin preko največjih težav. Z Mummeryjem sta bila še J. Norman Collie in G. Hastings in nekaj časa major C. G. Bruce, ki je bil kasneje kot general vodja angleške ekspedicije na Everest l. 1922. Z ladjo so prišli iz Londona v Bombay, z železnico v Ravalpindi, na tongah, vozeh na dveh kolesih v Baramulo, z dungo – čolnom po Jhelunu v Bandipur. Tu so otvorili ponije in peš prišli na prelaz Kamri v vznožji Nanga Parbata; od Londona so v 27 dneh prišli na Taršing (2911 m) na jugovzhodni strani masiva. Oglledali so si goro z doline Rupal, na kar so se odločili za pobočje Čila in preko prelaza Mazeno (5258 m) prišli v dolino Loibo in na ledenik Diamir na zapadni strani Nanga Parbata. Tu je Mummery odkril »direttissimo« na vrh. Po 40 urah napore hoje so naslednji dan bili spet blizu Taršinga, kamor je major Bruce pripeljal dva najboljša moža iz plemena Gurkha, ki sta trojki naslednje dni prišla zelo prav. 5. avgusta 1895 so postavili bazo v dolini Diamir. Štiri dni so oprezali okoli ogromnega rebra, ki nosi posledje ime po Mummeryju. Nato je moral Hastings po brašno v dolino Rupal. 11. avgusta so se povzpeli za trening na Diamirai-Peak (5570 m), precej zahteven vrh. Naslednje dni so spet trpeli zaradi pomanjkanja hrane. Collie je tako oslabil, da se je odrekel Nanga Parbatu. Za vzpon sta ostala dobra samo Mummery in Kurkha Ragobir. V višini 5600 m sta bivakirala. Šerpe, ki bi postavili tabor, takrat še niso bili pri roki. Naslednji dan je Mummery splezal še 300 m višje in pustil tam nahrbtnik s hrano. Ker je deževalo, je sestopil v bazo in hvalil smer: da je težka, vendar solidna in da bo po njej ob lepem vremenu kmalu na gornjem ledeniku. Vendar se naslednji dan še ni zvedrilo. Mummery in Ragobir sta vstopila šele 18. avgusta, še preden se je iz Rupala vrnil Hastings. Bivakirala sta pri 5600 m. Naslednji dan sta prišla v višino 6096 m, ko je Ragobir začutil gorsko bolezen. Ni kazalo drugega, kot spraviti Gurkha v bazo. In tako je šlo veliko upanje po vodi.

G. O. Dyhrenfurth k tej veliki zgodbi dodaja bistven popravek. Po Finsterwalderjevi karti Nanga Parbat 1 : 50 000

sklepa, da je Mummery pričel kakih 300 m višje, kot pa sodi N. Collie v svoji knjigi »Climbing on the Himalaya«. Najtežje kopne pečine je imel že pod seboj, nad seboj pa soliden snežast sneg vrhnjega ledenika. Če bi Ragobir mogel bivakirati, bi stal Mummery 20. avgusta 1895 vsaj 6900 m visoko. Vrh najbrž ne bi bil dosegel, saj bi do 8125 m moral v enem dnevu premagati 1300 m višinske razlike. Bivak v tej višini bi mu bil požrl energijo, saj ni bil aklimatiziran, ni bilo modernih materialov, kisikovih aparatov itd.

Ko je prišel Mummery v bazo, so se odločili, da gredo pogledat še v dolino Rakhiot, na severno stran gore. Pri tem premiku je Mummeryja in oba Gurkha najbrž vzel plaz na severni strani prelaza Diamo. Pravih izkušenj ni imel, aprovacija ni bila organizirana, ni imel pravih tovarišev za velika dejanja. Zato ni čudno, da ga je pri takem velikem premiku doletela smrt. Bil je tako rekoč sam, pred močnim Nanga Parbatom, kjer je kasneje omahnil še marsikateri hraber mož.

PETER HAAG, eden »poglarjev« direktissime v Eigerju, je izjavil, da ima osmerica iz direktissime s svojim podjetjem izgubo kljub 10 %, ki jih bodo dobili od knjige o tem vzponu.

MITSUMASA TAKADA, Japonec, ki je leta 1965 v dramatičnih okoliščinah preplezal Eiger in je pri tem izgubil svojega sonaveznika Tsuneaki Vatabeja, je iz Evrope odpotoval na Japonsko, od tu pa v Aconeguo. Nato je spet prišel v Švico, od tu pa v München. Poleti 1966 je spet plezal v Alpah. Takada je v Alpah odprl novo stran v zgodovini japonskega alpinizma.

PILIER DÉROBÉ DU FRÉNEY je John Harlin preplezal l. in 2. avgusta 1963 ob mednarodnem srečanju alpinistov v Chamonixu. Steber je na italijanski strani Mt. Blanca levo od Pilier Central, v katerem so l. 1961 umrli za izčrpanostjo štirje Bonattijevi tovariši. Iz zavetišča Gamba se pride do vstopa preko Col de l'Innominata, ledenika Fréney, Rochers Gruber, Col de Peuterey in gornji Plateau du Fréney. Lahko pa se pride tudi od Col de la Fourche po severni strani Col du Peuterey. Za to pot je treba računati z 10 urami naporene hoje, pri slabem vremenu pa še več. Že pristop do Pilier dérobé je lepa, težka tura in je ne gre podcenjevati. Vstop v steber ni

pretežak, že po prvem raztežaju pa so težave od V–VI. Dobra skala pa dovoljuje prosto plezanje. Nato stena malo popusti za dva, tri raztežaje, narkar se spet napne v velik previs. V glavnem je vsa gornja stena navpična in previsna, vsaj 160 m rdeče kamenine. Prvo varovališče je terjalo od plezalca, da je z eno samo nogo stal v stremenu, iz tega varovališča pa je plezal raztežaj z dvema strehama. Po tem raztežaju slede tudi ledeni previsi. Greben stebra drži proti Mt. Blanc de Courmayeur. Ocena: Pilier dérobé je direktni vzpon in je najtežja smer v skupini Mt. Blanca. Zaradi kvalitete svoje pečine, tehničnih težav, višine in divjne krog in krog pa tudi zaradi pristopa je to tura velikega formata. Ni čuda, da je Harlinovo ime po tem vzponu tako zaslovelo.

ERICH FRIEDLI je tudi našim gorskim reševalcem znan švicarski reševalec. Manj znano pa je, da je imel sina istega imena, ki je spadal v vrh švicarskih plezalcev. Decembra l. 1964 se je smrtno ponesrečil v severni steni Gletscherhorna. Šef švicarske GRS Friedli je sina sam reševal. Sin je v dveh letih pred smrtjo preplezal severno steno Grosshorna, severno steno Eigerja, prvenstveni zimski vzpon preko severne stene Ebnefluh, zapadno steno Druja, prečnico Aiguille de l'M de Montblanc, severno steno Gletscherhorna, prvi je tudi prečil greben Balt-schieder od Stockhorna do Bietschorna.

OTTO HERZOG je bil v svojem času, pred 50 leti, velik plezalec. Umril je v starosti 78 let l. 1965. Prvi je uporabljal vponko pri plezanju in prečenju v tegu vrvi. Preplezal je prvi južno steno Schüsselkar Spitze l. 1913, l. 1921 pa zajedo Hatte v znani steni Dreizinkenspitze, v kateri se ključno mesto še danes ocenjuje s VI.

TONI KINSHOFER se je ponesrečil v plezalnem vrtcu Battert blizu Baden-Badna. Bil je eden najboljših nemških plezalcev, znan predvsem po prvem zimskem vzponu preko severne stene Eigerja in po drugem vzponu na Nanga Parbat, pri katerem je prvi prišel na vrh pobočja Diamir.

ZIMSKI PRVENSTVENI VZPON ČEZ LA POIRE. V Mt. Blancu je bil eden vidnejših lanskih dogodkov v Alpah dogodek, ki je po svojem pomenu odmeval nekoliko bolj že zaradi popularne montblanške skupine. Italijan Olessio Ollier, njegov brat Attilio in Franco Salluard so se na turo od-

pravili 7. februarja 1965. Ollier je o tem pisal po enem letu v francoskem alpinističnem glasilu. Na turo ga je gnala predvsem volja, da pokaže prestižno sposobnost gorskih vodnikov, češ da so mu presedali očitki vodnikom, da samo »žanjejo«, za napredek alpinizma pa nič ne naredi. Ti očitki so neutemeljeni. Očitarji pozabljajo, da morajo gorski vodniki tudi živeti, da žive od gora, da so torej v drugačnem položaju kakor alpinisti, ki so jim gore »hobby«. Ko je v gorah najlepše vreme, ko je najprimernejši čas za vzpon, se mora vodnik, če hoče živeti, posvetiti klientom in se odpovedati turam, na katerih bi lahko preizkusil svoje tehnične, fizične in moralne sposobnosti. Zato vodniku ostane zimska sezona za to preizkušnjo, ko je gora najbolj sovražna človeku, ko ni klientov (Ollieru se zdi to poimenovanje kritično, češ da so to ponavadi pravi, čisti, navdušeni alpinisti, ki hodijo v gore tudi brez vodnikov).

Poleg tega je vodniško navezo v mont-blansko Hruško (la Poire) gnalo tudi to, ker sta v Brenvi še dve veliki turi, ki so jih prav tako opravili vodniki iz Courmayeura. L. 1953 sta preplezala la Major Toni Gobbi in Arturo Ottoz, oba slavna vodnika, l. 1961 pa sta prišla pozimi čez Sentinelle Rouge Walter Bonatti in Gigi Paniel: »Naj pripade slavna trojica Grahama Browna vsa družini courmayeurskih vodnikov, na katere sem tako ponosen,« si je dejal Ollier in ugriznil v to trdo hruško. Bila je res trda. Ze nekaj let so jo pozimi naskakovali, l. 1964 je bil obkraj odbit tudi Ollier. Težava je bila tudi v tem, ker je poleti še ni plezal. Odločil se je končno, da jo pohrusta »v vodniškem« stilu, to je z naglico, ki je prav toliko vredna kot varnost. Čim prej pride iz stene, tem manj časa ti preti nevarnost.

Imeli so s seboj 60 m vrvi, 40 m pomožne vrvi, 30 m vrvice, 30 klinov, od teh 10 lednih, dva kladiva in kladivocep, 20 vponk, spalne vreče in plinski gorilnik s 6 rezervnimi kartečami. Imeli so specialne podložene zimske čevlje italijanske izdelave, ki so jih prejšnje leto preizkusili Rusi in jih močno pohvalili. Dobil so jih dva dni pred turo, tvegali so vzpon z neuhopenimi novimi čevlji, pa so se tudi taki imenitno izkazali.

8. februarja jih je presenetilo slabo vreme. Zato so en dan počakali na Col du Géant. Naslednji dan so s smučmi prišli na bivak Fourche. Z radijsko zvezo v koči Torino so se prepričali, da se bo vreme obrnilo na

bolje in tako so preko Col Moore 9. februarja prišli na start pod najhujše serake, kar jih je v Brenvi. V prvih treh ozebniških so našli podobne snežne tvorbe, kakršne imenujejo v Andih »penitentes«. Tudi Gobbi je v la Major, desno od la Paire, našel podobne snežne tvorbe. Četrta ozebnik je bil ves izbrušen od serakov, ki so zdrveli preko njega, naslednji pa ves v trdem ledu. Ollier je šele po 80 m našel varovališče. Tudi naslednji kuloar je bil ves v zelenem ledu, izpostavljen plazovom. Plezali so ga že ponoči. Bilo je osem, ko so prišli na greben v vznožju Hruške, kjer so našli teraso za bivak in ga prešklepetali pri -38°C .

10. februarja so že ob pol šestih začeli s sekanjem stopinj v ogromnem lijuaku 1200 m visoke stene. Še preden so dosegli Hruško, orjaško strmo pečino med obema ogromnima snežiščema, ki je obvisela v steni v podobi orjaške srčaste hruške, jih je popražil plaz, ki je zdrvel mimo njih na dno ozebniška. Hruška ima navpične pokline ki omogočajo gvozdenje. To pot so bile polne ledu, zato je Ollier le počasi napredoval. Ob 10. uri so se povezali po etru, sporočili, da se imenitno počutijo in da grizejo v zadnje težke stvari na Hruški. Odločili so se izstopiti desno od Hruške, ker se jim je zdel ledeni izstop na levi preveč navpičen. In prav so storili: Komaj so se umaknili izpod vertikalnega ledu, je zgrmel z vrha stene ogromno snega, serakov in ledu. Po naključju so ušli smrti. Ko so prišli na varno, se jim je zdelo, kot da so ušli iz ječe. Ni še bilo konec stene, kje je še vrh Mt. Blanca in kje je še topla zavetišča! Večer pa se je bližal neusmiljeno. Ob sedmih zvečer 10. februarja so izstopili na Mt. Blanc de Courmayeur. Na pomoč jim je prišla svetla luna in tako so zlahka prišli še na Mt. Blanc ob osmih zvečer pri -36°C , sprejel pa jih je leden veter, ki ni poznal odhida in jih ni pustil, da bi sestopili proti zavetišču Vallot. Morali so naravnost v dolino proti Col de la Brenva in se od tu spustili v Grand Corridor. »Bili smo pijani od naporov, ugrezali smo se čez kolena v sneg, imeli pa smo to prednost, da smo dobro poznali pot. Dosegli smo Grand Plateau in bilo nam je kakor konju, ki začuti hlev. Nato Petit Plateau. Začelo je snežiti. Mi sredi ledeniških razpok. Treba je bilo napeti vse čute«. Varovali so se na 15 m. K sreči je Olliera držal 12 m širok most čez razpoko in se zrušil, ko je bil on čez. Ob treh zjutraj so prišli do zavetišča Grands Mulets. No-

vo je bilo seveda zaprto, še v barako delavcev, ki so ga gradili, so težko prišli in v njej prebedeli na mokrih slamnjakah. 11. februarja so preko ledenika Tacannaz sestopili v Chamonix, čeprav so vedeli, da jih na Bossons čakajo prijatelji. Toda tudi Tacannaz jim je pripravil še dosti težav in preveč, tako da so bili v Chamonixu šele ob petih popoldne. In Ollierove sanje o zimski prvenstveni so se končale v gostoljubnem hotelu »La Suisse«.

WALTER BONATTI je baje popustil ekstremne plezalske vzpone in se posvetil fotografiranju. Posnetke mu objavlja znani italijanski magazin »Epoca«. Lino Lacedelli, mož z italijanskega K₂ in lastnik športne trgovine v Cortini, se ukvarja z žičnico na Lagazuoi pri prelazu Falzarego. Njegov družabnik in delničar je mož s Tofane di Rozes, Ugo Pompanin, Armando da Roit, znan po vzponu v Civetti, oskrbnik kočee Vazzoler in predsednik sekcije CAI Agordo pa je postal tudi predsednik »Ente provinciale per il Turismo di Belluno«, torej precejšnja lokalna šarža, če pomislimo, kaj za dolomitsko pokrajino pomeni turizem. Knjige imajo svojo usodo, bi rekli s starimi Rimljani. Alpinisti pa svojo pot.

JAPONCEV NA KAVKAZU doslej še nismo srečali. L. 1966 so tudi Rusi te svoje nepopularne sosede imeli v gosteh. Šestorico japonskih plezalcev je po Kavkazu vodil Hatori Jošino, prvi Japonec, ki je prišel čez severno steno Eigerja.

PLEZALSKA OPREMA, ki sestoji iz 40 metrov vrvi, 10 različnih klinov, kladiva, vreče za bivak, derez, cepina, kompa, višinomera in še nekaterih manjših, a nujnih rekvizitov, stane danes ca. 200 000 din. Če k temu prištejemo še kakih 100 000 din za običajno planinsko obleko, je to že kar čedna vsota, ki jo je treba odšteti za najpotrebnejše. Alpinizem in planinstvo je drag šport, posebno če hočemo iti na turo dobro opremljeni in pripravljeni. To je pa tudi življenjske važnosti.

MARY VARALE, soplezalke Riccarda Cassina in Emilia Comicija, je l. 1965 umrla, potem, ko je dve leti trpela za težko boleznijo. Med obema vojnoma je veljala za najboljšo plezalko v Evropi. Za seboj je imela prvenstveni vzpon v Mali Cini, plezala je s Cassinom v les Grignes, zvabila tja tudi Comicija l. 1933, da je pokazal svoje umetnije v Corno del Nibbio.

BERTIJEVA USTANOVA pri beneški sekciji CAI ni edina organizacija, ki pospešuje gradnjo bivakov v Italijanskih Alpah. »Bertijevih« bivakov je res da blizu 30, vseh pa je 91 in so posejani od Primorskih Alp do Dolomitov do Julijskih Alp, v katerih so štiri bivaki: na Mangartu, dva v Poliškem Špiku, eden v Mrzli vodi, najvišji je Suringarjev na Poliškem špiku v višini 2450 metrov. Trije so tržaški, eden pa od trbiške sekcije.

ASSOCIATION DES ALPINISTES HELLÉNES (AAH) je uradni naslov grške alpinistične organizacije. Kolikor nam je znano, se je ta vsaj deloma ločila od CAH (Club Alpin Hellénique) in pred leti izdajala svoje tiskano glasilo, »Orivassia« (Plezanje). Zdaj izdaja »Bulletin d'Information«, skromen ciklostiran listič. Od l. 1958 vsako leto organizirajo dva plezalna tabora v domačih gorah. L. 1965 sta bila na otoku Kreti in Evbeji, pri čemer so gorski plezalci preplezali pet prvenstvenih smeri in na desetine ponovitev. S CAF imajo prijateljske stike. V Zapadnih Alpah so l. 1965 preplezali 22 težkih smeri. (TD in ED). Dva alpinista, Botinis iz Aten in Georgiadis iz

Soluna, sta naredila pri Fédération Française de la Montagne (FFM) izpit za »l'initiateur alpin de FFM«. Ena grška naveza je ponovila Rebuffatovo smer v Aig. du Midi in Contaminovo v la Pointe Lachenal. Botinis se je udeležil tečaja za visoke težavnosti FFM v Dolomitih in preplezal vrsto lepih dolomitskih smeri, med drugim Detassisovo v Torre di Brenta. Botinis je užival posebno pozornost direktorja Georgesa Livanosa, po rodu Grka, častnega člana AAH. Botinis je prvi Grk, ki se je poskusil v Dolomitih. Imajo več alpinističnih šol: v Varibopi 15 km od Aten, nekaj grški Fontainebleau, s stopnjami IV do V. Tu je za beleženih kakih 50 smeri, v Flaburi 15 km od Aten s stopnjami III do IV +; v Pighi Kvini 50 km od Aten, v Retziki III + do IV + in v Hortiati blizu Soluna.

Z AVTOSTOPOM V HOGGAR je prišel Nemeč Kursave. Po Evropi to ni bil problem, težje je šlo v 4. razredu na ladji od Marseillea do Alžira, še težje na 2100 km dolgi puščavski poti od Alžira do Hoggarja, šlo pa je le in tako se je Kursave znašel v Tamanras-

setu, glavni oazi v Hoggarju. Hoggar je veliko gorovje z vrhovi nad 3000 m, oaza Tamanrasset pa leži v višini 1400 m. Francozi so jo zaradi mile klime imenovali »biser puščave«. Srce Hoggarja pa je Atakor, 80 km severovzhodno od Tamanrasseta. Tja Kursave s svojim tovarišem ni mogel, ker jeep tja ne more, peš pa se mu je zdelo tvegano, ker ni vode. Zato sta stopila na 2170 m visoki Pic Jacquet, bazaltni stožec, ki nudi alpinistično doživetje in lep razgled. S seboj sta vzela 16 l vode v dveh vrečah za vodo, nič preveč za 18 km dolg pristop in za vzpon na goro. Ena vreča se jima je v višini 2000 m raztrgala, vendar je šlo tudi brez nje. Na vrhu sta našla opuščeno meteorološko opazovalnico, podpise oficirjev tujske legije in podpise dveh članov OAV iz l. 1954. Z vrha sta uživala razgled na Atakor, ki se jima je zdel podoben Dolomitom. Sem in tja sta hodila štiri dni, nato pa sta se vrnila v Tam, kakor Francozi na kratko imenujejo Tamanrasset.

Takle avtostop je na prvi pogled avantura, ki je sama sebi namen. V resnici pa je izraz neugnane volje po prodoru v svet. Ima svoje korenine, duhovne in snovne.

PLANINCI, ALPINISTI, LJUBITELJI GORA, PRISPEVAJMO ZA NOVO ODPRAVO NA KANGBAČEN!

Pred nami je nova odprava v Himalajo, nov podvig, da bi dokončno osvojili vrh, ki smo ga že skoro šteli za svojega. V teku so že prve priprave, ki pa bodo vsak čas zavzele vse večji obseg in s tem zahtevale tudi že prva sredstva. Planinska zveza Slovenije je ob podpori Planinske zveze Jugoslavije že storila nekaj korakov, da bi zagotovila potrebne finančne prispevke od republiških ter zveznih organov in organizacij za telesno kulturo. Kljub temu pa je jasno, da bodo spričo sedanjih težavnih okoliščin prav finance najtežji del vse odprave. Prav bi bilo, da planinska javnost stori vse, kar je v njeni moči, da tudi sama zbere kar največ sredstev.

Za novo odpravo bomo potrebovali nekako 550 000 N din, seveda pod pogojem, da bomo vsi sodelujoči opravili vsa pripravljalna dela brezplačno in da PZS udeležencem ne bo nadomestila izgubljenih zaslužkov, ne plačevala dnevnic in podobnega. Slednje seveda ne bo problematično, saj smo doslej vse to vedno opravili brez zaslužkarskih teženj in smo tega težkega, četudi častnega dela že navajeni. Kljub temu bi komisiji za odpravo v tuja gorstva prišlo nadvse prav, če bi posamezniki, alpinisti, planinci in nasploh ljubitelji gora prispevali z denarno podporo, da bi tako zbrali vsaj nekaj milijonov starih dinarjev. Planinska zveza Slovenije bo vsem članom in nečlanom hvaležna za vsak prispevek, vsi tisti pa, ki bodo mogli prispevati nad 2000 dinarjev, dobe ob odhodu odprave sliko Kangbačena s posvetilom članov odprave, za prispevek nad 5000 dinarjev pa isto sliko odposlano in žigosano v baznem taboru. Na ta način bodo imeli za svoj prispevek skromen spomin in izraz hvaležnosti.

Vnaprej se zahvaljujemo za plemenito gesto in moralno pomoč.

KOMISIJA ZA ODPRAVO V TUJA GORSTVA

Sredstva nakažite na tekoči račun: Narodna banka 503-8-10. Na položnico navedite svoj naslov ter označite »za Himalajo 1968«.

**OBRAČUN IZREDNIH PRISPEVKOV ZA
PLANINSKI VESTNIK ZA L. 1966. PO
STANJU OD 1. NOVEMBRA 1966 DO
31. DECEMBRA 1966**

Po 5,00 N din so prispevali:

Ing. Zemljič Vlasto, Milošič Marjan, Rozman Jože, dr. Benulič Karlo, Svetličič Cvetko, dr. Bartol Vlado, Senk Marjan, Černivec Peter, dr. Maček Štefan, Kos Jože, Habič Ivan, dr. Tomše Boris, Balant Pavla, Kremžar Božena, ing. Hlebce Jože, ing. Malahovsky Rudi, Grm Stane, prof. Vreča Milan, Volčič Mile, dr. Mahnič Jože, Kranjc Andrej, Rojcek Lado, Mikemauer Lojze, Strumbelj Ivo, Hromc Ivo, Vodnik Iva, Hrašovec Lojze, ing. Toros Miro, »Koteks«, ing. Debeljak Lojze, Kavčič Niko, ing. Keršič Peter, Škofič Srečo, Pardubsky ing. Andrej, Cigler Jože, ing. Kalan Janko, Učak Bojan, Kastelic Janez, dr. Pavlič Rado, ing. Zupančič Janez, Kotnik Martin, Keržan Adi, Gomišček Sergej, Strnad Adolf, Šterbenc Jože, Slejko Janez, Mihevc Davorin, Babnik Zora, Braune Majda, ing. Šegula Olga, dr. Vavken Evgen, Zavadlal Anica, dr. Šenk Leon, Lombar Milan, Hafner Tatjana, Polak Rudi, Gruđen Igor, Reiter Franc, Petkovšek Darinka, Pernuš Jože, Jeršič Matjaž, ing. Šef Ludvik, Valenčič Bogo, Karžič Vekoslav, Jesenovec Sandi, Štok Jože, Grimšičar Tone, Zlobec Stana, Koder Franc, Cerne Majda, Škofic Franc, Stefan Nela, Gartner Janez, ing. Magajne Peter, Starc Viki, Hrastnik Konrad, Bizovičar Tone, Gorše Ivan, Anko Boštjan, ing. Rovan Milan, Pogačar Janez, Rovan Rudi, ing. Janežič Savo, Kozak Vlado, Kemperle Nada, Markun Jože, Sitar Ciril, Žižmond Sonja, Brilli Janez, Kmet Janez, Kramar Marko, ing. Modec Vinko, Sršen Vekoslav, Lipar Tine, Poljanec Taras, Bervar Stane, Kravos Vlado, ing. Kurnik Albin, ing. Fajdiga Nada, Kos Matej, Retelj Miha, Repnik Lojze, Jalovec Vera, Sever Jože, Pirman Igor, Kristan Milan, Terlep Matija, Kobe Julij, Justin Ludvik, prof. Jordan Jože, Oven Tilka, Osana Mira, dr. Srakar Franc, Tavžar Marija, Kavčič Rudi, Kraihger Ciril, Stih Slavko, Perhavec Leon, Kavčič Vilma, Humar Lado, ing. Sušnik Albert, Mihelič Jože, Klemenčič Stane, Furlan Rudi, Guček Svetozar, dr. Grobelnik Slobodan, Jakopič Jernej, Senčur Mirko, Binter Miran, Penko Ivo, Gošnik Polde, Drove-nik Ančka, Lenarčič Ivica, Lenček Mirko, Pirš Tone, Moraus Milena, ing. Vesenjak Marjan, Zajc Miro, Pirnat Francka, Česnik Marjan, Novak Janez, Avbelj Franc, Pišek Tone, Tomšič Tone, Turel Mirjam, Friedl Rajka, dr. Tykáč Fedor, Jeromen Franc, Novak Minka, Valenta Srečo, dr. Hernia Stane, Klavs Silva, prof. Radinja Darko, Kušar Tina, ing. Černič Staza, Jeršin Zoran, Šinkovec Ciril, Mihelič Silva, Leban Lidija, Ošaben Edi, dr. Tekav-

čič Bogdan, Urbanc Štefan, Mahkota Pavla, ing. Gregorin Dušan, Čuden Milka, Hočevar Lojze, Kržišnik Cenka, Stampfl Fani, Novak Dušan, Fugger Franc, Zorko Zvone, Rihar Andrej, Zupančič Štefan, Teropčič Gustelj, Matjašič Irena, Frank Aldo, Potočnik Stane, Matos Ivanka, Turk Janez, Natlačen Iva, prof. Breskvar Silvo, Bekš Milan, Švajger Rudi, Zupan Martin, Erbežnik Janez, Lavriša Štefan, Demšar Pavle, Lenarčič Jože, Stangl Franc, Zelenko Stane, Kovačič Jože, Strmljan Bine, dr. Mušič Drago, Gregar Jože, Kernc Dragica, Kunaver Jurij, Pirnat Franc, Vernik Stane, Peternel Franc, Hude Cveta, Pantar Janez, Bizjak Kristina, Stalc Silva, Žibert Rudi, Goršek Saša, Prašnikar Jože, Divjak Dušica, Ramovš Majda, Kogovšek Lojze, Knafelec Franc, Kunaver Aleš, dr. Hlebec Florjan, Škrjanc Metod, Debeljak Nand, Rode Lojzka, Brank Rozi, Silc Metka, Stravs Eli, Dolinar Ivica, prof. Sladič Vili, dr. Hawlina Herbert, Zupan Viktor, dr. Valens Vodusek, Majjač Igor, Zirkelbah Mojca, Bitenc Heda, Kovič Janez, Bizjan Stane, Kump Robert, Bradač Bogdan, Javor-nik Mihaela, Gregorc Jurij, Zajec Milovan, dr. Lamut Bogdan, Višnej Ivan-ka, Konda Tone, Vydra Albin, Zvegelj Jožica, Anzelc Miro, Lovrenčič Heia, Majdič Polde, Hlebcec Regina, Kralj Marjan, prof. Ulaga Drago, Bevc Ivanka, Faganel Franc, Ogrinc Ivan, Peterlin Vera, Cirman Janez, Grabljevec Jože, Lenček Dragica, Čepič Gabrijela, Pečar Bine, Kuzele Majja, Tomšič Martin, Zlebnik Vinko, Velepčič Ciril, Križaj Ivo, Markič Ivan, ing. Tarter Karel, Sotlar Vinko, Anžin Tone, Klopčič Franc, Zupančič Gabrijel, Čenčič Drago, Nemeč Jože, Azman Tješivci.

Pripis:

Horvat Miran, Ravnič Slavi, Kramar Lojze, Kuret Boris, Šuler Peter, Robič Dušan, Osterc Jože, Lipovšek Stefi, Erjavec Ivo, Mavrič Edi, dr. Tršan Uroš, Dolinar Franc, Avanzo Anica, Albiani Marica, Repnik Lojze, Rode Miha. Jagrič Gustl, Vrtovec Filip, Stoklas Ernest, vsi iz Celja, Gracer Edo, Sečnik Rok, Turist. dr. vsi Šostanj, Azman Jerica, Smartno, Cizej Ivan, Braslovče, Bučur Bogdan, Litija, Dretnik Herman, Prevalje, Koren Beti, Bled, Kosmač Joža, Gorje, Uršič Stane, Stahovica, Kovač Vojka, Ajdovščina, Česenj Ignac, Šentvid, Jošt Silva, Žalec, Kosmač Jan-ko, Radomlje, Čanček Janez, Divača, Škoflek Drago, Črna, Kranjčič Slavko, Velenje, Poljanec Pavel, Kugej Vikica iz Idrije, Šuštar Milan, Sorica, Pavčnik Polde, Rimske Toplice, Mulej Cvetka, Lesce, Boltar Franc, Radovljica, Ogrin Norbert, Lenart, Puhar Jože, Kranj, Brumec Franc, Makole, Špan Ivan, Za-greb, Jerala Ivo, Mavčiče, Resman Edi, Dolško, Tičar Nada, Gregorin Vinko iz Medvod, Jerman Miha, dr. Ahčin, Ka-divc Marija vsi iz Domžal, Lebinger Tone, Litija, Švajger Pavla, Maher Jože, Dolinšek Slavko vsi Maribor, Horvat Nace, Jesenko Ivo, Čemažar Janko, vsi Jesenice, Ojsteršek Franc, Velenje, Dim-nik Franc, Jarše. Skupaj 1645 N din.

Po 10 N din so prispevali:

Dolenc Marija, Pivka, Zorko Franjo, Brežice, Arnuga Neži in Plavec Marija iz Ptuja, Cilenšek Milan, Maribor, Ma-carcol Vlado, Rode Vilček, Vrhnika, ing. Fan Stane, Kranj, Kuštrin Gabrijel, Celje, Žibert Franc, Koper, Laharnar Ivo, Idrija, Goljar Jože, Škofja Loka, Medvešek Franc, Laško, Bajželj Polada, Jesenice, ing. Budau, Avstrija, Tekavec Bogo, Beograd, dr. Fink Nikola, Za-greb, Smole Janez, Jeromen Franc, Zlobec Zeljko, ing. Martinjak Dore, Musar Brane, Teropčič Gustel, Vondra Drago, Turšič Tone, ing. Avčin Franc, vsi iz Ljubljane. Skupaj 260 N din.

Po 15 N din so prispevali:

Prof. Šušteršič Franc, Gospodinački Brane, ing. Bizjak Marija, Branik, Sla-vec Marjan, Radomlje, Germ Drago in Peršak Vili iz Maribora. Skupaj 90 N din.

Po 20 N din:

Meze Drago, ing. Valentinčič Janez iz Ljubljane, Hribernik Franc, Ruše. Sku-paj 60 N din.

Po 25 N din:

Prof. Jauh Francka, Golnik.

Po 30 N din so prispevali:

Neubauer Alojz, Ptuj, Čebular Milan in De Corti, Maribor. Skupaj 90 N din.

Po 35 N din:

Govekar Jože, Ljubljana.

Po 50 N din:

Škedl Dušan, Škrjanc Tone, Ljubljana. Skupaj 100 N din.

Po 66 N din:

Uslužbenci Inšt. TBC Golnik.

300 N din:

»Neimenovani« iz Ljubljane.

Planinska društva so prispevala:

PD Trbovlje 60 N din za 12 naroč., PTT Maribor 45 N din za 12 naroč., »Kozjak« Maribor 10 N din za 2 naroč., Maribor-matica 10 N din za 2 naroč., Koper 35 N din za 7 naroč., Kranj 30 N din za 6 naroč., Jesenice 15 N din za 3 naroč., Slov. gradec 10 N din za 3 naroč., Kamnik 35 N din za 7 naroč., Vuzenica 15 N din za 3 naroč., Podbrdo 20 N din za 4 naroč. PD Dovje-Mojstrana 100 N din, PD Jesenice 300 N din, PD Mariborski tisk, Maribor 100 N din, PD Majšperk 100 N din, Gorska reše-valna služba Kamnik 250 N din.

V korist PV odstopili honorar: Jurij Zupan, Ljubljana 20 N din, dr. Petkovšek Viktor 20 N din, Avgust Delavec, Mojstrana 20 N din.

Prispevki od 1. X. do 31. XII. 1966 zna-šajo skupaj 3866 N din.

Planinska zveza Slovenije bo v letu 1967 razpisala fotografski natečaj planinske fotografije in bo v decembru priredila foto-razstavo. Razpisanih bo vsaj osem denarnih nagrad in primeren odkup. Razpis bo objavljen v 3. št. Planinskega Vestnika. Planinski fotografi, vabimo vas, da se na natečaj odzovete.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavni: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA :

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE :

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

C
O
L
O
R
R

MEDVODE

TOVARNA BARV IN LAKOV

- dobavlja najboljša premazna sredstva za vse panoge industrije
- Nudi široko izbiro lakov in emajlov za potrebe mornarice, industrije voznega parka (kolesa, motorje, avtomobile, kamione trolejbuse itd.) hidroenergetskih naprav železnic, finomehanike in lesne industrije, kemične industrije glede na specialne premaze, odporne proti najrazličnejšim vplivom kemikalij in visoke temperature itd.
- Proizvodnja vseh sredstev bazira na izboru najboljših klasičnih materialov in najsodobnejših surovin
- Izvrstne antikorozivne zaščite, vzdržljivi, odporni in trdni filmi, ki uvrščajo »Color« v vrsto najsodobnejših proizvajalcev barv in lakov

ZAHTEVAJTE
PROSPEKTE,
VZORCE IN POJASNILA

Železarna Jesenice

PROIZVAJA

- JEKLA:**
- konstrukcijska
 - konstrukcijska s povečano trdnostjo
 - za globoko izvlačenje
 - za elektroindustrijo
 - za ladjedelništvo
 - kotlovska
 - za cementacijo in poboišanje
 - nerjaveča in ognjezdružna
 - za vzmeti
 - za avtomate
 - orodna
- TOPLA PREDELAVA:** debela, srednja, tanka, pocinkana, transformatorska in dinamo pločevina; toplo valjana jekla, okrogla, kvadratna, šesterkotna; toplo valjane palice; toplo valjana žica.
- HLADNA PREDELAVA:** hladno valjani trakovi; hladno oblikovani profili; vlečena žica; vlečene, luščene in brušene palice; žičniki in bodeča žica.
- VARILNI DODAJNI MATERIAL:** elektrode za varjenje, žice za plamensko in avtomatsko varjenje, žica za metaliziranje in prašek za avtomatsko varjenje.

Tovarna avtomobilov in motorjev Maribor

NASI PROIZVODI

Kamion TAM 5000, nosilnost 2 t – Prekucnik TAM 5000 K in TAM 5000 DK – Gasilsko vozilo TAM 5500 G – Kamion TAM 5000 P za polivanje in pranje ulic – Kamion TAM 5000 SM za prevoz smeti – Kamion TAM 2000 v standardni izvedbi: nosilnost 2 t; v specialnih izvedbah: kombi kombi-bus, furgon

Avtobusi A 3000 v standardni izvedbi, 32 sedežev – Avtobusi AS 3500 v turistični izvedbi, 42 sedežev – Avtobusi za mestni promet A 3000 M, AS 3500 M

4 in 6 cilindrski zračno hlajeni Diesel motorji, 85 in 125 KS

Rezervni deli za vozila Pionir, TAM 5000, TAM 2000 in avtobuse

Informacije v TAM in v njenih prodajalnah v Beogradu, Mariboru, Novem Sadu, Sarajevu in Zagrebu